

Kdo bo zadržal uvoz?

Velik primankljaj v naši zunanje-trgovinski bilanci je poleg pretirane investicijske potrošnje in naraščanja cen poglavitni problem sedanjega stabilizacijskega programa. Čeprav je za nami že april, na področju uvoza in izvoza ni prišlo do kakšnih pomembnejših premikov v smislu predvidevanj začetnih v skupščinski resoluciji, temveč so tendence prav nasprotno. Edini pozitivni pojav v aprilu je začetek popuščanja uvoza s konvertibilnega področja, medtem ko se pri izvozu nadaljujejo negativne tendence, saj je bil izvoz v tem mesecu celo manjši kot lani v tem času.

Komunist, 14. V. 1971

Ni primerjave ...

Gospodarstvo republike Slovenije beleži za več kot 500 milijard starih din več terjatev kot obveznosti, s trendom naraščanja te razlike, saj je po nekaterih podatkih trenutno za kakšnih 30 odstotkov večja, kot je bila v prejšnjih treh letih. Ta podatek po svoje govori o razsežnosti težav, ki jih imamo zaradi splošne nelikvidnosti v državi oziroma splošne finančne nediscipline, ki najbrž nima primerjave v svetovni ekonomski zgodovini.

Drugi podatek, ki ilustrira dimenzijo inflacije, je verjetno še pomembnejši — nepokrite izgube znašajo trenutno v Jugoslaviji približno 1000 (tisoč) milijard starih din. Slovenija je v tej neprijetni številki udeležena s približno 6 milijardami, kar sicer samo ob sebi tudi ni malo, vendar pa predstavlja le 0,6 odstotkov vseh jugoslovanskih nepokritih izgub!

Gospodarski vestnik, 14. V. 1971

Gre jim le za zaslužek

Zaradi nekontroliranega velikega uvoza usnja — lani je bil že za 64,6 milijona večji kot leta 1969 — so prizadete domače tovarne usnja, ki sicer izdelujejo boljše usnje od uvoženega. Izkazalo se je namreč, da uvozniki zaradi ugodnih pogojev kupujejo zelo slabo usnje, ki ne ustreza JUS in vpija vodo kot goba. Da bi situacija bila še slabša, to usnje uporabljajo za izdelovanje čevljev za domači trg, medtem ko prvovrstno usnje uporabljajo za čevlje, ki jih izvažajo.

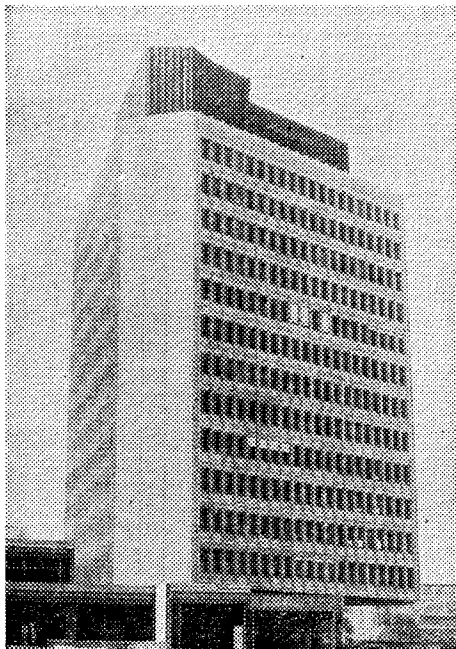
Večernje novice, 17. X. 1971

Uspeh posojila za avto cesto Split—Zagreb

V Splitu in Dalmaciji, zahodni Bosni, Zagrebu in Beogradu pa tudi v drugih mestih v Hrvatski in Jugoslaviji, z nezmanjšano razgibanostjo vpisujejo posojila za gradnjo avto-cest Split — Zagreb. Samo v Splitu so v prvih 14 dneh, od dneva, ko je bilo posojilo razpisano, vpisali 69 milijonov dinarjev. To je 69 odstotkov od skupne vsote 100 milijonov dinarjev, ki jo je razpisala Investicijsko-komercialna banka.

Borba, 17. V. 1971

LJUBLJANSKA BANKA

PRAVI NASLOV
ZA DENARNE ZADEVE

TV-15 GLASILO ZZB NOV IN ZRVS SLOVENIJE

LETO IX — št. 21

20. maj 1971

•TV-15• Izhaja vsak teden — Izdaja ga Zavod Borec v Ljubljani, Beethovnova 10, kot glasilo Zveze združenj borcev NOV Slovenije in Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije. Glavni in odgovorni urednik FRANCE ŠUŠTERŠIČ — Tisk in klišej CGP •Delo• Ljubljana. Titova cesta 35 — Letna naročnina 32 dinarjev, za inozemstvo 60 dinarjev — Posamezna številka v kolportaži 80 par — Naročnino pošiljajte na naslov: Uprava •TV-15•, Ljubljana, Beethovnova 10, poštni predal 598/XI ali na tekoči račun 501-8-29 pri SDK Ljubljana — Telefonske številke: glavni in odgovorni urednik 21-901, tajništvo in novinarji 22-313, uprava 22-607 — Rokopisov ne vračamo.

Reportaža o marežanski proslavi

V Marežigah pri Kpru se je v nedeljo zbralo najmanj 10.000 ljudi. Samo osebnih avtomobilov je bilo blizu 2.000. Prišli so kmetje Istrani, prišli so iz Brkinov, borci Istrskega odreda, 5. bataljona VDV, bataljona Alme Vivoda, Mornariškega odreda, prekomorci, kurirji in drugi. Prišli so tudi rodoljubi iz Trsta in nekdanji italijanski partizani,

tem koščku slovenske dežele, da se upre vsakršnim spletkam reakcionarne iredente, ki je nekoč služila fašizmu pri zatiranju slovenskega in hrvaškega človeka, danes pa se spet udinja temnim silam, ki so proti demokratični Italiji, predvsem pa proti sožitju obeh narodnosti. Bila je poziv demokratičnim silam v Italiji, da sodelujejo v boju za

povsod, iz senc in izza vrhov zgrnila nepregledna množica, ki je hotela slišati besede svojega poslanca in predsednika slovenskega izvršnega sveta Staneta Kavčiča. Njegov govor je žel viharo odobravanje.

Pozneje so nastopili pevski zbori in recitatorji, simbolično so zaplesali mladi baletniki, končno pa je nastopila skupina mladih partizanskih kulturnikov s pravim pravcatim mitingom.

Bili smo navdušeni ...

Nekaj pa smo videli na proslavi v Marežigah, kar doslej še nismo videli na nobeni podobni proslavi. To se mi zdi zelo pomembno in značilno. Pomembno iz stališča priprave za splošni ljudski odpor, zakaj očitno je, da so naši delovni ljudje in naša mladina sprejeli to obliko samoupravljalvske obrambne sile kot svojo, da se pripravljajo in urijo. Za vsak primer — saj si v današnjem mednarodnem vrenju mračnih sil ne moremo dovoliti nikake lahkovernosti. Bivši borci in tisti, ki ljubijo svobodo, smo bili navdušeni, ko se nam je predstavil odred teritorialne obrambe v novih letnih uniformah, ki so zares sodobne in lepe. Predvsem pa nas je razveselila odlična oborožitev s samimi novimi polavtomatskimi puškami, mitraljezi, brzostrelkami, raketnimi minometi in z ostrostrelskimi puškami, pa tudi strumen nastop. O, ko bi bili mi nekdanj tako oboroženi in tako opremljeni! Ne zavidamo tem mladim ljudem, ne, zakaj če bi jim zavidali, bi bila naša svoboda v slabih rokah. Prav je, da so odlično oboroženi! Zelimo samo to, da bi to orožje v primeru potrebe znali tudi odlično uporabljati. Odlično je to orožje in drago. Delovni kolektivi so ga nabavili zavestno in prostovoljno, odrekajoč se boljšemu zaslužku. V tem zavestnem odrekanju je naša moč.

Istrski odred teritorialne obrambe pa je v spomin na svobodoljubne ideje marežanskih kmetov in na žrtve istrskih, brkinskih in kraških partizanov v Marežigah prejel svojo bojno zastavo. Izročil mu jo je komandant Staba za splošni ljudski odpor SR Slovenije general-major Bojan Polak-Stjenka. Ta poteza ni bila le slikovita ceremonija, iz nje odseva predvsem odločenost naših delovnih ljudi in vse naše socialistične skupnosti, da ne pustijo, da bi se še kdaj ponovili dogodki iz preteklosti, ki so zahtevali toliko muk in toliko krvi.

S. F.

Množica v Marežigah, v nedeljo, 16. t. m.

največ pa je seveda bilo Koprčanov in prebivalcev slovenske obale. Bila je to veličastna proslava upora marežanskih kmetov, ki so 15. maja 1921 s kamnom in poljedelskim orodjem obračunali s fašisti, se uprli socialnemu, predvsem pa nacionalnemu zatiranju imperialistične Italije in njenih šovinstičnih ustrahovalnih odredov — fašističnih škvadronov.

Marežanski upor je bil eden izmed znamenj, da se slovenski delovni človek ne bo dal pokoriti tujcu, je bil eden od zapoznelih izbruhov revolucionarnega vrenja po veliki oktobrski revoluciji. Pokazal in razobličil je zločinski značaj fašizma. Seveda, bil je zatrt, končal se je pač tako, kot se je moral končati, ker ga je zatrla silna vojaška premoč. Toda vsak vojaški poraz še ni obenem tudi moralnopolitični poraz — tako je poudaril slavnostni govornik Stane Kavčič. Marežanski upor je bil eno od tistih dejanj, ki so hrabri slovenskega delovnega človeka, delavca, kmeta in razumnika, da ne klone pred fašističnim orožjem, marveč svoj osvobodilni boj zmagovito nadaljuje in konča. Bil je izraz tistega svobodoljubnega duha, tistega upornega junaštva, ki so ga Istrani, Brkinci in Kraševci množično izpričevali v osvobodilnem boju. Mogočni odsev tega duha je buhnil ob kapitulaciji Italije: tedaj so goloroki možje, žene, dekleta in otroci jemali orožje nekdanj tako nadutim okupatorjem slovenske obale, Primorske in Istre. Proslava marežanskega upora pa je bila tudi manifestacija ustvarjalne volje obalnih delovnih ljudi, ki so zadnja leta predvsem po zaslugi lastnih delovnih naporov dosegli velike gospodarske uspehe in tako rekoč nerazvito, torej gospodarsko zaostalo slovensko obalo spremenili v že kar srednje razvito gospodarsko področje. Proslava marežanskega upora je bila izpoved odločne volje delovnih ljudi na

napredne ideale, kakor so sodelovali tudi slovenski in italijanski partizani.

Kdor ne pozna Istre, kdor ne pozna tistih zagorelih obrazov, ki so kakor pastelni zaris razžarjenih flišnih tal, kakor trpki, opojni priokus refoška, ta si le težko predstavlja tisto naravno valovanje veselja svobodnih ljudi. Za oljčkami in na terasah košenic so rajali že od ranega dopoldneva. Godli so vsomogoči muzikanti, harmonikarji in bobnarji. Ljudi je mrgolelo kot mravelj daleč tja zunaj vasi po celem pobočju. Sprehajali so se, posedali, iskali znance, se rokovali, objemali. Pri šoli so se zbirali pevci, baletna skupina, kulturniki, patroljirali so teritorialci. Nos je dražil vonj po jedilih na žaru. Kazalo je, da ne bo množice, da se bo vse končalo bolj klavrno. Toda ko se je končala slavnostna seja skupščine občine Koper in ko so prišli na prireditveni prostor gostje, godbe, pevski zbori in odred teritorialne obrambe, tedaj se je od vse-

Iz vsebine:

- Narodna obramba — samoupravna pravica delovnih ljudi in narodov (3. stran)
- Žive ljudi so metali v ogenj (6. stran)
- Desant na Brnik (9. stran)
- Ljudsko štetje v Avstriji in koroški Slovenci (10. stran)
- Priprave na srečanje v Brestanici (11. stran)
- Fotoreporterska služba med NOB (14. stran)

DOGODKI TEDNA

■ Na seji predsedstva zvezne skupščine, ki ji je predsedoval podpredsednik Blažo Djuričič, so sklenili, da bo do izvolitve novega predsednika opravljalo delo predsednika zvezne skupščine podpredsednik dr. Marijan Breclj. Predsedstvo je sklenilo, da bodo v posloplju skupščine pokojnemu predsedniku Milentiju Popoviću postavili doprni kip.

■ CK ZK Slovenije je razpravljala pod predsedstvom Franca Popita o delovanju ZK Slovenije in aktualnem gospodarskem položaju ter uresničevanju politike, sprejete na 17. seji predsedstva ZKJ. Kakor so poudarili na plenumu, so bila stališča predsedstva sprejeta v pravem trenutku, ko so jih komunisti in vsi delovni ljudje upravičeno terjali. Uvodni referat na tej seji je imel sekretar sekretariata Andrej Marinc. Govoril je o vprašanjih samoupravljanja in nadaljnega razvoja političnega sistema, o gospodarskih gibanjih in o delovanju ZK. Ocenil je, da so gospodarska gibanja kritična in da bi bilo umestno zahtevati — če organi federacije v najkrajšem času ne bodo sposobni na podlagi svojih pristojnosti sprejeti ustreznih sklepov in ukrepov — da se ta pooblastila preneso na republike.

■ Zvezni izvršni svet je na seji razpravljal o nekaterih vprašanih gospodarske politike, družbene dejavnosti, o zveznem proračunu in mednarodnih stikih. Sprejel je informacijo guvernerja Narodne banke o denarnem položaju v svetu in priporočil, naj bi NB redno spremljala premike na tem področju, saj imajo spremembe vpliv na naše gospodarstvo. ZIS je tudi poslušal poročilo o perečih problemih narkomanije pri nas in se zavzel za ustanovitev posebne komisije, ki bi na zvezni ravni usklajevala ukrepe pri zatiranju zlorabe mamil.

■ Jugoslovansko-romunski pogovori med zunanjima ministroma Mirkom Tepavcem in Cornelijem Manescom so se končali z ugotovitvijo, da so stiki med Jugoslavijo in Romunijo na vseh področjih ugodni in da jih bomo s sporazumnimi prizadevanji še izboljšali. Delegaciji sta izmenjali mnenje o sodelovanju na Balkanu in sta pri tem menili, da je treba razvijati vse oblike medbalkanskega sodelovanja, sonečnega na znanih načelih o spoštovanju suverenosti, o enakopravnosti in neumešavanju v notranje zadeve. Tu so zapopadene vse tiste oblike sodelovanja, ki ustrezajo stvarnemu položaju na Balkanu.

Pozor, lahko padeš! (Karikatura iz ital. revije Vie Nuove)

DELO

ČASOPISNO IN GRAFIČNO PODJETJE
Ljubljana, Titova—Likozarjeva—
Tomšičeva
BLASNIKOVA TISKARNA
TISKARNA »DELO«

- Tiska časopise, revije, knjige, publikacije, razglednice, prospekte in reklamne tiskovine
- Izdeluje enobarvne in večbarvne klišee v najmodernejši tehniki
- V sklopu podjetja je specializirani obrat za večbarvni tisk, lakirnico in plastificirnico
- Izdaja osrednji slovenski dnevnik »DELO«
- zabavni tednik »TEDENSKA TRIBUNA«
- ilustrirano revijo »TOVARIS«
- štirinajstodnevnik »NASI RAZGLEDI«
- revijo »AVTO«
- revijo »STOP«
- zabavni tednik »ZVITOREPEC«

■ V Trstu so bili razgovori med delegacijo SZDL Slovenije, ki jo je vodil predsednik Janez Vipotnik, in deželnim vodstvom socialistične stranke Italije za Furlanijo—Julijsko krajino. Razgovori obetajo, da se bodo politični predstavniki dveh sosednjih pokrajin enakopravno vključili v dialog prek meje, ki so ga prav v zadnjem času sprejeli kot edino možen način razvoja medsebojnih odnosov pri vseh tamkajšnjih političnih strankah. Italijanski socialisti izražajo odločenost, da prevzamejo pobudo pri iskanju novih oblik sporazumevanja in tako nadoknadijo tisto, kar je bilo v zadnjih letih zamujenega. Člani delegacije SZDL Slovenije so se sešli v Gorici in Vidmu s predstavniki tamkajšnjih vodstev socialistične stranke ter predstavniki socialistov iz pokrajine Pordezone.

■ Rimski tednik »Panorama« napoveduje, da bo vprašanje dokončne razmejitve med Jugoslavijo in Italijo rešeno do prihodnje pomladi. Tednik piše, da gre še posebej za del tiste meje, ki je nastala po londonskem sporazumu leta 1954 in potem, ko je ta sporazum cono A prepustil v upravo Italiji, cono B pa Jugoslaviji. Takšen sklep naj bi po informacijah tega običajno dobro obveščenega tednika izhajal iz sestanka, ki sta ga imela 4. maja svetnik državnega sekretarja dr. Zvonko Perišić ter pooblaščen minister Gian Luigi Milesi Ferretti.

■ Združenje bivših borcev proti fašizmu ANPI in vodstva vseh pomembnejših političnih strank v Furlaniji—Juljski krajini so zahtevala od oblasti, da prepovedo manifestacijo »prijatelj oboroženih sil«, napovedano nedavno v Vidmu. Za »ljubeznivim« nazivom organizacije so namreč skrivajo polvojaške formacije idejnih somišljenikov neofašizma, ki so s podobnimi nastopi v Milanu in Rimu v zadnjem času izzvali množične neredne in ogorčenje javnosti.

■ Odločitev francoske vlade, da se začasno umakne iz odbora »šesterice«, katerega naloga je, da pripravi program in sporazum o ustanovitvi monetarne in gospodarske unije »male Evrope«, je vzbudila pravo osuplost. Sklep francoske vlade je razglasil finančni minister Giscard d'Estaing, potem ko sta se Bonn in Haag odločila uvesti »polzeči tečaj« marke in guldna.

■ V okviru letošnjih prireditev v počastitev mednarodnega dne Rdečega križa, katerih pokrovitelj je član sveta federacije Edvard Kardelj, je bila v Ljubljani svečana seja zveznega odbora jugoslovanskega Rdečega križa. Pri tem je treba poudariti, da je takrat zvezni odbor prvič zasedal izven Beograda.

■ V Budimpešti je bila skupščina svetovnega sveta za mir, na kateri je sodelovalo kakih 700 delegatov iz več kot 120 dežel Evrope, Azije, Afrike ter Severne in Južne Amerike. Na skupščini so preučili možnosti za uresničitev miru v Indokini, probleme Bližnjega vzhoda, vprašanje evropske konference o varnosti in naloge o borbi proti razizmu in kolonializmu.

■ Član ZIS Hakija Pozderac se je vrnil iz NDR, kjer je vodil jugoslovansko delegacijo na zasedanju komiteja za gospodarstvo in znanstveno-tehnično sodelovanje Jugoslavije in NDR. V glavnem so se pogovarjali o medsebojni blagovni menjavi in razvoju gospodarskih odnosov.

■ V Bonnu so se začela jugoslovansko-zahodnonemška pogajanja o odškodnini za žrtve nacizma. Našo delegacijo vodi dr. Zvonko Perišić, zahodnonemško pa dr. Teo Delacroix, načelnik oddelka v finančnem ministrstvu. Kot je znano, gre za pavšal, ki naj bi ga ZRN plačala za jugoslovanske vojne žrtve. Zvezna vlada je načelno pripravljena izplačati pavšalno vsoto, čeprav meni, da je odškodnina za žrtve nacističnega nasilja poseben problem, ki je povsem ločen od reparacijskih in drugih vprašanj.

■ Visoki vojaški funkcionarji članic varšavskega pakta so se sešli v Berlinu za zasedanje vojaškega sveta te organizacije. Delegacije vodijo pomočniki obrambnih ministrov. Tudi vrhovni poveljnik varšavskega pakta maršal Jakubovski je prisel v Berlin.

■ Na povabilo CK KP Češkoslovaške se je mudila v Pragi delegacija ZKJ, ki jo je vodil član izvršnega biroja predsedstva ZKJ Stane Dolanc. Češkoslovaško delegacijo je na pogovorih vodil sekretar CK KPČ Vasil Bilak. Govorili so o razmerah in bodočih nalogah obeh partij, o stališčih ZKJ in KPČ glede aktualnih vprašanj mednarodnega delavskega gibanja. Delegaciji sta bili tudi mnenja, da so realni pogoji za nadaljnji razvoj bilateralnih stikov med SFRJ in ČSSR na političnem in gospodarskem področju.

POLITIČNI RAZGLEDI

SPREMEMBA BREZ SPREMENB

Osmi kongres Enotne socialistične stranke (SED) bo 14. junija letos. Šest tednov pred tem pomembnim dogodkom je prvi sekretar SED Walter Ulbricht odstopil in prepustil položaj skoraj dvajset let mlajšemu Erichu Honeckerju; vendar je obdržal položaj državnega poglavarja (predsednika državnega sveta) in dobil naslov predsednika partije.

Tako se je končalo Ulbrichtovo obdobje v zgodovini Nemške demokratične republike, ki se je začelo leta 1950, ko je bil prekaljeni revolucionar, kominternovec in kominformovec. Walter Ulbricht izvoljen za generalnega sekretarja SED. V letu 1953 — le malo po Stalinovi smrti — je Ulbricht spremenil svoj naslov v prvega sekretarja SED. Zdaj je odstopil, ker čuti, da je star (78 let), in ker je bolehen. Sicer pa so v NDR že dolgo pripravljali »prenos oblasti«, saj Walter Ulbricht zadnjih nekaj let ni opravljal drugačnih kot reprezentančnih poslov. Njegovo zadnje veliko politično dejanje sega v 17. december 1969, ko je kot predsednik državnega sveta pisal predsedniku Zvezne republike Nemčije Gustavu Heinemannu o načrtu za mednemški sporazum.

Walter Ulbricht se je v politični usmeritvi NDR zavzemal za popolno in spoštljivo zavezanost z ZSSR, za tesno povezanost socialističnega tabora (in zoper dejanja, ki bi katerokoli izmed članic Varšavskega sporazuma utegnili spraviti na stranpoti, pa tudi zoper zblizanje z Zahodom, zlasti z ZR Nemčijo (dasiravno je proti koncu precej popustil — ne nazadnje zaradi čedalje boljših odnosov med ZRN in ZSSR). Nemška demokratična republika se je dvignila predvsem gospodarsko in si — ravno tako kot ZRN na Zahodu — pridobila silno ugleden položaj na Vzhodu in v svetu: NDR sodi med deset najbolj industrializiranih držav na svetu, po gospodarski moči je druga (takoj za ZSSR) v socialističnem taboru in to je bil tudi njen odgovor na toliko opevanj zahodnonemški »gospodarski čudež«.

Erich Honecker je imel za seboj deset let gestapovskih zaporov, ko so rdečarmajci osvobodili Berlin. Od nekdaj je bil komunist: ko se je še držal materinega krila, je pomagal prodajati glasilo komunistične partije sarskim delavcem. Pozneje, v »prvi socialistični državi na nemških tleh«, je prevzel skrb za vzgojo mladega rodu: od leta 1946 do 1955. Danes je Freie Deutsche Jugend (FDJ) izredno močna mladinska organizacija, ki že dolgo daje kadre za SED. To je predvsem Honeckerjevo delo.

Potem je bil Erich Honecker sekretar za vprašanja varnosti in kadrovske politike, član politbiroja, po letu 1961 pa so mu poleg kontrole nad vojsko in varnostno službo zaupali tudi odgovornost za partijske organizacije, kadrovske politiko in utrjevanje partijske discipline. Zdaj, ko je prevzel krmilo partije v svoje roke, ima za seboj in s seboj že dobro izdelano linijo in vrste izurjenih sodelavcev. Ker se je tako

že dolgo pripravljaj na prvi politični položaj v državi, je zamenjava v vrhu SED — ene najmočnejših strank v Evropi (skoraj 2 milijona članov in kandidatov) — minila popolnoma mirno, brez pretresov in tudi brez večjega presenečenja.

Nekaj pred zamenjavo v vrhu SED sta bila Ulbricht in Honecker na 24. kongresu KP ZSSR in sprejel ju je tudi generalni sekretar sovjetske komunistične partije Leonid Brežnjev: pravijo, da je bil zelo prijazen s Honeckerjem domnevajo pa tudi, da so se tedaj vodilni sovjetski in vzhodnonemški funkcionarji pogovorili o spremembi na čelu SED. Bržkone so se tedaj tudi dogovorili, da Ulbricht odstopi pred osim kongresom SED, tako da bi imel njegov naslednik šest tednov časa za pripravo na kongres in da si delegati ne bi belili las s problemi, kdo bo naslednik Walterja Ulbrichta.

Ko je Erich Honecker prevzel novo funkcijo, je dejal: »Če na tem mestu izražam prepričanje, da bomo nadaljevali našo politiko odločnosti in varnosti, potem je tako le zato, ker vemo, kolikšna je zrelost in bojna moč naše partije in ker so naše vrste strnjene in enotne (...) Kot sestavni del mednarodnega komunističnega gibanja bomo krepili bratske vezi z vsemi marksističnok-leninističnimi partijami in prispevali h krepitvi skupnosti socialističnih držav in vseh antiimperialističnih sil.«

Honecker je že v govorih zadnje mesece odločno zahteval, naj se NDR neprizanesljivo upre zahodnonemski demokraciji kot sovražnici. Po njegovem mnenju je Brandtova vlada obdržala »cilje zahodnonemškega imperializma«, »spremenili sta se edinole frazeologija in metodika«. Na lanskem plenumu CK SED se je posebej zavzel za »nadaljnje oddaljevanje socialistične NDR od imperialistične ZRN« ter obtožil zahodnonemške vladne kroge, da je njihova politika »reakcionarna, nacionalistična in antikomunistična«.

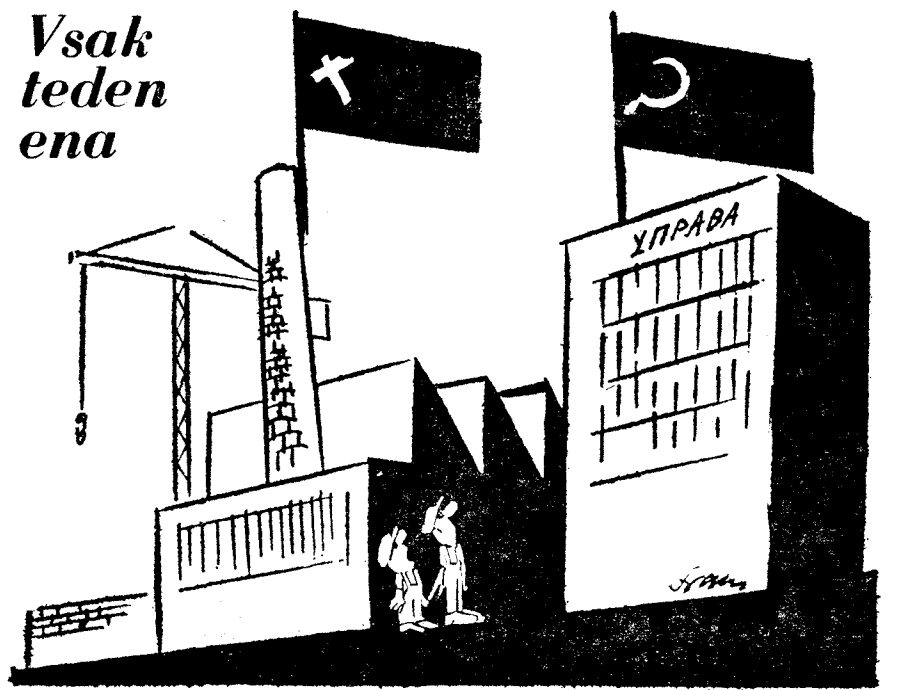
Če je bil Erich Honecker dolga leta »desna roka« Walterja Ulbrichta, je treba to razumeti tako, da je v celoti podpiral njegovo politiko znotraj države, vodenja partije ter odnosa SED do drugih socialističnih gibanj v vzhodni Evropi, predvsem pa do KP ZSSR. V tem pogledu je Honeckerjev prihod na čelo SED znamenje kontinuitet: pod njegovim vodstvom se »vzhodna« politika NDR ne bo prav nič ali skoraj nič spremenila.

Zato pa je zelo negotovo, kakšna bo prihodnja politika NDR do zahodne seestre. Walter Ulbricht je v dolgih letih dal nekaj pobud za urejevanje mednemških odnosov: začel je z gospodarskim svetom, mešanimi komisijami, pa tudi z dialogom z Brandtovo SPD in nazadnje z vladnimi pogovori med kanclerjem Brandtom in vzhodnonemskim premierom Stophom. Erich Honecker pri teh pobudah ni imel vidnejše vloge, postavil se je le z zahtevo po »zaostreni razmejitvi«. Toda razmere v Evropi so se spremenile ravno z Brandtovo »vzhodno politiko« in po sporazumu med Bonnom in Moskvo o neuporabi sile v medsebojnih odnosih so morali popustiti tudi vodilni ljudje v NDR.

Potemtakem od Honeckerja vsaj nekaj časa ne moremo pričakovati bistvenih sprememb, vendar pa lahko domnevamo, da bo na politiko novega voditelja vplivala tako Sovjetska zveza kot tudi mnenje delegatov na osmem kongresu SED, ki bo že 14. junija.

KOMENTATOR

Vsak teden ena

...oni pa žanjejo.

(Karikatura iz Ježa)

Nadaljnji razvoj sistema borčevskega in invalidskega varstva

»Nadaljnji razvoj sistema borčevskega in invalidskega varstva« je naslov iz črpnice obdelave te problematike, ki jo je izdal zvezni svet za zdravstvo in socialno politiko. V tem delu je zajeta podrobna analiza stanja in obstoječega sistema varstva skupaj s predlogi ukrepov za njegovo izboljšanje in ureditev. Objavljena je analiza razvoja in izvajanja dopolnilnega borčevskega in invalidskega varstva po republikah in pokrajinah, popisana sta tudi organizacija in delo služb za varstvo borcev in vojaških vojnih invalidov. Priložene so pregledne tabele in predlogi, kako v prihodnje vse to urediti in izboljšati.

To gradivo je pripravila komisija za vprašanja borcev in vojaških vojnih invalidov zvezne skupščine. Ker pa predvsem predlogi predstavljajo nekak program nadaljnjega razvoja tega varstva, so vse to gradivo dobile tudi republiške in pokrajinske komisije za vprašanja borcev in vojaških vojnih invalidov, pa tudi republiški in pokrajinski odbori ZZB NOV, ne samo zato, da se s predlogi seznanijo, marveč predvsem, da jih tudi dopolnijo.

V sporazumu z zveznim odborom ZZB NOV Jugoslavije prireajo sedaj po vsej državi razprave o tem gradivu. Tudi v Sloveniji je komisija za vprašanja borcev in vojaških vojnih invalidov republiške skupščine organizirala področna posvetovanja vseh za te zadeve pristojnih občinskih komisij za vprašanja borcev in invalidov, služb za vojaške vojne invalide, stanovanjskih podjetij itd.

Do sedaj so bila taka področna posvetovanja že v Ravnah na Koroškem, v Mariboru, Novem mestu, Kranju in Celju, v prihodnjih dneh pa bodo enaka posvetovanja še za druga območja sedanjih občin. Vseh teh posvetovanj se

udeležujejo tudi predstavniki republiškega odbora ZZB NOV.

V začetku julija bodo namreč o vsem tem gradivu razpravljali zbor narodov, socialno zdravstveni zbor in družbeno-politični zbor zvezne skupščine. Pričakovati je, da bodo vsi ti zbori ob proučitvi gradiva sprejeli ustrezne sklepe, ki bodo rabili za temelj načrtovanja dolgoročnih nalog za boljše urejanje te problematike v okviru predlaganih ustavnih dopolnitev. Zato pa je potrebno, da se s to problematiko seznanijo vsi pristojni organi, ki se z njo tako ali tako ukvarjajo, ne samo po republikah in pokrajinah, marveč tudi po občinah, da nato s svojimi predlogi dopolnijo vse tisto, kar je v gradivu že predvideno.

Le tako dopolnjeno gradivo bo lahko zbirka vseh potreb za dokončno ureditev sistema borčevskega in invalidskega varstva v letih 1971 do 1975.

V. M.

Svojcem padlih izgnancev

Muzej slovenskih izgnancev v Brestanici želi razširiti svojo stalno razstavo zlasti z gradivom o sodelovanju izgnancev v narodnoosvobodilnem boju. Zato prosi vse svoje padlih izgnancev oziroma občinske odbore Zveze združenj borcev NOV Slovenije, da mu pomagajo priskrbeti fotografije in drugo gradivo o padlih izgnancih. Zlasti še želi imeti fotografije padlih borcev Slovenske čete »Ivana Cankarja« v Srbiji.

Gradivo pošljite na naslov: dr. Tone Ferenc, Inštitut za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani, Trg revolucije 1. Po preiskavi bomo gradivo vrnil.

Komisija za delovna razmerja pri zavodu

»BOREC«

LJUBLJANA, Beethovnova 10

razpisuje
prosti delovni mesti:

VODJE

knjigotštva pri založniškem oddelku

Kandidat mora izpolnjevati naslednje pogoje:

da ima višjo strokovno izobrazbo ekonomsko-komercialne smeri; da ima pet let prakse, od tega tri leta v knjigotštvu. Poskusna doba traja štiri mesece.

SODELAVCA

pri kartoteki naročnikov v časopisnem oddelku.

Kandidat mora izpolnjevati naslednje pogoje:

da ima vsaj nepopolno srednjo šolo administrativne smeri; da ima eno leto prakse. Poskusna doba traja dva meseca.

Osební dohodek po pravilniku o delitvi sredstev na osebne dohodeke zavoda.

Nastop dela po dogovoru — najkasneje pa 1. julija 1971.

Ponudbe pošljite komisiji za delovna razmerja do 30. maja 1971.

Narodna obramba – samoupravna pravica delovnih ljudi in narodov

Narodna obramba postaja samoupravna pravica in dolžnost delovnih ljudi, narodov in narodnosti Jugoslavije. To bi bil v grobem povzetek obsežne razprave na 8. razširjeni seji koordinacijskega odbora za vprašanja obrambe pri republiški konferenci SZDL Slovenije, ki je bila 11. maja v Ljubljani. Udeležilo se je skupno 22 uglednih družbenih delavcev, članov štaba za vseljidski odpor in predstavnikov JLA.

Najprej so razpravljali o osnutku zakona o splošnem ljudskem odporu. Po uvodni obrazložitvi Milana Bibra se je prvi oglašil k razpravi Albert Jakopič-Kajtimir, ki je povedal, da so bile ob dosedanji razpravi na terenu izražene naslednje pripombe k osnutku zakona: 1. Zakon je glede nalog posameznih organov premalo konkreten. Ta pripomba pa je neosnovana, zakaj sedanje formulacije dopuščajo najrazličnejše oblike organiziranja vseljidskega odpora, s tem pa lahko pridejo do izraza najrazličnejše koristne pobude iz ljudstva. Vendar pa je bilo treba nekatere naloge vseeno konkretno predvideti, da ne bi bili vsi obremenjeni z vsem, da bi se torej lahko smiselno preorganizirali. 2. Najtehtnejše so bile pripombe glede financiranja, ki je doslej slonelo na prostovoljni podlagi. Glede na nerazvita področja pa na tej podlagi ni mogoče zagotoviti enakopravne opremljenosti enot teritorialne obrambe. Doslej smo to reševali tako, da smo takšnim krajem pomagali z nabavo opreme. Treba pa bi bilo zakonsko določiti, iz kakšnih virov bo republika krila takšne potrebe. 3. Pripomba, da so členi v osnutku premalo obrnjeni k občanu.

Važna ugotovitev je bila, da imajo po tem osnutku krajevne in interesne skupnosti precejšnje naloge ne samo glede narodne obrambe, temveč v praksi tudi na drugih področjih, v ustavi in zakonih pa še niso zadostno opredeljene, kot je poudaril Ivan Ros. Torej bi kazalo ob spremembah ustave tudi te reči zakonsko urediti, pa tudi, kakor je dejal Danijel Lepin, rešiti vprašanje financiranja krajevnih skupnosti za priprave na splošni ljudski odpor. To moramo rešiti že sedaj oziroma se za takšno rešitev zavzeti, je poudaril Anton Kukovica ter svoje mnenje podprl s konkretnimi dokazi z logaškega področja. Marko Mrak je poudaril, da so mnoge pomanjkljivosti v dosedanjih pripravah na splošni ljudski odpor predvsem posledica neustreznih kadrov v upravnih organih za narodno obrambo. Jaka Avšič je opozoril na psihološki moment za pripravo na splošni ljudski odpor, ki ga je treba spodbujati ne samo s študijem in populariziranjem narodnoosvobodilnega boja, marveč tudi z izkušnjami bojev za severno mejo in z izkušnjami iz kmečkih puntov. Albert Jakopič-Kajtimir in Bojan Polak-Stjenka sta ob tem pripomnila, da so to naloge tudi drugih ustanov in inštitutov, da ne bi bilo prav, če bi se štab za sploš-

ni ljudski odpor zapiral in sam raziskoval te izkušnje iz naše preteklosti.

Ob sprejemanju osnutka je bila konkretna pripomba izrečena k 64. členu, kjer so izpuščeni prostovoljci izpod 18 leta. Tako bi se moral prvi stavek tega člena glasiti: »Vojaški obvezniki, ki so v stalnem sestavu ali so vpoklicani na vaje v teritorialne enote, in prostovoljci v vojnem času... imajo iste pravice kot vojaške osebe...«

Posebno živahna je bila razprava o predlogu 39. ustavnega amandmaja. Vsi razpravljavci so se strinjali s tem, da 4. točka 39. amandmaja ne zagotavlja, da bi se dosledno zagotovila enakopravnost jezikov narodov in narodnosti Jugoslavije. Motil jih je drugi stavek te točke 39. amandmaja, ki pravi, da je v poveljevanju in urjenju v Jugoslovanski ljudski armadi dovoljeno v skladu z zakonom uporabljati enega izmed jezikov narodov Jugoslavije, v njenih delih pa jezike narodov in narodnosti. Tega stavka ni bilo v prvotni formulaciji amandmaja, kakršni so prišli iz CK ZKJ. Jaka Avšič je predlagal, da se takšna dodatna formulacija ob dokončnem formuliranju ustavnih amandmanov izpusti. Vendar je prevladalo mnenje, da je treba ta stavek na novo formulirati, in sicer v tem smislu, da uporaba enega samega jezika pri poveljevanju in urjenju ne bi bila pravilo, marveč le izjema. V tej zvezi so diskutanti, ki jih je bilo kar 10, zavrnili pojasnilo Državnega sekretariata za narodno obrambo kot neustrezno, češ da potencira objektivne težave na tem področju in s takšno razlago tega problema, pa tudi s konkretnimi pojmovanji, očitnimi iz tega pojasnila, ne daje poročstva, da se bo enakopravnost jezikov narodov in narodnosti dosledno izvajala. Proces v tej smeri gre vse prepočas naprej, je poudaril Bojan Polak — Stjenka, potem pa je navedel konkretni primer težav, s kakršnimi se srečuje štab za splošni ljudski odpor zaradi zastarelega pojmovanja o enotnosti. Često namreč po nepotrebnem vztrajamo pri narodnostno mešanih enotah, prav to pa otežkoča izvajanje ustavne pravice o enakopravnosti jezikov narodov in narodnosti Jugoslavije, ter povzroča težave pri urjenju. Po vsem tem se nam zdi potrebno poudariti, da je bistvo socialistične domovinske zavesti oziroma bratstva in enotnosti v tem, da se bomo Slovenci in slovenske enote borili tudi na ozemlju in za svobodo drugih jugoslovanskih narodov in obratno, ne pa v tem, da imamo narodnostno mešano sestavo enot.

S. F.

V VAŠO DRUŽINO
VSAK TEDEN
TV-15

OB TABORNEM OGNJU

Letošnje mladinske delovne akcije in borci

Letos je pripravljenih po državi šest velikih mladinskih delovnih akcij (tudi manjših je precej). Na njih se bo do šestkrat izmenjalo 284 mladinskih delovnih brigad. Sodelovalo bo nad 18.000 mladih. Temu združevanju mladih ljudi bi naj ZZB NOV posvetila največjo pozornost. Vplivala bi naj, da bi se mladina vzgajala za mlade samoupravitelje in da bi postal pomemben dejavnik v vseljidski obrambi — z vsemi vrlinami borcev NOV.

Mladinska delovna akcija, ki se imenuje »Beograd 71«, se je začela 24. aprila. Delo bo trajalo vse leto; 60 delovnih brigad se bo menjalo šestkrat. V vsaki brigadi je po 70 mladih ljudi, fantov in deklet. Delalo bo torej skupaj 4200 mladih.

Začetek mladinske delovne akcije »Morava 71« je 15. t. m. Pri delu se bo šestkrat izmenjalo 76 delovnih brigad s skupaj 4560 mladimi ljudmi.

Naslednje veliko delovno »bojišče« bo »Sutjeska 71«. Delati bodo začeli 14. junija. Trikrat se bo izmenjalo 39 brigad, tako da jih bo vselej delalo 13, skupaj z 2340 mladimi.

Pri mladinski delovni akciji »Banjaluka 71« bo sodelovalo 40 delovnih brigad, ki bo vsaka imela po 60

mladih ljudi, torej vseh bo 2400. Delati bodo začeli 14. junija.

Pri delovni akciji »Sava 71« pa se bo letos trikrat izmenjalo 45 delovnih brigad skupaj s 3600 mladimi ljudmi.

Zlasti med poletnimi meseci bo lepa priložnost, da bo borčevska organizacija lahko povežala svojo dejavnost z mladino na delovnih akcijah, n. pr. julija ob dnevu borca in ob dnevih, ko republike praznujejo začetek vstaje. Ob 30-letnici JLA lahko priredimo prigodne akademije in na njih naj bi nastopili udeleženci NOV in interniranci, ki bi spregovorili mladini o dnehu našega velikega boja. Zato bi bilo prav, če bi zvezni odbor ZZB NOV razpravljal in sklepal o tem sodelovanju z mladinskimi delovnimi brigadami.

MIHAILO GEORGIJEVSKI,

Beseda strogim kritikom

Slovenski televizijski gledalci, vsaj večina — o tem smo se lahko prepričali na Gorenjskem — so navdušeno sprejeli novo televizijsko nadaljevanje o varnostno-obveščevalni službi, ki sta jo scenarist Ivan Ribič in režiser France Štiglic posvetila 30. obletnici vstaje slovenskega naroda. Zanimive, napete in dinamične epizode o dejavnosti hrabrih, požrtvovalnih in iznajdljivih partizanskih obveščevalcev, ki se že dober mesec vrste vsak ponedeljek na malih ekranih, vzbujajo zanimanje tako starejših kot mlajših. Avtorjem te nadaljevanke so bila izrečena že številna osebna priznanja iz ust posameznih udeležencev NOB, nekda-

njih obveščevalcev, pa tudi mlajših ljudi, ki niso sami doživeli obdobja NOB. Pozitivno oceno in priznanje pa so izrekle tudi vse družbenopolitične organizacije na Gorenjskem, katerih predstavniki so si nekaj epizod ogledali že na predpremierni novembra lani na Bledu. Pisatelj Ivan Ribič je za scenarij te nadaljevanke na predlog družbenopolitičnih in kulturnoprosvetnih organizacij občine Radovljica prejel letošnjo Prešernovo nagrado gorenjskih občin.

Skratka, vse je kazalo, da bo nadaljevanke VOS navzlic nekaterim neizbežnim pomanjkljivostim, brez katerih ni nobeno umetniško delo, že zaradi svojega izjemnega pomena o množičnem izročilu resnično naše, slovenske zgodovine naletela tudi pri kritikih na konstruktivno in realistično oceno. Verjeli smo, da bomo kljub času in vplivom sodobnih umetniških tendenc lahko našli v analizah tistih, ki se s kritiko poklicno ukvarjajo, kaj poučnega, spodbudnega. Toda bili smo razočarani, užaljeni in ogorčeni. Nekdani obveščevalci, aktivisti in partizani so z osuplostjo ugotovili, da sta jih kritika Snov in Vogel v Delu in TT postavila na laž, jih uvrstila med kavboje in izmišljene heroje drugorazrednih kriminalik. Razočarana pa je tudi mladina, ki sta jo kritika nasilno pahnila v dvome o resnici, o dogodkih in ljudeh, o najpomembnejšem obdobju zgodovine naroda, ki ji pripada. Po vsem tem se lahko sprašuje, kje je resnica o NOB.

Resnice pa očitno ni treba iskati v tehnikah, osebah in kostimih — če morda koga preveč bode v oči — marveč v dejstvu, ki se mu imamo danes in v prihodnje zahvaliti, da obstojimo kot narod, ki si je to priboril z lastno sposobnostjo in krvjo.

JOŠT ROLČ

BESEDA DOPIŠNIKOV

VIPAVA
ZBOR NA SPOMINSKI DAN

Združenje borcev NOV Vipava je imelo 18. aprila svoj zbor. Na ta dan pred 29. leti je italijanska soldateska napadla skupino partizanov na Nanosu. Vipava ima 18. aprila svoj krajevni praznik.

Predsednik združenja je skrbno pripravil svoje poročilo. Ožigosal je zločinsko početje ustašev in drugih naših sovražnikov v tujini. Tudi drugi člani so ostro obsodili sločin na Švedskem. Imenovali so tri člane, ki so prevzeli nalogo, da bodo poslali

švedski vladi protestno pismo. Predsednik je lahko z zadoščenjem ugotovil delavnost članstva. Poudaril je tudi, da so bivši borci precej pomagali pri vzgoji občanov za obrambo domovine. Delo združenja je pohvalil tudi predsednik občinske skupščine (Ajdoščine) Martin Grajč-Rudi.

Na predlog Franca Tomažiča so sklenili, da vsi še živi borci velike bitke na Nanosu postanejo častni člani ZB NOV Vipava in ZB NOV občine Ajdoščina.

PTUJ
8. MAJ — KRAJEVNI PRAZNIK

Ob 30-letnici ustanovitve OF je Ptuj še enkrat slovesno proslavil 26-letnico svoje osvoboditve; mesto praznuje 8. maj dan, ko je bilo osvobojeno, kot svoj krajevni praznik.

V narodnem domu je bila slovesna seja. Udeležili so se številni družbeni delavci in borci, ki so 8. maja 1945 vkorakali v Ptuj, (v Ptuj so prvi vkorakali borci prekmurske brigade in 51. divizije). Slavnostni govor je imel Lojze Cenc, predsednik krajevnega združenja borcev.

Med udeleženci so bili nekateri prvoborci; tako smo na primer videli prvoborko Tončko Sagadin-Zenko, Belšaka in druge.

Po seji so položili vence pred spomenikom NOV, na grobnico talcev, pred spomenikom Jožetu Lacku in spomeniku Dušanu Kvedru-Tomažu. V okviru praznovanja je sodila tudi slovesnost, s katero so odprli samopostrežno prodajalno na Vičavi.

FRANJO HOVNIK

GORNJA RADGONA
ŠE ZMERAJ NIMAJO STANOVANJ

V gornjeradgonski občini še zmeraj niso urejene stanovanjske zadeve mnogih borcev NOV.

Upravni odbor sklada za stanovanjske zadeve borcev pri gornjeradgonski občinski skupščini je letos obravnaval nad 100 vlog za dodelitev kredita. Kredit je dodelil 90 udeležencem NOV. Vsem pa ni mogel ustreči. Poprečje znaša po 10.000 din posojil na prosilca. Upravni odbor je sklenil, da je treba z denarjem, ki ga prispeva republika

za stanovanja borcev zgraditi tudi nekaj družbenih stanovanj za borce. V ta stanovanja se bodo vselili predvsem borci, ki si sami ne morejo zidati domov — bodisi zaradi starosti bodisi izčrpanosti, kot posledice naporov med vojno. Zato je treba nemudoma zgraditi 2 trosobna stanovanja, 3 dvosobna stanovanja in 2 garsonjeri. Kmalu bi naj začeli graditi družbena stanovanja tudi v Apačah.

FRANC KLEMENČIČ

BLEJSKA DOBRAVA
ZA SODELOVANJE GRE

Namen zadnje seje ZB na Blejski Dobravi je bil zagotoviti trdno sodelovanje združenja s krajevno skupnostjo, z ZKS in s SZDL. Zato so se seje udeležili tudi zastopniki teh organizacij.

Razprava je pokazala, da si vsi želijo kar najtesnejšega sodelovanja, zlasti še letos, v jubilejnim letu, ko smo že praznovali 30-letnico OF in 1. maj, a so pred nami še številne prireditve. Sodelovanje je nujno potrebno ob praznovanju krajevnega praznika 28. avgusta in zaradi spominske slovesnosti ob spomeniku na Kočni septembra ob udeležbi šolske mladine.

Sklenili smo tudi, da bomo jeseni pri-

redili zlet v okolico Grgarja na Goriškem, kjer je ZB Blejska Dobrava pred leti odkrilo spominsko ploščo padlemu skojevcu Kalanu, doma z Dobrave.

Sekretar občinske konference ZKS je omenil naloge, ki bi jih morali opraviti, med drugim je treba utrditi krajevno organizacijo SZDL in še posebej ZKS. Zastopnika krajevnega združenja in SZDL sta poudarjala, da so vselej vsestransko podpirali ZB in da bo tako tudi v prihodnje, zlasti še ob praznovanju krajevnega praznika in ob podobnih priložnostih.

SREČKO SORLI

JESENICE
NE PRESTAVLJAJTE SPOMENIKA!

Na Jesenicah so že pred dobrimi deseti leti pred železniško postajo postavili spomenik v znamenju NOB. Okolica poprej ni bila primerno urejena in ne dovolj osvetljena ponoči, tako da posamezniki niso kazali primernega spoštovanja do spomenika. To je vzbujalo nejevoljo med prebivalci in kazalo je že, da bo treba spome-

nik prestaviti drugam.

Zato so se nedavno sestali zastopniki družbenopolitičnih organizacij, dalje turističnega in hortikulturnega društva z urbnisti, da bi presodili, kaj bi bilo treba ukreniti. Ustvarjalec spomenika, kipar Boris Kalin, in inž. arh. Edo Ravnikar sta izjavila, da je spomenik primeren po svoji

umetniški vrednosti in simboliki — prikazuje jeseniškega proletarca — tako da bi bilo najbolje, če bi ostal na dosedanjem

kraju. Treba pa bo okolico kar najbolj prilagoditi, tako da se bo spomenik popolnoma uveljavil v nji. BRANKO BLENKUS

JESENICE
POSEBNI VLAK ZA BRESTANICO

Nedavna seja komisije za internirance, zapornike in deportirance pri občinskem odboru ZZB NOV na Jesenicah je pokazala, da vlada veliko zanimanje za letošnji srečanje tako v Brestanici kakor na Ljubljano. Kaže, da se bo za srečanje v Brestanici prigrisalo toliko udeležencev, da bo moral z Gorenjskega odpeljati poseben vlak, saj se bodo Jeseničanom med potjo pridružili še

udeleženci iz Kranja, Trziča in Skofje Loke.

Dogovorili so se, da bodo tudi za srečanje, ki bo 8. avgusta na Ljubelj, zagotovili veliko udeležbo. Ob tej priložnosti so se dotaknili tudi nekaterih krivic, ki jih še zmeraj trpijo nekdanji interniranci nemških taborišč. Komisija ima nalogo, da na te primere opozori na pristojnih mestih.

SREČKO SORLI

LENART
PROSLAVA OBČINSKEGA PRAZNIKA

Pri Lenartu v Slovenskih goricah so 9. maja, letos že šestnajsto leto, praznovali svoj občinski praznik. Zvrstilo se je več kulturnih in športnih prireditev. Najlepše pa je bilo, da so pri Benediktu odprli otroški vrtec, ki je v ponos kraju. To je že tretji otroški vrtec v lenartski občini. Vrtec je uredilo mariborsko podjetje Marles.

Občinskega praznika se je letos že drugič udeležilo tudi odposlanstvo iz pobratene občine Knić v Srbiji. Na proslavi je bilo

kar nekaj tisoč prebivalcev. Pri sprevedu po mestu so sodelovale gospodarske organizacije. Na sporedu je bila tudi vaja enot teritorialne obrambe ob sodelovanju letalstva. Na slavnostnem zborovanju je govoril Tone Fajfar. Podelili so tudi nagrade in priznanja za prispevke o NOV. Na kulturni prireditvi je nastopilo nad 700 mladih pevcev na reviji pevskega zborov.

FRANJO HOVNIK

JESENICE
DEJAVNOST ZB PLAVŽ

Združenje borcev za področje Plavž na Jesenicah je na svoji 3. redni seji obravnavalo predloge za priznavalnino, dalje predloge za odlikovanja, stanovanjske zadeve in druge tekoče zadeve.

Štiri predloge za priznavalnino so ugod-

no priporočili, eno prošnjo pa so zavrnili. Za 10 članov so bili predlogi za odlikovanja pripravljeni že pred sejo, nekaj nadaljnjih pa bodo pripravili takoj. Vse tri prošnje za stanovanja so podprli.

BRANKO BLENKUS

DJAKOVIČEVO NA KOZJAKU
PO ZADNJI POTI SEKRETARJA KPJ

V posebnem slavnostnem ozračju ob 30-letnici ustanovitve OF se je nad 200 mladincev in mladink iz tovarne »Djuro Djakovič« iz Slavonskega Broda z mladino iz severovzhodne Slovenije in drugih krajev 25. aprila udeležilo pohoda po zadnji poti prvega sekretarja KPJ Drura Djakoviča in Nikole Hečimoviča, ki so ju protiljudski oblastniki dali zahrbtno ustreliti pri Duhu na Ostrem vrhu. Ta kraj je zdaj preimenovan: Djakovičevo na Kozjaku.

Na slovesnosti na Djakovičevem se je zbralo nad 200 ljudi. Mladina je prispejala ne le iz Slavonije in bližnjih slo-

venskih krajev, marveč tudi iz Velenja, Litije, Rogatca itd. Največ pa je bilo mladih udeležencev iz Maribora. Preden je mladina nastopila pohod, ji je na zbirališču v Mariboru spregovoril Ivan Tišler, predsednik ZMS Maribor.

Pri spomeniku Djakoviču in Hečimoviču je imela nastop osnovna šola iz Gaja pri Mariboru. Pri drugem spomeniku pa je bila prireditev, ki jo je pripravila osnovna šola z Zg. Kungote. Ob spomeniku je spregovoril zastopnik tovarne Djuro Djakovič iz Slavonskega Broda.

F. HOVNIK

Imeli smo ljudi

Miro Trtnik

V Ljubljani na Taboru je zapustil naše vrste neutrudljivi borec za svobodo. — Miro je že v mladosti okusil grenko življenje pod protiljudsko oblastjo. Zaradi delovanja v naprednem delavskem gibanju so ga nenehno preganjali. Neposredno je deloval v Zadvoru in v Vevčah pri Ljubljani tik pred okupacijo.

Kot prekaljen revolucionar se je nemudoma uvrstil v OF. Bil je sekretar in vojni referent v kvartu Ambrožev trg v Ljubljani. Domači izdajalci so ga spravili v zapor, kjer so ga divjaško mučili, nakar so ga izgnali v Italijo, od tam pa so ga poslali v Dachau. Čeprav se je po vojni vrnil bolan in izčrpan, se je vneto oprijel dela na terenu Polje, pozneje pa na Taboru. Bil je več let predsednik ZB.

Francka Žnidaršič

Nikogar ni imela, ko je umrla pred tedni; za njen pogreb je poskrbel občinski odbor ZZB NOV Kočevje. — Rodila se je leta 1891 v Prezidu. Njena hčerka je padla leta 1943 kot komisarka bataljona.

Mož ji je tudi že umrl. Bila je borec za delavske pravice. Nekaj časa je bil v zaporu skupaj s tovarišem Titom. Vsa življenska pot Francke kot kmečke žene je bila trnova. Na Kočevsko se je preselila z možem in dvema hčerama. Kmalu je izgubila eno hčerko. Tudi drugi, Anici, ni bilo dano, da bi dočakala svobodo. Po osvoboditvi se je njen mož vrnil bolan in izčrpan. Morala je trdo delati za oba. Družba ji je pomagala s skromno podporo. Njena poslednja želja, da počiva v skupnem grobu z možem, se je izpolnila. Živela bo v našem spominu.

Matija Rutar

Umrli je na Jesenicah kjer je bil po zadnji zaposlitvi upokojen. Rodil se je leta 1905 v Čadrgu pri Tolminu. Pomanjkanje, fašistično preganjanje, trpljenje v Begunjah in Dachau so ga izčrpali. — Na Primorskem je že leta 1927 začel delovati v revolucionarni organizaciji TIGR (Trst-Istra-Gorica-Reka). V tej organizaciji je deloval tudi njegov brat Jakob. Ko sta leta 1934 karabinerja ponoči odvedla Jakoba iz Čadrga, ju je Matija po bližnjih prehitel, ju napadel in rešil brata. Matija in Jakob sta že tisto noč prešla mejo čez zasnežene gore. Matija je bil v stari Jugoslaviji dolgo nezaposlen na Jesenicah, dokler ni dobil dela v železnici. Deloval je vneto v »Soča« in nosil slovenski tisk čez mejo na Primorsko. Na Jesenicah je deloval v OF, dokler ga ni hudo bolnega gestapo zaprl v Begunjah. Po vojni se je vrnil iz taborišča komajda živ.

VELEBLAGOVNICA

nama

- priporoča potrošnikom hitre, sodoben in cenen nakup vseh potrebščin za sebe, za družino, za dom in za gospodinjstvo
- potrošnikom nudi blago na obročno odplačevanje
- za toje kupce je v hiši menjalnice

LJUBLJANA

Potrošniki lahko izbirajo blago v poslovalnicah:

TRGOVSKA HIŠA, Ljubljana, Tomšičeva 2
BLAGOVNICA S STANOVANJSKO OPREMO,
Ljubljana, Wolfova 1

KONFEKCIJA ELITA, Ljubljana, Čopova 7
BLAGOVNICA NAMA, Škofja Loka
BLAGOVNICA NAMA, Kočevje

UTRINKI IN ODMEVI

Obiskala sem bolnika

Obiskala sem bolnika, ki ga muči huda naduha. Živi v eni izmed hiš, ki so bile nekakšne pristave snežniškega gradu. Bolnik je bivši borec Janez Znidaršič. Rodil se je na Primorskem, ko pa je fašizem pred drugo svetovno vojno čedalje bolj zatiral slovenski življenjski slog, se je z očetom preselil v Loško dolino. Oče je bil gozdni čuvaj pri snežniški graščini.

Janez je bil leta 1942 interniran na Rab. Ze tam je bil organiziran. Po kapitulaciji Italije je vstopil v Bračičevo brigado. Pozneje je bil dodeljen v XIV. divizijo. Napredoval je do podporočnika.

Bolezen ga tako muči, da težko govori. Vendar je obudil nekaj spominov na pohode XIV. divizije po Savinjski dolini. Ponošen je, da XIV. divizija ni nikdar bežala. Zdaj mu je toliko huje, ko se spominja tistih časov, ko je bil še mlad borec, poln moči, ko je tako priklenjen že nad leto dni na posteljo. Odvisen je od tuje pomoči. Toži, da njegove prošnje niso imele nenehnega uspeha. Zato sem vam tudi napisala

to pismo, v upanju, da bi se kdo zavzel za nekdanjega borca, zdaj neboljenega bolnika.

M. 2.

Ali ni že malo pozno?

Odbor tretje štajerske brigade VDV je v drugi polovici aprila razposlal svojim bivšim pripadnikom vprašalne (anketne) pole. Ta brigada je bila ustanovljena pred koncem avgusta 1944 v Radmirju v zgornji Savinjski dolini. Odbor ima sedež pri občinskem odboru ZZB NOV Trbovlje, ker je trboveljska občina pred leti dodelila tej brigadi domicil. Z anketo bi odbor rad zbral podatke, da bi ob tridesetletnici štajerskih varnostnih enot izdal zbornik. Povabil je bivše pripadnike vojske državne varnosti na Štajerskem in Koroškem, da bi mu dali vse doslej objavljene članke o delu varnostne enote.

Pred leti je TV-15 v dveh prispevkih objavil nekaj mojih spominov, ki se omejujejo na boje drugega kozjanskega bataljona VDV. RTV Ljubljana pa je objavil moje spomine o našem napadu 12. novembra 1944 na nemško policijsko postojanko na Bučah pri Kozjem. Sicer sem opazil zelo malo prispevkov, ki bi vsebovali spomine nekdanjih štajerskih varnostnikov. Niti v »Hronologiji oslobodilaške borbe naroda Jugoslavije 1941-1945« (izdal jo je Vojnoistorijski institut v Beogradu 1964) nisem našel nobenih podatkov o bojih in akcijah enot vojske državne varnosti, ki so operirali pri nas in na področju drugih republik.

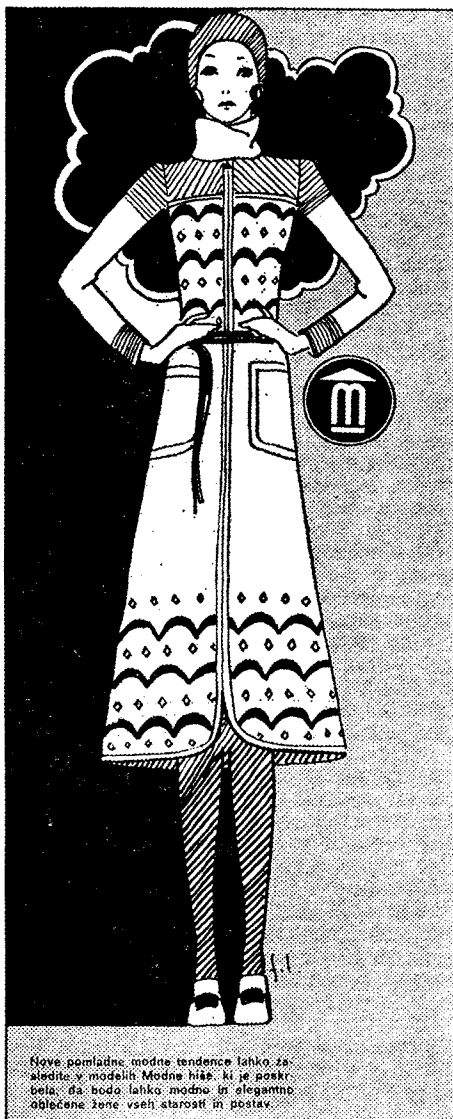
Ali ni nekoliko pozno, če hočejo zbrati šele zdaj vse podatke, ki bi naj bili zanesljivo pričevanje o delovanju 3. brigade VDV? Nekdanjih štajerskih varnostnikov tudi ni več mnogo med živimi. Naše vrste so bile močno razredčene že pred leti, kar smo ugotovili ob drugem srečanju na partizanskih vrhah nad Trbovljami.

Tretja štajerska VDV brigada je operirala s samostojnimi bataljoni po Štajerskem in Koroškem, zato sem že lani predlagal, naj bi pri občinskih odborih ZZB NOV ustanovili bataljonske podočbore, kjer so operirale njihove enote. Tako bi lažje zbrali po terenih potrebne podatke za zbornik III. brigade VDV, saj je teren za brigadni odbor preobširen. Brigadni odbor bi

lahko storil nekaj podobnega, kakor delajo slovenske partizanske enote, ki v Ljubljani in v drugih slovenskih krajih prirejajo večkratna srečanja svojih pripadnikov. To velja tudi za bataljonske podočbore, če bi jih imeli.

Kljub vsemu upam, da se bo odboru posrečilo zbrati potrebne podatke še od živih borcev III. štajerske VDV brigade.

KAREL ZORKO

Novo pomladno, modno tendence lahko zasledite v modlini Modne hiše, ki je poskrbela, da bodo lahko modno in elegantno oblačene žene vsi starostni in postav.

PРАВNA POSVETOVALNICA

Invalidnina zaradi bolezni
K. J. GORJANE

Vprašanje: V dopisu pišete, kako ste že leta 1941 začeli aktivno sodelovati s prvoborci in kako vam je bila šele po določenem času, z odločbo v decembru 1970, priznana dvojno štetje od 1. maja 1941 do 15. maja 1945. Medtem je mirovala vaša zahteva po invalidnini, za katero ste zaprosili leta 1963. Sprejeli so vam zamudo, vendar ste morali prej urediti dvojno štetje. Zdaj, ko ste to končno uredili, pa pravijo v zavodu za socialno zavarovanje, da vaše odločbe o invalidnini ni.

Odgovor: Nekaj v vašem dopisu ni jasno oz. vašega dopisa nismo razumeli. Pišete namreč, da ste zaprosili za priznanje invalidnine, in sicer zaradi bolezni. Rok za priznanje invalidnine borem zaradi bolezni pa je že pretekel. Pišete, da so vam spregledali zamudo. Potemtakem je bila odločba že izdana. Če ste jo vi založili ali se je založila drugje, mora obstajati vaš invalidski spis pri vaši občini oz. pri upravi za varstvo invalidov pri rep. sekretariatu za zdravstvo in socialno varstvo. Torej je zadeva rešena in priložiti morate samo dokaz o priznanju dvojnega štetja, ki vam je takrat manjkalo. To bi bilo logično. Toda vi pišete, da ste zaprosili »za priznanje dvojne dobe, to je odločbe za priznanje invalidnine«. Tu pa nekaj ni v redu. Če ste zaprosili za priznanje invalidnine, ste morali imeti naziv borca NOV že priznan ali pa je bil v teku vsaj postopek. Ni pa priznanje naziva borca oz. aktivista NOV isto kot priznanje naziva voj. vojnega invalida. Sicer pa komunalni zavod za socialno zavarovanje nima s tem ničesar, razen če nimate v mislih invalidske pokojnine po zakonu o invalidskem zavarovanju. Imate kaj več priznanih let pokojninske dobe ali samo leta med vojno?

Ne moremo vam torej prav nič pojasniti kot to, da napišete novo pismo, navedite točnejše podatke in v smislu gornjih pojasnil obrazložite svoj problem. Predvsem pa to, kaj bi pravzaprav radi dosegli.

Povečanje invalidske pokojnine

M. G. SLOV. KONJICE

Vprašanje: V našem časopisu ste brali, da so se s 1. januarjem letos povečale starostne, invalidske in družinske pokojnine, uveljavljene do 31. 12. 1970, za 10 odstotkov in še za 20 din. Vi ste invalidska upokojenka od 3. 9. 1970. Enako invalidnino prejmete v letu 1971, kot ste jo prejeli v letu 1970. Zahtevali ste pojasnilo od KZSZ, vendar niste dobili nobenega odgovora. Zato prosite pojasnilo ali je bil odlok skupščine republiške skupnosti socialnega zavarovanja spremenjen.

Odgovor: Sklep o uskladitvi pokojnin, ki je bil sprejet na skupščini republiške skupnosti socialnega zavarovanja delavcev SRS 29. oktobra 1970, ni bil spremenjen. Točno je, kot navedate, da so se s 1. januarjem 1971 povečale pokojnine za 10 odstotkov in 20 din. Vendar je treba poznati tudi drugi odstavek I. točke navedenega sklepa. Ta odstavek pa se glasi: Ne uskladijo se pokojnine, ki so bile odmerjene od pokojninske osnove, v katero so bili vštet v celoti ali deloma osebni dohodki iz leta 1970 ali pa se je za odmero pokojnine iz tega leta upoštevala osnova, od katere so se plačevali prispevki za socialno zavarovanje. Ker ste bili upokojeni septembra, so se praviloma morali upoštevati osebni dohodki iz leta 1970. Zato se vaša pokojnina v letu 1971 ni mogla povečati.

Nando Koren

Umrli je nenadoma 5. aprila. V prezgodnji grob smo ga položili na domačem pokopališču v Drežnici.

Rodil se je leta 1915, ko so njegovi starši zaradi vojne morali zapustiti domačo vas Magozd. Med drugo svetovno vojno je delil usodo številnih primorskih rojakov. Mobilizirali so ga in poslali na Sardinijo. Ob italijanski kapitulaciji se mu je posrečilo priti v Bari, kjer se je pridružil partizanom v III. prekomorski brigadi. Bil je tudi ranjen. Po vojni je bil delaven kot član in odbornik ZB. Ohranili ga bomo v lepem spominu.

Kotlarjeva mama – Marija Urbančič

Pokopali smo jo 14. aprila v Kobaridu. Dočakala je 88 let. Med NOB je bila vneto privržena osvobodilnemu boju. Prispevala je prav vse – od blaga do denarja in borce je opozarjala na nevarnosti. OF je imela v njeni hiši zbiralnice raznega blaga za naše enote. Prišli pa si ji na sled in aprila 1943 so jo odgnali v Italijo. Vrnila se je po italijanski kapitulaciji. Po padcu »ko bariške republike« in nemškem vdoru je nadalje vneto sodelovala v boju za osvoboditev in priključitev naših krajev k novi Jugoslaviji. S hvaležnostjo se je bomo vselej spomnili – drage Kotlarjeve mame!

Rok Cehner

Njegov rojstni kraj je bil Tolsti vrh na Ravnah na Koroškem. Četrstoletja je živel v prekmurski vasi Ocinje, kjer smo ga prejšnji me-

sec pokopali.

V prvi svetovni vojni je postal invalid. Vendar je bil zmeraj neutrujen delavec kot zidar, pekar, pa tudi kmetoval. Med vojno je bil aktivist OF. Imel je stike s borci Tomšičeve brigade in prevzemal razne naloge. Pozneje so mu zaupali vodstvo ene izmed partijskih organizacij. Po osvoboditvi je delal pri ZB in ZVVI. Prejel je dvojno odlikovanje. Ljudje so ga zelo cenili in mnogi so ga spremljali na zadnji poti. Med drugim se je od pokojnika poslovil tudi Rudi Rapl-Savo, član vodstva republiške ZZB NOV.

Cilka Marković

Rodila se je pred sedemdesetimi leti v Trbovljah. Tam si je tudi našla življenjskega tovariša, rudarja. Kmalu sta se preselila na Jesenice. Med NOB je bila požrtvovalna aktivistka. Edini sin je padel kot borec. Po osvoboditvi se je Cilka vneto lotila dela za novo domovino; sodelovala je prav povsod, bila članica mnogih odborov, društev. Delavna je bila tudi na Bledu, kjer sta z možem preživljala večer svojega življenja.

Zapustila nas je 5. maja. Na zadnji poti so jo spremljali številni njeni medvojni in povojni sodelavci. Ob odprtem grobu so se od nje poslovile zastopnice jeseniških in blejskih aktivistk.

Jakob Leskovec

Po hudi bolezni je umrl na Golniku; bilo mu je 62 let. Doma je bil iz Kalc pri Logatcu. Pokopali smo ga v Dragomerju.

Bil je sin naprednega gozdnega

delavca. S trdim delom si je služil kruh po notranjskih, gorenjskih in drugih gozdovih. Ze leta 1941 se je pridružil osvobodilnemu gibanju. Čeprav je bila njegova hiša blizu italijanskih postojank v Logatcu, skoraj ni bilo večera, da bi ne imel partizana v hiši. Po italijanski kapitulaciji je stopil v partizanske vrste. Bojeval se je v Vojkovi brigadi, potem pa v ljubljanski brigadi in bil hudo ranjen. Ko je okreval, je bil dodeljen enoti pri glavnem štabu NOV in POJ. Po demobilizaciji je bil v službi pri Jugopetrolu v Murski Soboti kot industrijski inženir. Nekaj časa je bil pri kmetijski zadruzi v Apačah, potem pa se je preselil v Ljubljano in delal pri Litostroju.

France Zupan

Dne 10. aprila smo se za vedno poslovili od njega. Končala se je življenjska pot proletarca, ki se je spopadel z nasprotji v življenju zavedno in odločno.

Med okupacijo se je povezal s tovariši v Osvobodilni fronti. Zaradi aktivističnega delovanja ga je okupator izgnal. Sin Jože-Ježek je kot skojevec odšel k partizanom. Padel je kot borec. France se je leta 1945 zrahljanega zdravja vrnil na Jesenice, vendar je delal v železarni nad vse vestno. Bil pa je delaven tudi povsod v društvenem življenju. Bil je med prvimi pobudniki za ustanovitev ZVVI na Jesenicah, potem pa dolgoletni odbornik invalidske organizacije.

Kako je bil priljubljen, se je pokazalo, ko smo ga pospremili na zadnji poti na Blejsko Dobravo.

Udeleženci pohoda »Po poteh partizanskih brigad« in »Ob spomenikih revolucije«, ki bodo na štirih pohodih letos prehodili 100 km. Ta pohod je nadaljevanje akcije, ki jo novomeška mladina že več let goji pod nazivom »Za zlati čevlček«.

(Foto in tekst: SLAVKO DOKL)

IZ NAŠE REVOLUCIONARNE PRETEKLOSTI

Žive ljudi so metali v ogenj

Brkini so že leta 1942 pretrpeli nezasišano nasilje, ko so Italijani 4. junija požgali 7 vasi. Še hujši zločin so storili Nemci in domobranci, ko so 18. in 19. maja 1944, torej pred 27 leti, uničili vasi Tominje, Podbežeh, Zajelšje, Gaberku, Pregarje in Huje ter v ogenj pometali vse ljudi, ki so jim prišli v roke.

Zakaj je prišlo do tako krutega pokola?

Da je bilo brkinsko ljudstvo složno v osvobodilnem boju, je znano. Manj pozornosti pa je bilo v našem povojnem zgodovinsko-pisnem posvečeno vojaškemu pomenu Brkinov in Slovenske Istre med NOB. Brkini pa so s splošno in enotno privrženostjo ljudstva osvobodilnemu boju, predvsem pa še zaradi izredno pomembne zemljepisne lege odigrali prvorazredno vojaško vlogo. Tako se je spomladi in poleti 1944 zadrževala v Brkinih poleg Istrskega odreda, 5. bataljona VDV in Hrvaško-Istrske brigade Vladimirja Gortana še vrsta zalednih ustanov s skupno kakšnimi 1500 borci. Ti so s pogostimi in drznimi napadi ogrožali železniški in cestni promet vse tja do Reke oziroma Trsta.

V takšnih razmerah je spričo občutnega pomanjkanja čet za zavarovanje prometa hitro rastla zaskrbljenost nemškega vojaškega poveljstva »Jadranske operativne cone«, ki je pričakovalo tedaj angloameriško izkrcanje tudi v Istri.¹ Zato je komandant nemškega 9. armadnega zbora general Ludvig von Kübler izdal 24.2.1944 povelje št. 9. V uvodnem delu je navedel, da je bilo v 421 partizanskih napadih ubito 594 nemških vojakov. Predvideval je, da bodo partizani v primeru zavezniškega izkrcanja začeli splošno vstajo, da bodo pretrgali vse zveze med obalo in notranjostjo, s tem pa onemogočili pošiljanje orožja in streliva ter oslabili poveljevanje. Zato je ukazal, da je treba pomanjkanje čet nadomestiti z ostrino nastopov. Njegovo geslo je bilo: »Teror proti terorju, zob za zob...« Ker je prišlo med njim in dr. F. Rainerjem do nesoglasja glede vodenja protipartizanskega bojevanja, je feldmaršal Albert Kesserling, nemški poveljnik v Italiji, pod čigar komando je sodil tudi 97. korpus, 4. maja 1944 poveril vodenje protipartizanskega bojevanja Küblerju. V poveljstvu z dne 17. 5. 1944 je izdal Kesserling podrejenim vojaškim komandantom pooblastila, da zaradi

partizanskih akcij izvedejo pod njegovo zaščito represalije in v njih uporabijo tudi »sredstva, ki niso v skladu z običajnimi ukrepi«.

Odilo Globotsching, višji vodja SS in policije v Jadranski operativni coni, je hkrati izdal podrejenim priročnik za borbo proti partizanom, partijskim in frontovskim organizacijam ter organom ljudske oblasti. V svoj načrt uničevanja »banditstva« je vključil nemške esesovske in policijske enote, domobrance in ostanke italijanskega fašističnega policijskega aparata, v katerem je še vedno deloval aprila 1941 ustanovljen poseben inšpektorat »javne varnosti«, ki sta ga vodila krvoloča Giuseppe Guelli in Gaetano Colloti.²

Navdani z besnim sovraštvom proti osvobodilnemu gibanju in navajeni slepe pokorščine hitlerjevskim hierarhom, so nacistični in fašistični krvoločki ter slovenski narodni izdajalci, ko so ugotovili, da je poskus »preseljanja« domobranstva na primorskih tleh propadel, ker ljudstvo ni nasledilo njihovim lažnim obljubam, konec aprila 1944 sprožili nov val množičnega uničevanja slovenskih domov, pobijanja in odgona v taborišča smrti nedolžnih ljudi ter ropanja njihovih imetja. S tem so nameravali uničiti ali zastrašiti potencialne rezervne borbene sile, ki bi lahko izpopolnile partizanske enote, ter tako preprečiti množični upor v primeru angloameriškega izkrcanja, katerega se je general von Kübler tako bal.

Nemci in fašisti so sicer po juniju 1942 pogosto množično požigali domove in pobijali ljudi, toda živih ljudi dole v Brkinih še niso metali v ogenj. Nov val sovražnikovega nasilja se je razbesnel konec aprila 1944 s pobjemom 260 prebivalcev hrvaške vasi Lipe ob slovensko-hrvaški meji (Domobranksko fašistični teror, str. 94). Zaradi občutnih izgub, ki so jih pretrpeli ob napadih Istrskega odreda na sovražno avtomobilsko kolono pri Materiji 24. 4. 1944 in uničenja motornega vlaka pri Rodiku 26. 4. 1944, so Nemci organizirali 4. in 5. maja 1944 obsežno ofenzivo v Brkine, vendar tedaj ni prišlo do bojev. 17. maja pa je brigada Vladimirja Gortana napadla nemško kolono na cesti Ilirska Bistrica-Podgrad in povzročila sovražniku hude izgube. Po boju se je brigada umaknila v Brkine. Še isti večer so jo nemške enote iz Ilirske Bistrice zasledovale čez Harije do Tominj, toda do bojev ali požiganj tedaj ni prišlo. Naslednji dan,

Pravo delo za izdajalce, ki so kazali pota, ropali in ubijali. Na sliki sta slovenska domobranca, ko iz goreče vasi vlečeta prašiča.

18. maja 1944, so nemški oddelki SS iz Trsta, enote njihove 188. divizije gorskih lovcev iz Sežane, Ilirske Bistrice in Podgrada ter italijanski fašisti in slovenski domobranci že zgodaj zjutraj odinili čez Harije v Tominje. Hkrati so druge sovražne enote prišle iz Podgrada v Podbežeh in iz Trsta prek Obrova in Javorja proti Gaberku, Hujam in Pregarjam. V kazenski ekspediciji je sodelovalo približno 3000 sovražnikov (po spominu in pripovedovanju ljudi).

V Tominjah se je iz ognja rešil samo eden

Nemški oddelki SS, so se pripeljali v Tominje na sedmih kamionih, ko so ljudje še spali. Obkolili so naselje, v katerem ni bilo partizanov, in začeli surovo izganjati iz hiš otroke, ženske in starce, hkrati pa ropati živino in druge imovine ter jo nakladati na kamione. Da ne bi povzročili pozornosti in bega ljudi v sosednjih vaseh, so najprej z umetno meglo zadimili okolico, potem pa z branci in pretepanjem nagnani ljudi proti Tomovim (hiša št. 30), Ovčinarjevim (hiša št. 38) in Stalinarjevim (hiša št. 39), ki so na dolnem koncu vasi. Sočasno so začeli požigati domove, trpinčiti in na slepo streljati v ljudi ter jih metati žive v ogenj. Tako so v Tomovo in Stalinarjevo lopo zmetali 29 žrtev, druge pa so sežgali v Ovčinarjevi hiši. Skupno so požgali 34 hiš in pobili 34 ljudi, starih od 13 do 80 let (Krajevni leksikon, str. 89—101, DZS — 1968). Tedaj je zgorela ob cerkvi tudi znamenita lipa, ki je merila v obsegu 8 metrov, stara pa je bila več kot 500 let.

Hitlerjevci so najbolj trpinčili Jakoba Škrlija, pri katerem so našli potrdilo, da je oddal živino partizanom. Z verigami so ga privezali k orehu ter ga tepli s koli in puškinimi kopiti, da je od njega curljala kri in je omedleval. Zato je neki esesovec od vedra odrezal vrv in z njo privezal 80-letnega starca k orehu še za vrat, potem pa so s pretepanjem nadaljevali. Končno so ga vsega razmesarjenega odvekli kot živino h goreči hiši in ga živega vrgli v ogenj. Tudi Ivana Urha, starega 56 let, so neusmiljeno pretepali, ker je negodoval, ko so mu jemali živino, nato pa so ga pobili kar s krampom. Tomova mama, v katere lopi so sežgali večino žrtev, je pozneje pripovedovala svoji hčerki Tončki, da je videla, kako so pri esesovcem udarcu s krampom brizgnili možgani in kri (po pripovedovanju Antonije Urh Tepšič 8. maja 1971).

Posebno sadistično so mučili 14-letnega Milana Urha. Najprej so mu ubili očeta. Prisilili so ga, da je gledal, kako so neko žrtev ustrelili v vratih gorečega doma, nato pa so njega postavili na isto mesto in streljali vanj, da se je ranjen zgrudil v plamene in v ognju izdihnil. Iz goreče hiše se je posrečilo splaziti le kmetu Matku Fitniku. Esesovci so ga med streljanjem zadeli le v uho. Ko pa je izvedel, da so mu pobili tudi ženo, hčerko in sina, ga je minilo veselje do življenja.

Ivana Logarja so prisilili, da jim je nosil strelivo peš dve uri daleč, od Hrušice; prav tako Josipa Fabjančiča iz Podbež, nato pa so oba ustrelili.

V spomin na tedanje žrtve praznujejo v Tominjah krajevni praznik. Kmetje ne orjejo in ne sejejo, klanjajo se spominu zverinsko pobitih svojcev.

Živa plamenica v Podbežah

Prav tako kruto kot v Tominjah so esesovci in njihovi vazali ravnali z ljudmi v Podbežah, kjer so jih 22 zaprli v dve hiši, streljali vanje, jih polili z bencinom in zažgali. Medtem je iz goreče lope pobegnil 30-letni Rudolf Mavrič. Na njem je gorela obleka, bil je živa plamenica. Bežal je bežal, mislil je, da se bo rešil. Nemci pa so besno streljali vanj. Zadelo ga je 20 strelcev, umrl pa je šele čez dve uri. Pred smrtjo je svoji nevesti povedal, da so esesovci kar na slepo streljali v zaprte ljudi, zato so bili nekateri samo ranjeni in so morali živi zgoreti. Dva Podbežana so ustrelili drugod, tako da je bilo vseh žrtev 24. Prvi dan je sicer ostalo še sedem hiš, te pa so požgali naslednji dan, tako je vsa vas pogorela do tal (Krajevni leksikon, str. 89—101 in brošura Domobranksko-fašistični teror, julija 1944).

V Zajelšju niso prizanesli ne otrokom ne starcem

Po krvavi moriji v Tominjah in Podbežah so se fašistični zločinci kot divje zveri pognali v Zajelšje. V vasi so ostali le nekateri starci in otroci, ker so menili, da jim bodo esesovci morda prizanesli. Toda to je bilo jalovo upanje. Hitlerjevska zločinska drhal je začela takoj ropati, požigati in pobijati. Najprej so na vrtu ustrelili 70-letno Ivanko Lakota, potem pa na dvorišču pobili 71-letno Uršo Dekleva in jo vrgli v njeno gorečo hišo. Enake usode sta bila deležna 84-letni Anton Lakota in njegova 79-letna žena Marija. Oba so živa vrgli v plamene gorečega hleva. Odpeljali so vso živino in požgali 15 do 16 hiš. Ko so opravili v vasi, so vdrli v mlin pri Lumpu, ki je kake pol ure oddaljen od Zajelšja proti Podbežam. Tam so našli 49-letnega Franca Primca, ki je bil v postelji 82-letne bolne matere Ane. Oba so odvekli iz hiše. Najprej so ustrelili Franca. Menda ga je prepoznal neki italijanski fašist, katerega je Franc prejšnje leto ob kapitulaciji Italije razorožil. Potem je neki fašist starko podrl na tla in jo zaklal. K umirajoči je pritekla štiri letna Angelca, zločinec pa je zaklal tudi njo. Potem so mlin zažgali in njeni trupli vrgli v plamene (Domobranksko-fašistični teror, julija 1944).

Danes stoje od tega mlina le neme ruševine kot priča o zločinstvu fašističnih vojščakov, ki so jih blagoslovljali najvišji cerkveni dostojanstveniki, predvsem pa ljubljanski škof Gregorij Rožman.

V Gaberku so ustrelili tudi mrtvoudnega bolnika

Približno ob istem času so esesovci in fašistični vandali vdrli tudi v Gaberku. Preden so se ljudje dobro zavedli, kaj se dogaja, so plameni zajeli skoraj vse njihove hiše in gospodarska postopja. Mlajši so preplašeni bežali iz vasi in

Nadaljevanje na 10. strani

FOTOGRAFIJA Z VPRAŠAJEM

Jakob Tekavec, Majstrova ulica 20, Maribor nam je poslal pojasnilo k fotografiji z vprašajem, objavljeni v prejšnji, 20. številki našega lista. Pravi, da so na fotografiji borci in funkcionarji 2. čete 2. bataljona Kamniško-zasavskega odreda. »Zanesljivo vem,« pravi Tekavec, »da je četrti od leve proti desni Franc Babnik-Miha, politični komisar čete, Dušan, ki igra na harmoniko, pa je bil komandir čete. Na skrajni desni je Slave, mitraljezec pa Vojko, vendar za zadnja dva nisem popolnoma prepričan, če se ju po imenu prav spominjam. Fotografijo v celoti lahko pojasni oziroma pove, kdo so na njej in kje je bila posneta, omenjeni Franc Babnik, ki je bil nedavno tega komercialni direktor apnene industrije v Kresnicah, doma pa je nasproti Kresnic v Verneku...« — Tovariš Tekavec nam je poslal tudi dve fotografiji, posneti nekako ob istem času, ki predstavljata isto partizansko enoto. Za pojasnilo in prijaznost se mu najlepše zahvaljujemo. — Danes objavljamo fotografijo partizanskih vezistov. Najbrž je to kakšen tečaj. Spet prosimo, da nam sporočite, katera partizanska enota je to, kdo so tovariši na sliki, kdo jo je posnel in kdaj in v katerem kraju je nastala!

GABER

Stari trg

KUHINJA
VEGA 55

KULTURNI OBZORNIK

NOVE KNJIGE:

ALFONZ BEDNÁR:

Ure in minute

Sodobna slovaška literatura je že doslej posvetila немало svojih najboljših strani prav svojemu herojskemu odporniškemu gibanju, ki se je v slovaški partizanski posebno razmahnilo v zadnjih dveh letih minule svetovne vojne. Zlasti je v ospredju slovaške književnosti veliki slovaški upor leta 1944 in veliko slovaško osvobodeno ozemlje, ki je živelo od konca avgusta do konca oktobra 1944., ko so ga Nemci z vso močjo zasedli in tako skušali zatreti za njih izredno nevarno slovaško splošno vstajo, ki je presenečenim Nemcem povzročila nemalo skrbi, težav in seveda tudi žrtev.

Med številnimi slovaškimi pisatelji, ki so se lotili literarne obdelave tega obdobja in slovaških partizanskih tem, je nedvomno med najboljšimi Alfonz Bednár. Bednár se je namreč v svojem pisanju lotil obdelave literarnih del zares življenjsko in objektivno, skušal se je čim bolj izogniti tradicionalno črno-belemu slikanju junakov in je svoje junake prikazal v njihovih najpretrsljivejših osebnih usodah, v njihovih notranjih sporih in razklanosti v okviru surovega vojnega časa. Dogodki vojnih let so polni strahu za golo življenje, polni so telesnega in duševnega trpljenja, pa tudi odpora, iskanja in zagat. Zato v njegovem literarnem delu teče čas počasi, drobi se v dneve, ure in minute. To je čas, ki teče v nekem smislu nezasišano počasi, a vendar tako usodno vpliva na človeka in njegovo življenje. In prav te zadnje ure in minute v človekovem življenju so središče Bednarove proze v okviru front, v dnevih, ko se fronte končno premaknejo v dobo miru in zadnjih trzajih, ki pretresajo povojne čase.

Ilustracija iz knjige »Ure in minute«

Bednár pa ni objektivni samo do svojih ljudi, to je do upornih, partizanskih Slovkov, temveč tudi do kolikor je mogoče objektivni tudi do nasprotnikov — Nemcev. Tudi sovražnik je zapleten kot človek, njegovo krvavo in surovo delovanje ima neko logiko, ki je tako dosledna in pošastna v spopadu z upornim ljudstvom Slovaške. In prav zavoljo tega se je Bednárju polnokrvno posrečilo podati podobe ljudi v neusmiljeni vojni, ki je tako strahotno nagnala v najhujši spopad ljudi med seboj, da se nam danes vse to zdi kot nekaj davnega in neverjetnega, a vendar še tako živo prisotnega v nas samih in v času, ki ga živimo.

Knjigo Alfonza Bednárja »Ure in minute«, v kateri so zbrane štiri daljše pisateljeve novele na partizansko temo *Soseda*, *Zibka*, *Ure in minute* ter *Hiša v gradnji* je izdala založba Borec v dobrem prevodu Viktorja Smoleja in opremi Judite Skalarjeve. Zanimive in po svoje ilustrativne so tudi v knjigi objavljene ilustracije slovaškega slikarja Vincenta Hložnika.

DUŠAN ŽELJEZNOV

Bao Dong pomeni v vietnamskem jeziku »alarm«. Prebivalci Hanoja tako kličejo tudi tamkajšnje radijsko napovedovalko, ki jo vidite na sliki. Bao Dong je verjetno edina napovedovalka na svetu, ki razen radijskih oddaj najavlja tudi začetek pripravljenosti zaradi zračnega napada na severni Vietnam. »Zato me tako kličejo. Morate vedeti, da naš narod velikokrat daje osebam imena po delu, ki ga opravljajo. Tako sem tudi jaz dobila vzdevek »alarm« — je povedala nekemu tujemu časnikarju ta hrabra deklica iz radijskega studia.

Posvetovanje zgodovinarjev v Kopru

V sredo, 12. maja, je bilo v Kopru posvetovanje zgodovinarjev, ki ga je priredil koprski Pokrajinski muzej v sodelovanju s komisijo za zgodovino pri obalni konferenci ZK. Posvetovanje je bilo v okviru občinskega praznika koprskе občine in posvečeno 50. obletnici upora v Marezigah. V spomin na 15. maj 1921 in v zvezi z dogodki v Marezigah je bilo napisanih že precej priložnostnih prispevkov. Tega dne pred petdesetimi leti so bile, ob porajajočem se fašizmu, prve povojne volitve v italijanski parlament. V Marezige so pridrveli koprski fašisti, da bi nasilno spreobrili tok volitev v svojo korist, toda vaščani Marezig in okoliških naselij so se tej nakani odločno uprli. Nastal je krvav obračun, katerega epilog je bil nekaj mesecev pozneje na tržaškem sodišču.

Zanimivega posvetovanja zgodovinarjev so se poleg koprskih zgodovinarjev ter precejšnjega števila profesorjev zgodovine z obalnega področja in bližnjega Krasa, udeležili še zgodovinarji iz Nove Gorice in Ljubljane ter nekateri sodelavci instituta za proučevanje odporniškega gibanja in odseka za zgodovino pri slovenski študijski knjižnici v Trstu.

Z zgodovinskimi razpravami so na posvetu sodelovali: dr. Milica Kacin-Wohinc, sodelavka instituta za zgodovino delavskega gibanja iz Ljubljane, ki je podala odločitev iz svoje obširne razprave »Revolucionarno gibanje v Julijski krajini v letih 1920 in 1921«. Vsekakor je to pomemben prispevek k našemu zgodovinopisju iz nemirnega obdobja po prvi svetovni vojni, podprt s številnimi argumenti iz raznih virov, med katerimi so tudi rimski arhivski viri. Tržaški zgodovinar dr. Claudio Silvestri je v svojem strokovnem poročilu razčlenil gospodarske razmere v Istri in druge politične dejavnike, med katerimi je stari italijanski istrski iredentizem zlasti v mestih igral važno vlogo pri porajanju in nastajanju prvih organizacij fašizma v Istri. Morja so nekatere trditve dr. Silvestrija sporne, vendar bodo koristno služile pri nadaljnjem obravnavanju tega vprašanja. Razprava Janeza Kramarja, direktorja Pokrajinskega muzeja v Kopru, o dogodkih v Marezigah ob parlamentarnih volitvah maja 1921, je bila nekaka osrednja točka posvetovanja. Kramarjeve ugotovitve so nelzpodbitne, izčrpne, saj se je avtor zatekel k vsem dosegljivim virom od dnevnega časopisa in arhivskega gradiva v Kopru, Pazinu in Pulju do spominov in pričevanj udeležencev upora v Marezigah. Skratka, dogodki v Marezigah so osvetljeni celovito in nepristransko, z vseh zornih kotov objektivnega zgodovinarja, ki mu dialektika ni tuja stvar. Dogodki v Marezigah pa tako obdelavo zaslužijo, saj so dokaz, kako se je slovensko kmečko ljudstvo v Istri že v zgodnji dobi fašizma postavilo v bran za svoje splošno človeške pravice.

Sklepno in zaokroženo podobo posvetovanja je podal Srečko Vilhar, ravnatelj koprskе študijske knjižnice, z razpravo Primorski Slovenci in nacionalno vprašanje v obdobju 1918—1945. Snov, ki jo je podal za razmeroma razsežno, široko in nenavadno razčlenjeno obdobje v kratkem referatu, nikakor ni mogla biti celovita in poglobljena

na osnovah dialektike. Prihaja čas, ko se bomo morali znebiti marsikaterega tabuja pri ocenjevanju in vrednotenju političnih razmer med dvema vojnama na Primorskem. Tu imam v mislih predvsem TIGR, ki mora najti svoje objektivno mesto v našem zgodovinopisju.

H koncu je treba reči, da je koprsko posvetovanje zgodovinarjev uspelo, ne samo po razpravah iz usodnega obdobja istrskega in primorskega ljudstva, marveč tudi zaradi občutka, da Koper ne postaja le gospodarsko središče, ampak tudi kulturno žarišče tega območja.

Črtomir Sinkovec

Obvestilo

Cenjene naročnike obveščamo, da je trilogija T. Svetine

UKANA

pravkar izšla in jo bodo prejeli v nekaj dneh.

Zavod BOREC, knjigotrški oddelek Ljubljana.

Čehov v Pragi

Veliki ruski dramatik Anton Čehov je te dni na Češkoslovaškem doživel cenzuro. V Pragi predvajajo njegovega »Strička Vanja«. Od režiserja je cenzura zahtevala, da izpusti enega izmed stavkov. Ker bi bil s tem povsem spremenjen smisel dogajanja, so se odločili, da izpuste kar vso sceno.

Sumljivi stavek se je glasil: »Po dogodkih v mesecu avgustu ...«

ZANIMIVOSTI

LIKOVNA DELA O NOB

V Beogradu pripravljajo tretjo razstavo likovnih del o NOB, ki bo junija odprta v Domu JLA v Beogradu, pozneje pa jo bodo prenesli v Zagreb. To bo nedvomno ena naših največjih likovnih razstav o NOB. Pripravijo jo vsakih pet let in bo zdaj tretja po vrsti. Doslej se je zanjo prijavilo 490 umetnikov s 794 deli. Na prvi razstavi »NOB v delih likovnih umetnikov Jugoslavije« je bilo okoli 370 del, na drugi že 160. Največ umetnikov se je doslej prijavilo z območja ožje Srbije, in sicer 211, zatem iz Hrvatske 67, iz Makedonije 45, iz Slovenije 35, iz Bosne in Hercegovine 34 in iz Črne gore 17, iz avtonomnih pokrajin in Kosova pa se je prijavilo 17 oziroma 6 likovnih umetnikov.

Iz Beograda bodo razstavo čez nekaj mesecev prenesli v Zagreb in bo na ogled od 23. novembra dalje v Moderni galeriji Jugoslovanske akademije znanosti in umetnosti. Nagrade umetnikov za najboljša dela bo tokrat podeljevala JLA in več borčevskih organizacij, muzejev, galerij in mest.

POD TO UČKO

Adria-film iz Zagreba končuje snemanje dolgometražnega filma »Pod to Učko«. Režira ga Mario Fanelli, scenarij pa je napisal Nedeljko Fabrio. Film govori o vstaji v Istri, Gorskem kotarju. Reki in Primorju.

PISMO

Desanka Maksimović je poslala pesniku Dimitriju Nikolajeviču iz Kragujevca — avtorju knjige »Rdeča poema«, o kateri smo že poročali — pismo, v katerem je med drugim zapisala:

... Prebrala sem »Rdečo poemo«. Nenavadno mi je ugajala, globoko je doživeta (kako bi tudi mogla biti drugačna) in pesniško sveže oblikovana. Čestitam vam za uspeh, ker je težko pisati o takih temah in tragedijah v jeziku, ki je danes prisoten v poeziji.

»NA KMETIH«

Nova izdaja je tiskana na brezlesnem papirju, vezana je v platno, varuje pa jo ščitni ovitek z barvno reprodukcijo enega izmed prizorov iz najboljšega letošnjega slovenskega filma »Rdeče klasje«.

Cena knjige, s katero hočemo posebej ustreči bralcem, je 45 dinarjev.

Novo izdajo romana »NA KMETIH« lahko kupite v vseh knjigarnah, naročite pa pri poverjenikih in zastopnikih založbe, pri akviziterjih ali neposredno pri založbi Mladinska knjiga, Ljubljana, Titova 3.

ZANIMIVOSTI

Veter je pomagal sojuzu—10

V reportaži, ki jo je v zvezi z zadnjim vesoljskim poletom objavila Komsomolskaja pravda, je rečeno, da je veter rešil pred kopanjem posadko, ko se je spuščala na tla. Ko so vesoljski raziskovalci videli, da se približujejo nekemu jezeru, so se začeli oblačiti v potapljaške obleke. K sreči pa je prav tedaj zapihal veter in zato niso padli v vodo, ampak na kopnem kakih štirideset metrov od roba jezera.

Uradni sovjetski krogi doslej niso še nikoli objavili, če so vesoljske ladje sojuz usposobljene tudi za pristajanje na vodni površini, ali pa lahko pristajajo le na suhem.

»Bilo je še temno,« piše v reportaži, »ko je eden od helikopterjev opazil padalo sojuza-10. Vse je kazalo, da bo sojuz padel v jezero. Takrat pa je zapihal veter...«

Proti Veneri in Merkurju

Ameriška vesoljska agencija (NASA) je sklenila izdelavo nove vrste vesoljske sonde, s katero bi bilo mogoče raziskovati zelo oddaljena planeta Venera in Merkur, zaupati znanemu letalskemu podjetju Boeing. Strokovnjaki tega podjetja menijo, da bo sonda stala kakih 47 milijonov dolarjev. To vesoljsko vozilo, ki bo deseto iz serije mariner, bodo iz oporišča Cap Kennedy izstrelili oktobra ali novembra 1973.

Vesoljska ladja, ki bo brez človeške posadke, bo mimo Venera nadaljevala pot proti Merkurju.

Strokovnjaki menijo da bodo ob tej priložnosti dobili z Merkurja televizijske posnetke, poleg tega pa še nekaj tisoč posnetkov z oblaki prekrite Venera.

Sonda bo težka 408 kg, od tega znanstveni instrumenti 51 kg.

Izstrelili jo bodo s pomočjo rakete atlas-centaur. Ko bo sonda februarja 1974 letela mimo Venera, bo od njene površine oddaljena 4.827 km, dva meseca kasneje pa bo prispela že do Merkurja, ki se mu bo približala na razdaljo 960 km.

Novi ameriški bojni helikopterji

Bojni helikopter AH-1 G Huey Cobra bo opremljen s posebnim sistemom za obstreljevanje, ki je uporabljen tako podnevi kot tudi ponoči. Razen tega ima helikopter še razno drugo elektronsko opremo, ki tehta 75 kg. Njegova oborožitev bo zelo različna. Tako na primer bo imela ena od izpeljank minitop kal. 7,62 mm s hitrostjo streljanja 6.000 nabojev na minuto, helikopterji te vrste pa bodo oboroženi tudi z raketami, minometi in topovi. Izpeljanka, ki je namenjena za boj z nasprotnikovimi tanki, bo imela top kal. 30 mm in štiri protitankovske rakete.

Kar zadeva bojni helikopter AH-56A Cheyenne je ta oborožen s protitankovskimi raketami TOW, minometom kal. 40 mm in avtomatskim topom kal. 30 mm.

Sovjetska vesoljska oborožitev

Znano je, da Sovjetska zveza pripravlja orbitalno orožje že od leta 1960 dalje. Prva raketa, ki ji prisojajo orbitalno lastnost, je bila javnosti prikazana leta 1965, dve leti kasneje na novembrski paradi pa izboljšani tip medcelinske rakete, ki jo je tudi moč uporabljati v vesolju.

Za samo Evropo to novo orožje nima nobenega posebnega pomena glede na to, da so orbitalni sistemi namenjeni za obstreljevanje oddaljenejših ciljev. V vsakem primeru pa se je z njim spremenilo ravnotežje med ZDA in ZSSR, in sicer v korist zadnje.

OBVESTILO BORCEM

3. BATALJONA VDV

Ponovno obveščamo vse borce 3. bataljona 1. brigade VDV, da bo v okviru proslav 30-letnice vstaje slovenskega naroda v Mirni na Dolenjskem 6. junija proslava krajevnega praznika. Ob tej priložnosti bo občinska skupščina Trebnje podelila domicil našemu bataljonu. Prosimo vse borce 3. bataljona 1. brigade VDV, da pošljejo prijave s točnim naslovom o udeležbi na proslavi na naslov: krajevna skupnost Mirna na Dolenjskem, Program proslave bomo pravočasno objavili v »TV-15«.

Odbor 3. bataljona
1. brigade VDV

Na ljubljanskem letališču Brnik je bilo tisto jutro, 8. maja 1971, vse tako, kot ta čas vsak drug dan. Ko sta v zgodnjih jutranjih urah z betonske steze poleteli letali proti Beogradu, se je markantni kontrolni stolp dobesedno kopal v jutranjem soncu. Potem so prihajala in vzletela še druga letala, bilo je videti, kot da so si jekleni ptički to jutro Brnik izbrali za svoje veliko gnezdo. Pozna se pač, da se je turistična sezona že začela. V odmoru — bilo je nekaj minut čez osmo — ko v zraku ni bilo slišati brnenja napovedanih letal, ko se je že malce zblačilo, pa so se nad Brnikom skoraj neslišno in povsem nenadno pojavila 4 velika letala. Povsem nenapovedano so zajadrila v zračni prostor nad sivo pristajalno stezo. Nekaj časa se sploh nihče ni znašel, kaj naj to pomeni. Kljub temu so pripadniki JLA, ki varujejo letališče, postali pozorni. Toda bilo

Enota protiletalskega topništva JLA zamaskirana pričakuje padalski desant na Brnik. (Foto: E. Selhaus)

je že skoraj prepozno, kajti, da je bila mera zvrhano polna, letala niso samo preletela Brnika, marveč so iz svojih jeklenih trupov dobesedno stresala padalce. Okrog 80 črnih pik z belimi kupolami smo našli. Vedno niže so bili, vedno bolj so se bližali zemlji. Letališki branitelji so se v tem trenutku že znašli. Od vsepovsod, iz parobkov gozda, skoraj iz vsakega grma ali kupa nametane zemlje, se je oglašilo pokanje orožja. Za puškami so poprijeli še mitraljezi. Toda bilo je prepozno.

Nenapovedani in nezaželeni gostje, so se v vedno večjem številu spuščali na tla, puščali razpeta padala na stezi, njivah, ob grmih, se zbirali v napadalne skupine. Minilo ni niti pet minut, ko se je sovražnik spet pojavil nad letališčem, tokrat v enaki formaciji, kot prej — zopet 4 letala, ki so, samo da tokrat na drugi strani letališča, svoj živi tovor — padalce, ponovno neusmiljeno izmetavala iz svojega jeklene ga ohišja. Njih je že pričakal bolj hud ogenj, kot predhodnike. Toda tisti, ki so se dotaknili zemlje, so še bolj organizirano zasedli svoje položaje. Čisto jasno je postalo, da gre tokrat zares in da sama letališčna obramba nikakor napadalcem ne more biti kos. Vsaj v kasnejšem dogajanju ne, ker zaenkrat je slika na letališču že dajala vtis, da je vse skupaj v mat poziciji. Premoč sovražnikovih vojakov je bila očitna.

Teritorialna — v rekordnem času

Nenadoma so se oglašili strelji tam, čisto zadaj, z drugega konca gozda, in potem še iz tretjega in še četrtega. Nehote je vsakdo pomislil, da je okrog Brnika strnjen sovražnikov obroč in da bo letališče le še nekaj minut v rokah njegovih dozdajšnjih in uradnih gospodarjev. Na komandnem stolpu, kjer se je utaboril štab obrambe, je bilo kmalu vse pojasnjeno. Začele so delovati enote redne vojske, ki so priskočile na pomoč sobranilcem, in enote teritorialne obrambe, ki so se zbrale že veliko prej in takoj začele akcije za obrambo važnega objekta. Že ponoči je namreč prišlo obvestilo o nevarnih premikih sovražnikovih sil in o domnevni nameri zavzeta letališča Brnik. In tako so od polnoči pa tja do četrte jutranje ure tako enote redne vojske, kot tudi teritorialci zasedli svoje branilske položaje.

Nočni preplah je sicer vzbudil marsikateri komentar, ugibanja, tudi bojazen — toda okleval ni prav nihče. In tako so redne enote po vnaprej določenem načrtu odšle na svoje izhodiščne točke na širšem področju Zlatega polja pri Mengšu, v okolico Smlednika, v Šenčur, medtem ko so enote protiletalske obrambe vkopale topove v okolici Tacna. V Ljubljani, Škofji Loki, Domžalah in Kamniku je bila v nočnem času so se pripadniki teritorialnih enot časovno se pripadniki teritorialnih enot zbrali na zbirnih mestih, v popolni opremljeni, prejeli orožje in strelivo ter se v jutranjem

Obrambna vzgoja

Desant na Brnik

mraku pomikali proti letališču. Izkazali so se kot disciplinirani, predvsem pa kot izredno mobilni, čemur se dandanašnji in ob tolikšni motorizaciji niti ni čuditi. Zanje torej napad ni bil nikakršno presenečenje, pač pa čisto navaden dogodek, ki mu je bilo treba pretrgati njegovo — lahko usodno — zvezo z zgodovino naše sedanosti in prihodnosti. Nekako tako so verjetno občutili tudi prebivalci vasi in zaselkov, skozi katere so se pomikali fantje in možje

dar ne bo dobil v svoje roke, veano bolj spreminjalo v realen optimizem, pa je kot hladen tuš delovalo sporočilo, da se, zračno merjeno, nedaleč od Brnika, na letališču, ki ga je sovražnik malo prej zavzel, pripravlja za vzlet skupina helikopterjev, ki naj bi na Zlato polje pri Mengšu pripeljali novo vojaško enoto, opremljeno z vozili in najsodobnejšimi tehničnimi pripomočki, enoto, ki naj bi branilec postala pravi trn v peti, napadalcem pa izdatna pomoč. Vendar je tudi ta mrzla prha delovala le kratek čas. Nekateri enote so se v nekaj minutah pripravile za obrambo proti helikopterskemu desantu, druge pa so nadaljevale svoj prodor proti cilju — proti letališču. Srčnosti, borbenosti in zavesti, da je treba Brnik brezpogojno ubraniti, ni zmanjkalo niti za trenutek.

Toda helikopterjev ni in ni bilo. Najbolj neučakani borci so bili že kar jezni, češ pa spet ne bomo mogli preizkusiti našega znanja bojevanja z jeklenim sovražnikom. Končno, po naših računih s precejšnjo zamudo, so vendarle prihrumeli, boječe stisnjeni ob krvavška pobočja. Ampak v nekaterih drobnih izračunih so se pošteno zmotili. Namesto na določenem cilju so pristali daleč stran, na popolnoma neprimernem terenu, kjer vojaki pravega dela sploh niso imeli. In medtem ko so se poskušali znajti, kje so, so teritorialci in enote redne vojske že prodrli do samega letališča, kjer so imeli kaj lahko delo. Vzletna steza je bila spet v pravih rokah — in občutki zmagovalstva, čeprav le na vaji JLA in enot teritorialne obrambe, nič manj lepi, kot bi bili ob podobnem resničnem uspehu, v pravi vojni.

Prva takšna skupna vaja združenih teritorialnih enot in redne armade v Sloveniji — v sklopu rednega vadenja in priprav na splošni ljudski odpor — je tako popolnoma uspela. Morda še bolj zato, ker so bili v rednih enotah zlasti mlajši vojaki, ki so v sivo olivni uniformi šele poldrugi mesec ali dva, pa so že pokazali dobršno mero pripravljenosti in izurjenosti za reševanje podobnih težkih obrambnih nalog. Predvsem pa je bila pri tem važna vloga teritorialnih enot, ki tu bila majhna, bila pa je odlično izvedena. Pri nadaljnjem urjenju bo vaja, ki je pokazala dobre in slabe strani — kot vsaka pač — vsem udeležencem, zlasti pa starešinam, zagotovila še kako dobrodošlo vodilo.

TOMAŽ TERČEK

Na vidiku so helikopterji...

Ko so torej zapokali prvi strelji enot, ki so bile vsako minuto bliže letališču in ko se je upanje, da letališča sovražnik ven-

Na proslavi 50. obletnice upora v Marezigah so se pripadniki teritorialne obrambe predstavili v novih letnih uniformah, ki so zares lepe in sodobne.

novo

inles

Tudi pri nas lahko kupite vezana okna. Vgrajeno najboljše uvoženo okovje omogoča odpiranje po horizontalni in vertikalni osi.

Sprejemamo naročila! Zahtevajte prospekte!

Informacije: »INLES« Ribnica, maloprodaja, tel. 87-212

in ljudska zaščita

Vojaški internat v Ljubljani

Pogosto slišimo mnenje, da Slovenci nismo vojaški narod. Žal je bila naša usoda v preteklosti res taka, da smo v tisoč letih zares samo štiri leta imeli lastno vojsko. Toda prav ta leta, leta narodnoosvobodilnega boja, kakor tudi nekatere izredne vojaške osebnosti iz zgodovine Slovencev, takšno mnenje zavračajo kot napačno. To moramo poudariti tem bolj, ker dandanes narodna obramba postaja tudi ena od samoupravnih pravic in dolžnosti naših delovnih ljudi. Da so se Slovenci nekega povojna leta neradi odločali za vojaški poklic, je bilo krivo predvsem nepravilno kadrovanje, tako da dandanes vojaških starešin, ki bi bili po rodu Slovenci, močno primanjkuje. Razmere pa se bistveno spreminjajo in upati je, da bo že v kratkem tudi pri nas odločanje mladih ljudi za vojaški poklic nekaj povsem običajnega, kot to velja za jugoslovanske narode z bogatejšo vojaško tradicijo. Ena od poroštev za tak svetel pogled v prihodnost je tudi ustanovitev vojaškega internata v Ljubljani.

Državni sekretariat za narodno obrambo je namreč pred nedavnim s posebno odredbo osnoval vojaški internat tudi v Ljubljani, ki bo dijakom na voljo že letošnjo jesen. Začasno bo ta internat urejen v vojašnici maršala Tita na Roški cesti, najpozneje do jeseni 1973 pa bo v ta namen zgrajeno novo sodobno poslopje.

V tem internatu bodo dobili stanovalje in celotno oskrbo tisti dijaki srednjih šol (gimnazije, srednjetehtniške šole strojne, elektro tehnične, kemične, gradbene ali geodetske smeri), ki se obvežejo, da bodo po končani srednji šoli stopili v vojaško akademijo kopenske vojske ali v kako drugo vojaško akademijo. Vpis v gimnazije in navedene srednjetehtniške šole bo na osnovi želja gojencev urejalo vodstvo vojaškega internata. Torej ne bo organizirana vojaška gimnazija ali kaka druga vojaška srednja šola, ampak se bodo gojenci šolali skupaj s svojimi vrstniki na rednih šolah. Želja sekretariata za narodno obrambo je, da bi se učenci, ki se odločajo za vojaški poklic, usmerjali predvsem v gimnazijo, ker si tako pridobijo najpopolnejše znanje na kasnejše nadaljevanje študija v vojaških akademijah. Učenci pa se seveda lahko odločajo tudi za tehniške srednje šole.

Dijaki bodo v vojaškem internatu vsestransko preskrbljeni. Takoj pri sprejemu bodo brezplačno dobili dva para civilne obleke in obutve (praznično in delovno), perilo, športno opremo, osebno opremo in šolske pripomočke. Dokler ne bo zgrajena nova stavba internata, bodo v sobah po štirje dijaki, vsak bo imel svoj kauč z jogijem, omaro za osebno garderobo, omarico za

knjige, stol in mizo. Nadalje bo poskrbljeno za popolno zdravstveno varstvo z rednimi sistematičnimi zdravstvenimi pregledi, s sistematičnim spremljanjem učenčevega zdravja, gojenci pa imajo tudi zagotovljeno socialno varstvo na ta način, da imajo pravico do invalidnine, če bolezen ali poškodba nastane med šolanjem, imajo pa tudi pravico do 15 dnevni polletnih počitnic ter letnih počitnic v trajanju 60 dni. Vrednost celotne osebne opreme znaša 3.500 din, dnevnega obroka hrane v znesku približno 20 din in oprema spalnice za vsakega gojenca približno 2.300 din. Prehrana obsega zajtrk, kosilo, malico in večerjo, po želji pa tudi dodatno malico.

V prostem času bodo lahko gojenci sodelovali v različnih izvenšolskih dejavnostih kot na primer: v dramskem, literarnem, glasbenem, slikarskem, modelarskem, radioamaterskem in drugih krožkih. Poleg telovadbe v šoli se bodo gojenci lahko udeleževali v vseh športnih panogah, za kar bodo imeli na razpolago potrebne rekvizite in opremo. Do zgraditve novega poslopja bodo gostovali na igriščih telovadnih društev, pozneje pa bodo imeli lastna igrišča in celo pokriti plavalni bazen. V času izletov in dopustov bodo dobivali denarno nadomestilo na potne stroške, sicer pa vsak gojenec prejme redno vsak mesec denarne prejemke za drobno osebno potrošnjo.

Ziviljenje v vojaškem internatu bo organizirano približno tako kot v drugih dijaških domovih, torej ne bo nobenih posebnih vojaških dejavnosti razen vsestranske vzgoje. Poglavitna dolžnost učencev bo učenje in se bodo v ta namen morali podrediti določenemu internatskemu redu, ki je značilen za vsako dobro ustanovo, v kateri živi in dela veliko število ljudi.

Ob vsem tem je treba poudariti, da dandanes želi naša armada dobiti takšne mlade oficirje, ki bodo široko in vsestransko razgledani, tako da bodo lahko prevzemali tudi civilne dolžnosti brez večjih težav in raznih prekvalifikacij. To je vsekakor spodbudna novost, ki gre v korak s težnjami mladih ljudi, korak z našim samoupravljaljskim sistemom in s tehničnim in kulturnim razvojem sveta sploh. Menimo, da gre za res za korenito spremembo v šolanju vojaških kadrov, pa tudi za večje perspektive oficirjev Slovencev.

Sporočilo o ustanovitvi vojaškega internata v Ljubljani bo v teh dneh, ko se končuje šolsko leto in ko se mladi ljudje odločajo za poklic, nadvse dobrodošlo. Z velikim veseljem ga bodo sprejeli mnogi starši, ki nimajo gmočnih možnosti za nadaljnje šolanje svojih nadarjenih otrok, pa tudi učitelji in vzgojitelji, da bodo lahko pravilno svetovali svojim učencem. Posebno pa moramo na vojaški internat opozoriti članke Zveze združenj in Zveze rezervnih vojaških starešin, ki bi morale tudi same pomagati pri kadrovanju bodočih mladih oficirjev še zlasti v tem smislu, da bi se za ta poklic odločali otroci iz partizanskih in narodnostno zavednih družin.

FRANCI STRLE

Notranjski odred in Tomšičeva brigada

Piše: FRANCI STRLE

Daki v svojih spominih piše namreč tako, da je iz tega razbrati, da je Proletarski udarni bataljon Toneta Tomšiča odšel proti Muljavi in Višnji gori v že urejeni sestavi in kakšne formalne ustanovitve v Ambrusu sploh ne omenja. Pač pa govori o tem, da se je sestel s štabom II. grupe odredov, nato pa s prvim proletarskim udarnim bataljonom »Toneta Tomšiča« prevzel poožaje na Polzevem, kjer je dotlej taboril Šiškov bataljon II. grupe odredov, zakaj ta grupa odredov se je pripravljala na svoj znameniti pohod in je 20. junija zapustila Dolenjsko. Daki se je s svojim bataljonom zadrževal na Polzevem in na področju severno od Muljave. V Laze pri Ambrusu pride šele po hajki, ki so jo enote 51. in 52. pehotnega polka in 105. legije črnosrajčnikov začele 7. julija 1942 na področju Muljave. Na Lazah pri Ambrusu obišče bataljon tudi Boris Kidrič. Daki s svojimi spomini pa ni osamljen. Isto trdijo Alojz Založnik-Nikola, Edvard Podlogar in Ivan Lamošek-Runo.

Kot vemo, je komandant 1. slovenskega proletarskega udarnega bataljona »Toneta Tomšiča« postal Stanko Semič-Daki. Za političnega komisarja je bil imenovan Alojz Založnik-Nikola, dotedanji politični komisar 2. bataljona Notranjskega odreda (Kočevarski bataljon), ki se je proletarcem priključil šele na področju Muljave. Bataljonski zdravnik je bil dr. Marjan Južnič-Niko, bataljonski pisar pa Krški. Sestavo četnih poveljstev za prvi dve četi povzemamo po Edvardu Podlogarju. Komandir 1. čete je bil spočetka Ivan Sojar-Henrik. Tega pa je pred cerkvijo na Sv. Duhu pri Polzevem ubila strela. Za njim je četno poveljstvo prevzel Albin Dolšček, politični komisar čete pa je bil Edvard Podlogar. Komandir 2. čete je bil spočetka Franc Mikuž-Volk, za njim pa Zvone Slak-Tilen. Politični komisar te čete je bil Janez Kožar-Frajer. Alojz Založnik-Nikola trdi, da so bataljon sestavljale tri čete verjetno pa je bila tretja četa ustanovljena šele iz enot Dolenjskega odreda. Moštvo prvih dveh čet so po večini sestavljali Barjanci od Rudnika na vzhodu do Borovnice na zahodu ter Turjanci in Želimelci.

Ugotovili smo, da je 1. slovenski proletarski bataljon »Toneta Tomšiča« nastal na Zapotoku, torej na področju Mokreca, ki je veljal za eno od opornih točk notranjskih partizanov, in da so bili njegovi borci kot temeljno jedro odbrani iz 1. in 5. bataljona Notranjskega odreda. Šele potem, ko je ta elitni bataljon slovenskih partizanov že obstojal in kar 15 dni po prvi taki naredbi je Operacijski štab Glavnega poveljstva slovenskih partizanskih čet 15. junija 1942 izdal naredbo, ki pravi, da se Prvi proletarski udarni bataljon Toneta Tomšiča okrepi tudi z borci čet Dolenjskega odreda in sicer z najboljšim vodom iz 2. bataljona in najboljšim vodom iz 4. bataljona Dolenjskega odreda. Oba voda morata po številu moštva in po oborožitvi sestavljati polnovredno četo. Preden se je ta naredba uresničila, se je bataljon že trdo bojeval v okolici Stične, Višnje gore in Muljave, dobival pa je še druge naloge. Glede na omembo gornjega dokumenta pa se vsiljuje važna ocena.

Komandant 1. slovenskega proletarskega udarnega bataljona »Toneta Tomšiča« in kasnejši komandant istoimenske brigade Stanko Semič-Daki.

Kaže, da se je nekomu nekaj svetlikalo v spominu na Ambrus, ni pa se mu posvetilo, da je bilo to 16. julija in da je šlo pravzaprav za ustanovitev nekakšnega prvega bataljona Proletarske udarne brigade, oziroma za razglasitev ustanovitve brigade. Napis v Ambrusu bi se pravilno torej moral glasil: »Na tem mestu so se 16. julija 1942 zbrali prvi prostovoljci in štab za 1. slovensko proletarsko udarno brigado Toneta Tomšiča...«

Očitno je bila v Ambrusu že razglašena ustanovitev Proletarske brigade. Podrobnosti o tem niso znane. Pač pa je gotovo, da je bilo moštvo še istega dne, to se pravi 16. julija 1942, s kamionom v dveh voznjakh prepeljamo iz Ambrusa na Smuko. Kamion je bil velik in je z eno vožnjo lahko prepeljal do 60 borcev. S Smuke je ta del Tomšičeve brigade posegel v boje z Italijani, ki so bili prodrlji na področje Roga iz Dolenjskih Toplic oziroma iz Soteske, kar mi je potrdil Jože Lepin-Ris, ki je prišel s prostovoljci za proletarsko brigado iz Belokrajinskega odreda. Po dr. Metodu Mikužu povzemam, da so bili to boji pri Komolcu, in sicer 17. julija 1942, Italijani pa so v teh bojih po lastnih navedbah utrpeli 5 mrtvih in 11 ranjenih.

Nadaljevanje prihodnjč

TEDNIK »TV-15« JE TVOJ
NAJBOLJŠI PRIJATELJ

TOVARNA VERIG

LESCE

vam nudi iz širokega proizvodnega programa vse vrste elektrovarjenih verig za industrijo, transport in široko potrošnjo ter vijačno blago, specializirano za lesno industrijo.

Bojna zastava 1. slovenskega proletarskega udarnega bataljona »Toneta Tomšiča«, ki so jo sardinski grenadirji našli v bunkerju na Pugledu. Izdelana je bila v Ljubljani in je tomšičevci nikdar nismo dobili v roke. Zdaj je v enem izmed rimskih muzejev.

Take so bile brkinske vasi po požigih leta 1944. (v ospredju skupina partizanov)

Žive ljudi so metali v ogenj

Nadaljevanje s 6. strani

se rešili. Na vaški poti so esesovci pobili 64-letnega kmeta Ivana Franka in 63-letnega Jožeta Franka. V Bariševem hlevu pa so našli 22-letnega Mirka Tomažiča, ki je zaradi epileptičnega napada obležal na podu. Neusmiljeno so ga pobili, nato pa hlev zažgali. Na enak način so uničili še 12 gospodarskih poslopij in 3 stanovanjske hiše.

V Pregarjah in Hujah so našli le dva starca

Brigada Vladimirja Gortana je sicer nekaj časa branila Pregarje in Huje, vendar se je morala zaradi prehude premoči umakniti. Ta obramba pa je omogočila ljudem pravočasen umik. V Hujah esesovci in fašisti niso nikogar našli v vasi, zato so domove le izropali ter požgali 8 hiš in 26 gospodarskih poslopij. Drugače je bilo v Pregarjih, največjem naselju v osrednjih Brkinih. Sovražniki so našli v vasi 80-letnega Jakoba Levarja in 72-letno Ivanka Bubnič. Oba so živa vrgli v ogenj. Zažgali so 108 izmed 113 hiš in gospodarskih poslopij. Zgorela sta tudi šola in župnišče z matičnimi knjigami in drugimi dokumenti.

Kar niso uničili prvega dne, so dokončali naslednji dan. Domobranski mrhovinarji, ki jih je vodil nemški volun in organizator domobranstva v Ilirski Bistrici Alojz Gartner, pa se niso le pridno okoriščali z ljudsko imovino, temveč so skupno z Nemci celo sestavili nekakšno komisijo, ki naj bi ugotovila, kako je kazenska ekspedicija opravila svoje delo.

O tedanjih zverinstvih okupatorjev in njegovih pomagačev v Brkinih je neki partizanski obveščevalec poročal tudi tole: »Tuljenje ljudi, grozno, blazno vpitje je med prasketajočim ognjem in dimom spremljalo to strahotno dejanje...«

Zverinsko nasilje ni zlomilo Brkincev

Dvodnevno krvavo klanje v Brkinih je bilo končano. Uničenih je bilo 6 vasi, pobitih 70 ljudi ter požganih 370 hiš in

gospodarskih poslopij. Vendar pa Hitlerjevci niso ne s tem ne s poznejšimi zločini dosegli svojega namena: brkinskega ljudstva niso mogli ukloniti, niso mogli razbiti njegove enotnosti ter ga odvrgniti od osvobodilnega boja. Brkinski ljudje so tudi potem, čeprav so jim Nemci strogo prepovedali vrnitev v požgana naselja in so do oktobra 1944 streljali na vsakogar, ki so ga zalotili v bližini pogorišč, požrtvovalno podpirali partizanstvo. Odrasli, starci, žene in otroci so potrpežljivo prenašali gorje. Ker se niso smeli vrniti v požgane vasi, so si zgradili po polju, gozdovih in pašnikih zemljanke, šotore in skrivališča. Prepuščeni vsem naravnim ujman, pomankanju in boleznim so obdelovali polja, delili s partizani, kar jim je ostalo, ter varovali in skrivali otroke pred okupatorji in njihovimi hlapci. Tako so za sovražnika ostali teže dosegljivi in manj ranljivi. O njihovem zadržanju je Jože Moravec, kronist Istrskega odreda, 21. maja 1944 zapisal: »...ljudstvo je precej preplašeno, vendar hrabro prenaša vse te udarce. Povsod so zelo vljudni z nami in nam radi postrežejo, ... primorsko ljudstvo je v glavnem trdno in zavedno in ve, da je le na strani OF njegova rešitev (Kronika Istrskega odreda, IZDG v Ljubljani)«.

Množični revolucionarni boj za svobodo je trajna družbena vrednota. Iz nje bomo črpali zdravilne sokove za premagovanje, slabosti in reševanje družbenih protislovij. Brkini so kot malokateri predel osvobodilnem boju odigrali častno vlogo: v partizanskih enotah ali med aktivisti je bil skoraj vsak četrti Berkinec, izmed 62 vasi pa jih je bilo deloma ali v celoti uničenih kar 29. Od tega razdejavanja si Brkini še do danes niso opomogli. Naša velika poveljna napaka je, da smo na Brkine popolnoma pozabili. Mnogi, ki so med osvobodilnim bojem stali ob strani ali pa se celo okoriščali s tujim trpljenjem, se danes utapljajo v izobilju, Brkini pa so ostali brez cest, vodovodov, avtobusnih zvez in drugih najosnovnejših dobrin sodobne civilizacije. Moralna dolžnost nekdanjih partizanskih borcev je, da se zavzamemo za Brkine.

MAKS ZADNIK

Ljudsko štetje v Avstriji in koroški Slovenci

Letos 12. maja je bilo v Avstriji po desetih letih zopet ljudsko štetje. Za nas Slovence je predvsem pomembno vprašanje, kako je bilo štetje tokrat izvedeno na jezikovno mešanem področju na Koroškem, kjer živi na tisoče naših rojakov, ki so del slovenskega naroda.

Ko se v zadnjem času spričo naraščajočega raznarodovalnega pritiska ekstremističnih nemško-nacionalističnih sil na Koroškem vedno pogosteje pojavljajo v naši javnosti zahteve, da mora Jugoslavija kot sopolisnica avstrijske države pogodbe iz leta 1955 odločneje opozoriti Avstrijo, da izpolni svoje obveznosti do koroških Slovencev, se hkrati zastavlja vprašanje, koliko Slovencev še živi na Koroškem, ki v vsakdanjem občevarju s sodeželanji uporabljajo slovenski jezik. Znanstvena in poljudno znanstvena literatura je skušala že večkrat odgovoriti na to vprašanje. Odgovori pa so zelo različni: Tako je avstrijski socialnodemokratski tisk cenil število slovenskega prebivalstva na Koroškem po prvi svetovni vojni na 80.000, znani avstrijski manjšinski izvedenec dr. Theodor Veiter je leta 1936 ocenil število Slovencev na 55.000, univerzitetni profesor dr. Fran Zwitter leta 1937 na 70.000, amski zgodovinar Hans Kohn leta 1955 nad 75.000, univerzitetni profesor dr. Bogo Grafenauer je na podlagi pretresa štetja leta 1934 na več kot 90.000, britanska zasedbena oblast po maju 1945 nad 80.000, medtem ko je jugoslovanska spomenica pariški mirovni konferenci za sklenitev pogodbe o obnovi neodvisne avstrijske države 1947 navajala število 120.000 koroških Slovencev.

To pa so le znanstveno-politične ugotovitve, ki so za koroške Slovence in za njihov matični narod pomembne toliko, kolikor se našajo na pozitivne in objektivne ocene takratne avstrijske socialnodemokratske stranke, kakor tudi na ocene avstrijskih izvedencev in tujih ocenjevalcev, predvsem pa na oceno britanske zasedbene oblasti po maju 1945, o kateri ne moremo trditi, da je bila koroškim Slovincem naklonjena, saj je po zlomu nacizma očitno favorizirala naciste!

Vse drugačna slika pa se pokaže, če pretresemo vsa ljudska štetja do leta 1846 nazaj, ko je bilo prvo ljudsko štetje na Koroškem. Takrat narodnostni boj še niso bili tako ostri in so bili uradni krogi v deželi še bolj objektivni in strpni. Tega leta je bilo ugotovljenih na Koroškem 95.544 Slovencev. Drugo štetje leta 1880 je dognalo 85.154 Korošcev s slovenskim občevarnim jezikom. Leta 1910 so našli 66.603 prebivalce s slovenskim občevarnim jezikom, vtem ko je bilo po istočasnem slovenskem štetju v deželi še vedno 115.000 Slovencev. Pri štetju leta 1923 je bilo naštetih 39.292, leta 1934 pa le še 26.796. Zanimivo je, da je pri ljudskem štetju leta 1939, torej 5 let pozneje, naraslo število slovensko govorečih, ko so nacistične oblasti naštele v raznih jezikovnih kategorijah, nad 45.000 slovensko govorečih Korošcev. Tudi štetje l. 1951 je na območju jezikovno mešanega ozemlja dalo 42.095 slovensko govorečih prebivalcev, potem pa je njihovo število pri štetju leta 1961 znova katastrofalno padlo na 25.472 slovensko govorečih Korošcev.

Kako so raznarodovalcem koroških Slovencev rabila vsa ljudska štetja za

radikalno reduciranje števila koroških Slovencev, izpričuje dejstvo, da pri prejšnjih štetjih niso uvedli le jezikovne kategorije »windisch«, katere glasove so potem prišteli h kategoriji »deutsch« marveč so poleg stalnih rubrik »deutsch« in »slowenisch« leta 1951 uvedli še pet novih, vsem dotedanjim avstrijskim popisom povsem neznanih jezikovnih kategorij, povezanih z oznako »windisch«, in sicer »deutsch-windisch«, »windisch-deutsch«, »slowenisch-windisch«, »windisch-slowenisch« in še »deutsch-slowenisch« in »slowenisch-deutsch«. Razumljivo, da so raznarodovalci tak babilonski konglomerat jezikovnih kategorij postavili na vprašalne pole ljudskega štetja s prozornim namenom, da popolnoma zmedejo koroške Slovence pri njihovih odločitvah, da se izrečejo za slovenski občevarni jezik.

Pri letošnjem popisu 12. maja pa so vse dosedanje jezikovne kategorije odpadle razen nemščine (deutsch). Že dejstvo, da uradne tiskovine niso bile dvojezične, pomeni kršitev 3. točke 7. člena avstrijske državne pogodbe, kakor uradna tiskovina bi morala vsebovati poleg oznake »deutsch« (nemško) tudi oznako »slovenisch-slovensko«, ker so koroški Slovenci po avstrijski državni pogodbi priznani kot narodna manjšina Zvezne republike Avstrije.

Ker pa na popisni tiskovini oznaka »slovenisch-slovensko« manjka, so koroški Slovenci pri oznaki »deutsch« napravili križec, na prazni črti za to oznako pa s črnilom napisali sovenski občevarni jezik. Da je to marsikoga motilo, ni nobenega dvoma.

Zveza slovenskih organizacij na Koroškem je posebej opozorila, da pri ljudskem štetju ne gre za popisovanje narodne pripadnosti ali materinega jezika, zato že vnaprej odreka veljavnost vsakršnim iz katerekoli izjave pri ljudskem štetju izvirajočim sklepom o narodnostnem stanju na Koroškem. Zlasti pa rezultati ljudskega štetja ne morejo biti podlaga za reševanje odprtih vprašanj člena 7. avstrijske državne pogodbe.

F. Št.

Vedrog

Za vas in vašo družino prijetno presenečenje: zobna pasta

Signal

z rdečimi programi heksaklorofena, ki ščiti vaše zobe 24 ur dnevno.

Ce boste uporabljali kremo Signal vsako jutro in vsak večer, bodo vaši zobje beli in zdravi.

Vedrog Ljubljana

GRADBENO PODJETJE

BEŽIGRAD

VAM NUDI PO KONKURENCNIH CENAH:

1. GAŠENO KARBIDNO APNO
2. GROBO APNENO MALTO
3. BETONE VSEH KVALITET

1. Gašeno karbidno apno po ceni 170,00 din za cisterno velikost 4 m³ franco naročnik v okolišu 10 km (atest o kvaliteti od ZRMK). Možen tudi lasten odvoz in odjem v manjših posodah 30 din/m³.

2. Grobo apneno malto za zidanje in omete z dostavo po ceni 185,00 din za 1 m³ franco naročnik v okolišu 10 km. Možen manjši odjem z lastnimi posodami 165,00 za 1 m³ franco maltarna.

3. Beton
MB 70 po ceni 185,00 franco betonarna
MB 110 po ceni 202,00 franco betonarna
MB 160 po ceni 221,00 franco betonarna
MB 220 po ceni 245,00 franco betonarna
MB 300 po ceni 263,00 franco betonarna

Naročila sprejemajo stranski obrati G.P. »Bežigrad« Črnuče tel. 341-081.

Na vse gornje cene se zaračunava 21,5 % prometnega davka.

Tak način dostave polizdelkov vam omogoča hitro gradnjo, prihranek na delovni sili in nabavi poedinih materialov.

HOTEL RUDAR

Ob prihodu v Trbovlje vam priporočamo naše usluge v novozgrajenem hotelu »Rudar«, kategorije »B« v središču mesta. tel. 80-400 in 80-420 p.p. 55. Hotel ima 32 sodobno opremljenih sob, apartmaje in posebni salon. restavracijo in snack bar, renomirano kuhinjo, veliko izbiro pijač, solidno postrežbo in solidne cene. Vsako soboto in nedeljo igra godba za zabavo in ples. Hotel nudi organizacijo banketov, poslovnih in prijateljskih sestankov, porok, obletnic in druge usluge.

Vabljeni

TEKSTILNA TOVARNA

Trbovlje

- brisače za dom, plažo in potovanje iz UNI velur in twin frotirja
- konfekcijski izdelki iz frotirja
- moške kravate iz sintetike

Danilo Zelen – borec za Primorsko

Slovenci iz primorskih krajev na obeh straneh meje se te dni spominjamo 30-letnice smrti Danila Zelena, odločnega borca za naše narodne pravice in enega voditeljev protifašistične organizacije TIGR. Danilo Zelen je padel v boju z italijanskimi okupatorji 13. maja 1941 na Mali gori nad Ribnico. Tam so bili člani tigrovske trojke obkoljeni, ker jih je nekdo izdal. Tedaj je bil tudi ranjen Ferdo Kravanja — Peter Skalar, tudi eden izmed voditeljev protifašistične organizacije. Italijani so ga prepeljali v ljubljansko bolnišnico. Od tam so

ga ljubljanski člani OF rešili, čeprav je bila bolnišnica močno zastražena. Kravanja je padel leta 1944 pri Plavah. Tretji član tigrovske trojke je bil primorski učitelj Tone Majnik. Italijani so ga tedaj ujeli in uklenili, a jim je kljub temu ušel. Pozneje je bil med prvimi organizatorji osvobodilnega gibanja na ribniškem področju. Padel je jeseni 1943.

Velika nesreča je bila, da je Danilo Zelen padel tako zgodaj, tako da ni mogel poznati s svojimi izkušnjami poseči v narodnoosvobodilni boj. Za seboj je imel že trinajst let nenehnega odpora in tudi oboroženega boja proti fašizmu. Doma je bil v Senožečah na Krasu. V Ljubljano je prišel študirat v slovenske šole, saj pod fašistično oblastjo Slovenci niso imeli niti šol. Na ljubljanski univerzi je do svojega 21. leta študiral strojništvo. Potem pa se je ves posvetil boju za osvoboditev Primorskega.

V Ljubljani se je seznanil z gozdničnim delavcem Tonetom Černačem, ki je bil doma iz Prestranka. Od pomladi 1928 sta skupaj prehajala čez mejo na Primorsko — po alpskih in drugih najtežavnejših prehodih. Vselej sta bila dobro oborožena. Spopadala sta se s fašistično obmejno milico. Stopala sta na prste tudi domačim ljudem, ki so hlapčevali fašizmu. Pridružili so se jima borci, ki so se že od 1. 1918, začetka okupacije naših krajev na Primorskem, bojevali za narodnostne in socialne pravice proti fašizmu. Nekateri izmed teh borcev so padli, nekaj jih je sčasoma

odnehalo, toda prihajali so mlajši in izpolnjevali vrzeli. Zelen si je v družbi s Černačem pridobil veliko gverilsko znanje. V organizaciji TIGR, ki je leta 1929 ustanovila v Ljubljani svoj izvršni odbor iz vrst beguncev ilegalnih organizacij na Goriškem in v Trstu ter okrožnih voditeljev onkraj meje, pa se je Zelen razvil v vodjo, neustrašnega borca in politično preudarnega človeka.

Gverilska skupina pod vodstvom Zelena se je gibala trinajst let na slovenskem ozemlju pod Italijo. Borci so podnevi počivali v gozdovih, ponoči pa so se sestajali s člani ali pa napadali fašistične patrulje in minirali vojaške postojanke. Zelenova skupina je v letih 1928 do 1930 podpirala ilegalno slovensko protifašistično organizacijo na Tržaškem, ki jo je vodil Bidovec s svojimi tovariši (ustreljeni so bili 6. septembra 1930 na Bazovici). Tigrovi gverilci so se sestajali na Draščici s tržaškimi ilegalci.

Ko so se začele velike aretacije slovenskih ilegalnih borcev po vseh primorskih krajih in je Jugoslavija pod pritiskom fašistične Italije tudi začela preganjati protifašistične borce, so se Zelen, Črnač in še nekateri tigrovci umaknili za nekaj mesecev v Francijo. Tam so jih lepo sprejeli italijanski protifašisti raznih strank. Že jeseni istega leta sta se Zelen in Črnač vrnila iz Pariza v domovino ter nadaljevala boj proti celotnemu fašističnemu aparatu. TIGR je pošiljal velike količine ekrazita (ki je ostal v tolminskih gorah v kavernah še iz prve svetovne vojne) italijanskim protifašistom v severni Italiji.

Leta 1935 je Zelen skupaj z Albertom Rejem v Parizu podpisal v imenu TIGR akcijski sporazum z vodstvom italijanske komunistične partije, ker je le-ta priznala Slovencem in Hrvatom v Italiji pravico do narodne osamosvojitve. Gverilsko delovanje pod vodstvom Zelena se je potem nadaljevalo do samega začetka druge svetovne vojne.

Ko se je 1. septembra 1939 začela vojna, se je Danilo Zelen s svojimi sodelavci v vodstvu TIGR dobro zavedal, da je nastopil čas odločilnega boja za osvoboditev našega naroda. Zato so iskali zveze in zaveznike v državah, ki so se bojevale proti fašizmu in nacizmu. V Italijo so spravili precej orožja, ki so ga poprej več let zbirali in hranili. Velike sabotažne akcije in napadi na prometne zveze so se začeli tudi v Avstriji, ki so jo zasedli nacisti. TIGR je bil v vojni proti fašistični Italiji in ni prizanašal nikjer z udarci, kjer koli se je ponudila priložnost. Ko sta Italija in Nemčija 6. aprila 1941 napadli Jugoslavijo, se vodstvo TIGR ni zgedovalo po jugoslovanski vojski, ki je že prve tedne kapitulirala. Tigrovci so se bojevali nadalje in Zelen je padel prvi v boju proti okupatorju.

Srečko Šorli

Priprave na srečanje v Brestanici

Veliko srečanje izgnancev iz vse republike bo letos 4. julija v brestaniškem gradu, ki bo v ta namen dobro pripravljen. V njem se bo razširil muzej izseljenstva za dve večji sobi, tako da bo zavzemal skupaj nad 550 m². Preureditvena dela bodo kmalu končana. Poslej bodo dobili primeren prostor mnogi izvirni dokumenti iz obdobja preseljevanja ter izгона naših ljudi med vojno. Dokumenti pa še nadalje prihajajo.

Na to zgodovinsko srečanje se pripravlja vsa Brestanica, kakor tudi ob-

čina Krško, saj je 4. julij občinski praznik. Ob tej priložnosti bo občina Krško podelila domicil sremski brigadi. V tej brigadi so se bojevali mnogi tisti, ki so nastopili pot v izgnanstvo prav na brestaniškem gradu.

Jubilejno srečanje v Brestanici bo vsekakor zanimivo za vsakogar, zlasti še za tiste, ki so preživeli nepopisno trpljenje izgnancev. Muzej sam na sebi pa zasluži, da je treba priporočati ogled zlasti vsem šolam in skupinam izletnikov.

P. Romanič

Srečanje sodelavcev srednješolskih listov s tovariši iz NOB

Letos se je uredništvo »Mladine« skupaj s tovariši iz republiške konference Zveze mladine Slovenije odločilo, da bo na posebno slovesen način izročilo nagrado »Zlata ptica« za najboljši list na srednji šoli. Podelitev bodo namreč združili z veliko slovesnostjo »Trideset zlatih let«, ki bo 5. in 6. junija letos v Slovenj Gradcu.

V tem s kulturno tradicijo bogatem mestu se bodo v okviru praznovanj ob občinskem prazniku zbrali predstavniki listov, ki izhajajo na srednjih šolah po Sloveniji, ter starejši tovariši, ki so v času NOB sodelovali pri tiskanju oziroma pisanju partizanskih časopisov. V dveh dneh bodo izmenjali izkušnje, se pogovorili o tem in onem, imeli kulturno prireditev z družabnim zaključkom, obiskali bližnje partizanske tehnike in se seveda dodobra seznanili s Slovenj Gradcem.

Organizatorji srečanja vabijo partizanske tiskarje in vse, ki so pisali za partizanske časopise, da se v čim večjem številu udeležijo tega srečanja. Prijavljencem bodo skupaj z gostoljubnimi Slovenjgradčani zagotovili prenočišče, hrano in še mnogo drugih stvari. PRIJAVE SPREJEMA NAJKA-SNEJE DO 1. JUNIJA TUDI UREDNIŠTVO »TV 15« (LJUBLJANA, BEE-THOVNOVA 10), KI JIH BO POSREDOVALO ORGANIZATORJEM SREČANJA V SLOVENJ GRADCU.

GRADITELJI!

ALI ŽE IMATE VRATA ZA VAŠ DOM?

NOTRANJA VRATA

- furnirana vrata
 - mahagoni
 - teak
 - afrormosia
 - okume
 - hrast
 - brest
- Ultrapas vrata
- vrata za pleskanje
 - vezana plošča
 - lesonit

VHODNA VRATA

- maceser
- smreke
- hrast
- framiré

GARAŽNA VRATA

- dvokrilna
- dvizna
 - v izvedbah kot vhodna vrata

Predno se odločite na nakup, si oglejte izdelke pri nas na Bledu ali v poslovalnicah LESNINE in SLOVENIJA LESA! Zahtevajte prospekte in cenike!

LESNO INDUSTRIJSKO PODJETJE BLED ljubljanska cesta 32 telefon 77384 telex 34525

Mica Škerlavaj:

NAJDENKA

Seveda vsega tega Marjanka še ni znala brati. Bilo je le lepo darilo, ki ga je dobila od mamice. Pisana knjiga je najboljša prijateljica otrokom, saj jim odpira nov svet, ki je neznan, vendar lep in dober.

Ceprav je Marjankin rojstni dan že zdavnaj minil, Mara ni mogla pozabiti neugasnjene svečke. Ni se mogla otestiti misli, da bo punčko izgubila. Tista nesrečna svečka ji je vzela upanje...

Tudi zdaj, ko je pestovala Marjanko, ki je vsa skesana objemala svojo mamico, ker je pohodila babičine sadike, se je spet spomnila dogodka s torto. Postavila jo je na tla in jo odpeljala na cesto k drugim otrokom. Pustila jo je v varstvu Nataše in Mihca in se vrnila k škaflu umazanega perila.

Dedek je zadrimal na toplem soncu za čebelnjakom. Babica je vsa polomljena od pripogibanja na vrtu pridrsala na dvorišče. »Kam pa si dala Marjanko?« je vprašala in sedla na stol pred vrati.

»Zunaj na cesti je pri Nataši in Mihcu.« Ni dobro izgovorila, ko je dekletce priteklo izza hiše in kričalo:

»Mamica, mamica, teta Miki-miška gre!« Okrog hišnega vogala je s prožnim in hitrim korakom prišla Breda. Marjanka je od takrat, ko ji je prinesla črno, majhno miki-miško, igračko, ki je ni imel vsak, ni nikoli drugače imenovala kot teta Miki-miška.

Bredi se je sprva to zdelo tako smešno, da se je na ves glas smejala, zdaj pa se je že tako privadila, da se ji je zdelo, kot bi ji rekla teta Breda. Vzdevka so se tako navadili, da jo tudi Mihec in Nataša ni-

109

sta nikoli drugače klicala. Breda se je šalila: »Če bi potrebovala novo ilegalno ime, bi si prav gotovo izbrala tega, ki ga je pogruntala, Marjanka.«

»Kako si pridna!« je Breda pozdravila Maro. Stopila je k babici in ji stisnila zdelano staro roko. »Kaj počnete? Že dolgo me ni bilo k vam!« Že od novega leta, ko je bila pri Mari Zihlerova mama, se Breda ni nič oglašila. Breda se je bore malo sprehajala po mestu, ker so jo zadnje čase vztrajno iskali.

»Uganita, kaj sem prinesla!« ju je vprašala in sedla na debelo zloženo odevjo, ki je bila na kameniti stopnici. Skrivnostno se je nasmehnila in odprla torbico.

Babica in Mara sta jo radovedno opazovali, ko je brskala po skrivnem predalu ročne torbice.

»Pismo od Vide imam.«

V roki je držala dva koščka papirja, tesno zložena na obseg nekoliko večje znamke. Tanki papir, popisan s skrbno drobno pisavo, je Breda previdno razgrnila, da bi ga po nesreči ne raztrgala.

»Samo pomisli, koliko časa sta romala slika in tisto sporočilo, preden je dospelo do nje. Polne štiri mesece! Njena pošta nazaj pa kar pol leta! Nič več ni tako, kot je bilo včasih, zveze so nemogoče!«

Počasi je začela brati Vidino pismo. Pisala je, da so nekatera Marina sporočila le prispela do nje. Prva sporočila je prejela šele, ko je bila že leto dni odsotna. Kar naprej da menjava postojanke, hodi z enoto sem in tja, zato tudi nj odgovarjala. Z možem sta oba živa in zdrava. Nista vedno skupaj. Šele zadnje čase, ko mož dela v tiskarni, se večkrat vidita.

Iz pisma je dihalo zadovoljstvo, da je z Marjanko vse v najlepšem redu, želja, da bi se lahko

110

vrnila čimprej k otroku, in neizmerna hvaležnost Mari in vsem za vse dobro, kar so napravili za deklico. In še nekaj. Prav tisti dan, ko je dobila zadnjo vest o punčki, zraven pa še priloženo njeno slikico, je ležala v partizanski bolnišnici, kjer je rodila sinka. »Ko se bom vrnila,« je napisala, »bom pripeljala Marjanko pravega živega bratca-partizana.«

»Uboga Vida,« je vzklila babica, »le kako se sirota muči tam zunaj z otročičkom! Kaj pa, kadar začne pokati? Ne, ne morem si misliti...«

Babica je imela prav. Ni bilo tako preprosto imeti v partizanih majhnega otroka. Ni bilo ne mleka ne sladkorja ne plenice, ne tople sobe. Kdo bi našteval, česa vsega ni bilo, kar potrebuje tako drobno bitje! Vida pa je bila izžrpana, ne ravno zdrava...

Včasih se je zgodilo, da je po ves dan bežala z otrokom kilometre in kilometre daleč. Ni bilo časa za počitek, kaj šele, da bi poiskala hrano za otroka. Brez hrane, zavrt v težko vojaško deko, ji je tiho ležal v naročju, kot bi vedel, da je partizan in da mora biti zato skromen in potrpežljiv. Vdano je čakal, da sta z utrujeno mamo prišla do kakšne zakotne kmetije. Sele potem ga je lahko previla in nahranila. Složno sta prenašala težave, ki se jim ni dalo izogniti, in čakala, kdaj bo tudi tega konec.

Vida je bila zaradi vsega, kar je morala prestat, včasih tako obupana, da ji je bilo vseeno, če bi oba z otrokom ubili. V skrajnem obupu ni mislila na drugo kot na smrt. A kaj, ko se je v partizanih vse tako hitro obračalo! Iz najbolj obupnega položaja si se včasih izvlekel, da sam nisi vedel, kako. Kolikokrat se je Vida spomnila

Razpravljali so o varstveni pokojnini za kmete borce

Na svoji zadnji seji je komisija Skupščine SR Slovenije za vprašanja borcev NOV obravnavala osnutek zakona o republiških priznavalninah, osnutek zakona o slovenskih vojnih dobrovoljcih iz vojn 1912-1918 in predlog za izdajo zakona o varstveni pokojnini za kmete-borce NOV pred 9. 9. oziroma 13. 10. 1943.

O osnutku zakona o republiških priznavalninah je komisija razpravljala že na svoji predzadnji seji. Na zadnji seji je v celoti podprla osnutek zakona in menila, da je treba zakon sprejeti čimprej.

Osnutek zakona o dobrovoljcih ureja vprašanja dobrovoljcev ločeno od zakona o borcih za severno mejo. Osnutek navedenih pogojev za pridobitev pravic dobrovolj-

cev, njihove pravice, ki so že priznane borcem za severno mejo ter postopek pri priznavanju teh pravic. Komisija bo osnutek zakona ponovno obravnavala, ko bo o njem dobila mnenje izvršnega sveta.

Že nekaj let so kmetje-borci NOV predmet stalne obravnave na sestankih in posvetovanjih borčevskih organizacij, konferenc SZDL, na sejah občinskih skupščin in na sestankih drugih političnih organizacij, ki kljub svojim prizadevanjem niso sposobne urediti težkega socialnega in zdravstvenega stanja kmetov-borcev NOV. Zaradi pereče problematike neurejenih socialnih in zdravstvenih problemov ostarelih in za pridobitno delo nesposobnih kmetov-borcev je komisija menila, naj bi pristojni skupščinski organi čimprej razpravljali o predlogu za izdajo zakona o varstveni pokojnini za kmete borce NOV pred 9. 9. oziroma 13. 10. 1943.

Z. Č.

Prispevki za šolo v Cerknem

DONIT, kemična industrija Medvode — 15.000 din, Rudnik Lignita, Velenje, 2500, Apnenik-Pečovnik, Celje, 500, Tekstilna tovarna Prebold — 2000, SIGMA, Zalec, 300, GRADNJA, Zalec, 500, Savinjski magazin, Zalec, 500, ISTROMETAL, Piran, 500, Gozdno gospodarstvo, Postojna, 500, Vilar Milorad, Maribor 50, ZB NOV, Smarje pri Jelšah, 730, ZB Petrovče 134,30, Ančka Bezljaj, Ljubljana, 100, ZB NOV, Sempeter v Savinjski dolini 150, ZB NOV občine Ptuj, 1500, ZB NOV, Zalec, 270, ZB NOV, Lendava, 750, Goštinsko podjetje, Ljubljana, 2000, LITOSTROJ, Ljubljana, 5000, ZB Salek 100, ZB Soštanj, 100, ZB Podkraj — Kavče, 45, ZB Topolšica, 40,50 ZB Pesje (drugič), 47.

Odbor za gradnjo osnovne šole — spomenika NOB v Cerknem se zahvaljuje za prispevke in prosi darovalce, da svoje prispevke nakazujejo na tekoči račun 5202-652-66 SDK Idrija Sklad za izgradnjo šole v Cerknem.

Kupujte denarne bone po 10 din, 50 din in 100 d.n. — pomagajte graditi osnovno šolo — spomenik NOB v Cerknem.

Obvestilo

Uprava Počitniške skupnosti ZZB NOV Ljubljana — Banjole pri Puli obvešča članstvo ZZB NOV Slovenije — na številna vprašanja posameznikov (ki niso člani Počitniške skupnosti ZZB NOV Ljubljana — Banjole) če gredo tudi oni lahko na zdravljenje in oddih v znano zdravilišče Karlovy Vary v ČSSR — da je mogoče. Priporočamo, da to izredno priliko za zdravljenje izkoristi čim večje število članov ZB.

Ker je nekaž razpoložljivih mest še na razpolago, naj se interese prijavijo neposredno upravi doma Počitniške skupnosti ZZB NOV Ljubljana — Banjole pri Puli, kjer bodo dobili vsa potrebna navodila za potovanje.

Uprava Počitniške skupnosti

INDUSTRIJA GRADBENEGA MATERIALA
IN GRADBENISTVO

IGRAD

VRHNIKA

izdeluje: zidne, stropne, dimniške in fasadne opeke. Visoke gradnje — stanovanjske in industrijske, ter gradnje za tržišče. Nizke gradnje. Montažne in polmontažne gradnje. Izdelava montažnih opečnih in betonskih elementov.

Teracerstvo in betonarna. Stavbno mizarstvo, kamnolomi, izdelava marmornih blokov, lomljenca in teraco peska. Prevozne storitve za lastne potrebe in druge.

DNEVNA SOBA FLORIDA EKSTRA

Zato vam priporočamo naše ekskluzivne udobne dnevne sobe

Florida extra
Aleksandra stereo
Patricia
Daniela
Claudia

cerknica
jugoslavija
telefon 79-080
telex 31-167

111

na tisto, kar ji je rekla pametna Anka, preden je odšla v partizane:

»Na smrt ne misli! Nikoli se je ne spominjaj! Pusti jo, naj hodi koderkoli hoče, kaži ji hrbet in ne zmeni se zanjo! Misli na svojo punčko, ki te čaka, razmišljaj o življenju, ki ga boš še živela s svojo družino! Imej vero in zaupanje vase. Ne vdajaj se obupu! Boš videla, na takšne ljudi smrt včasih pozabi.«

Prav to Ankino napotilo jo je nič kolikokrat postavilo spet na noge ter ji pomagalo odgnati strahove in dvome, ki so bili včasih tako zoprno vsiljivi.

Tudi takrat, ko je doživela peklensko bombardiranje na rahlo vzpetem gričku sredi ravnine, ji je Anka zvesto stala ob strani in ji šepetala bodrilne besede.

Vse dni, dokler bo živela, ne bo pozabila tistega pekla, ko je ležala pod cerkvijo na njivi. Od sonca pregreta zemlja je dišala. Blizalci se je poletje. Bujno zelenje okrog in okrog je bilo tako sveže, da se je počutila kot prerajena. Toda tisto, kar se je godilo okrog nje, je bilo pošastno...

Ura v zvoniku je bila štiri, ko je počasi in leno korakala po prašni, beli cesti proti vasi. Slišala je letala, ki so brnela v zraku. Ni razmišljala o njih. Menila je, da so zavezniška, saj so večkrat preletela osvobodeno ozemlje. Ropot se je blizal. Letala so se čudno nizko spuščala nad vasico, ki je bila oddaljena še kakšen kilometer od Vide.

Kmalu nato — Vida ni merila časa — pa je zagrmelo nad nič hudega slutečimi hišami in prve bombe so padle na vas. Šest letal je krožilo nad vasjo kakšnih deset minut. Ko so odvrгла bombe,

112

so se oddaljila. Njihovega zlovesčega bobnenja ni bilo več slišati.

Vida je pohitela. »Kaj, če so bili moj mož in kurirji že v vasi?« jo je zaskrbelo. Domenjeni so bili, da se dobijo tam in potem skupaj odidejo nazaj v Kočevski Rog.

Stekla je s ceste in po bližnjicah, prek polja in travnikov v vas. Vso pot je tekla. Morda bo lahko kaj pomagala. Od daleč je bilo videti dim, ki se je valil iznad hiš. Plamena ni bilo opaziti. Zdelo se je, da se dviga prah le zaradi porušenihiš ali pa zaradi eksplozij. Vida je postala nestrna.

Ko je pritekla v vas, ji je pot curkoma lil z obraza. Vsa zasopla je gledala preplašene ljudi, ki so priganjali živino iz hlevov in jo podili na travnike.

Zvedela je, da ni smrtnih žrtev, razen neke stare ženske, ki je prišla obiskat svojo hčerko, učiteljico v vaški šoli. Hiša, kjer sta s hčerko stanovali, se je delno porušila. Ubil jo je tram, ki ji je padel na glavo, ko je hotela skočiti iz hiše. Hčerka je bila tedaj v šoli. Ko so začele padati prve bombe, je prekinila pouk, otroke spodila, da so se razbežali in poskrili, sama pa je stekla domov k materi. Bila je prepozna. Mati je že ležala na tleh, nerodno zvita pod težkim tramom, z neznančno rano na glavi. Po levi strani obraza ji je droben curek krvi polzel po mrtvem licu in se nabiral v temno mlakužico na belo poribanem smrekovem podu.

Drugi ljudje so bili zvečine razkropljeni po njivah okrog vasi in jih letala niso presenetila v hišah. Zdaj so pritekli v vas in spuščali živino iz hlevov, vsi zbegani in preplašeni. Njihovi domovi

113

so še vsi stali. Nekateri so bili nekoliko poškodovani od eksplozij. Razpoke v stenah in pobite šipe v oknih so bile priče pravkar končanega napada. Porušeno je bilo le železniško poslopje.

Vida je stopala mimo preplašenih ljudi proti hiši, kjer je ležala mrtva starka. Od daleč je slišala jokanje njene hčerke, ki je neprestano klicala svojo mrtvo mater. Nekaj partizanov, ki so se slučajno mudili v vasi, je dvignilo mrtvo ženo in položilo na posteljo.

Obstala je pri vratih. Gledala je dekle, ki je klečala poleg mrtve matere.

Izenada je spet završalo. Skozi odprta okna je Vida videla, kako ljudje begajo po trgu in kričijo:

»Letalaaa! Letalaaa!«

Kmalu je bilo razločno slišati ropot motorjev. Nihče ni računal, da se bodo še vrnila. Morda je poteklo od prvega bombardiranja kakšne pol ure. Soba, ki je bila prej polna ljudi, je bila prazna, kot bi trenil. Le jokajoča učiteljica se ni premaknila.

Vida je stopila k njej in jo prijala za roko:

»Tak bežite vendar, spet bodo bombardirali!«

Toda ni se premaknila. »Pustite me pri mami,« je tiho zahlipala.

Vida jo je hotela s silo odvreči iz hiše. »Bodite vendar pametni! Mama je mrtva, nihče ji ne more več pomagati!« Vlekla jo je za roko in jo hotela dvigniti. Bila je prešibka, da bi jo lahko sama odnesla. Zadnji hip jo je pustila in zbežala iz hiše.

Profesor Janez Kramar – 60 let

Ravnatelj pokrajinskega muzeja v Kopru, prof. Janez Kramar, ni utegnil misliti na praznovanje svojega življenjskega jubileja, ker je sredi priprav na posvetovanje zgodovinarjev ob 50-letnici marežganskega upora.

Rodil se je 6. maja 1911 v Ljubljani, v proletarski družini. Oče je šel za kruhom v Ameriko. Ko se je vrnil, je moral na vojno; umrl je leta 1917. Mati je ostala s tremi otroki. Bila je bolničarka na soški fronti, otroci pa v zavetišču v Ljubljani. Mati je Janezu omogočila šolanje na gimnaziji.

na meščanski šoli v Črnomlju. Februarja leta 1941 je bil mobiliziran. Aprila je padel Nemcem v roke, a se mu je posrečilo pobegniti in se vrniti v Črnomelj. Maja 1942 se je pridružil belokranjskemu odredu, potem pa je napravil bojno pot od Cankarjeve in Tomšičeve brigade do glavnega štaba Slovenije in končno do štaba IV. JA. Med drugim je bil četni komisar, starešina topniškega tečaja in referent za vojaško šolstvo pri glavnem štabu Slovenije. V armadi je ostal do leta 1948 v generalnem štabu JLA kot podpolkovnik. Tri leta je bil znanstveni sodelavec v vojaškem zgodovinskem inštitutu v Beogradu, potem pa je sedem let vodil muzej ljudske revolucije v Ljubljani. Zdaj je že šestnajst let ravnatelj pokrajinskega muzeja v Kopru in hkrati kustos zgodovine NOB. Številne njegove znanstvene razprave so izšle v almanahih, revijah in časopisju. Ob stoletnici tabora v Kubežu je napisal knjigo »Prvi tabor v Istri«. Zdaj pa pripravlja razpravo »Dogodki v Marežigah ob parlamentarnih volitvah maja 1921«. S svojimi sodelavci si vneto prizadeva kar najbolj izpopolniti muzejski oddelke NOB, ki ga zlasti potrebujemo za pouk zgodovine na srednjih šolah.

Številnim voščilom k njegovemu življenjskemu jubileju pridružujemo svoje tudi njegovi sodelavci in zlasti še soborci!

ALBERT KLUN

Dr. Benedik – 60-letnik

Jubilant, ki se je rodil 8. maja 1911 v Celovcu kot sin slovenskega zdravnika z Bleda, se lahko zadovoljen ozre na svojo dosedanja življenjska pot.

Po očetovem zgledu se je posvetil zdravniškemu poklicu. Šolal se je na zagrebški medicinski fakulteti. Že med študijem je bil izredno dejaven — posvečal se je novinarstvu, glasbi, športu in društveni dejavnosti. Pozneje je bil v Ljubljani med ustanovitelji APZ in potem je v tem zboru tudi pel. Najprej je služboval kot zdravnik na Bledu. Med okupacijo se je povezal s terenci in pomagal pri zdravljenju ranjencev, prispeval pa je tudi sanitetne potrebščine za naše borce. Njegovo delovno področje se je razširilo tudi na stike z bohinjsko-jesenškim odredom.

Dr. Benedik je po osvoboditvi deloval na Bledu, dokler ni bil delegiran kot sanitetni referent v Novo mesto. Potem je postal upravnik ujetniške bolnišnice v Skofji Loki, nato načelnik sanitetnega polka v Logatcu, nakar se je do leta 1953 spet vrnil v Novo mesto. Tedaj pa je bil premeščen na Reko kot načelnik divizijskega sanitetnega polka. Leta 1957 je bil za leto dni premeščen v bjelovarsko garnizijo, nakar je nastopil službo kot vodja oddelka v ljubljanski vojski bolnišnici (v Mladiki) in napredoval do podpolkovnika. Iz Ljubljane je bil poklican v Rimske toplice, kjer je bil upravnik vojaškega klimatskega zdravilišča in napredoval je za polkovnika. Leta 1968 je bil upokojen. V vojaškem zdravilišču je deloval v številnih društvih. Dolga

Četverboj invalidov kegljačev

V počastitev 30-letnice ustanovitve OF slovenskega naroda, je športno društvo Invalid v Ljubljani, organiziralo četverboj v kegljanju v borbenih partijah. Sodelovali so športniki, invalidi iz Domžal, Kočevja, Ljubljane in Zagorja.

Pred začetkom tekmovanja je predsednik Pavle Kirn pozdravil 40 kegljačev in jim v dobrodošlico zaželel obilo uspehov.

Vse štiri ekipe so si prizadevale doseči čimboljši uspeh. Ekipa iz Ljubljane je to pot zaigrala zelo učinkovito. Gostujoče ekipe pa tokrat niso imele športne sreče. Ekipa iz Ljubljane je podrla 881 kegljev, njej sledi ekipa iz Domžal s 658, iz Zagorja s 648 in iz Kočevja s 559 podrtimi keglji. V ljubljanski ekipi je bil najbolj prizadeven igralec Emil Železnikar.

Predsednik ljubljanskih kegljačev Pavle Kirn je poklonil gostujočim ekipam spominske plakete. Zmagovalni ekipi pa je poklonil pokal v trajno last. Ivan Mrnuh iz Zagorja je poklonil organizatorju praktično darilo, narodni heroj Avbelj-Lojko pa je ekipam dal simbolična darila.

V svojem nagovoru je med drugim dejal, naj bi tradicionalni četverboj organizirali tudi v prihodnje in skrbeli za tako množično nastopanje invalidov, kegljačev. Čestital je tudi vsem športnikom invalidom ob zgodovinskem jubileju Osvobodilne fronte slovenskega naroda.

VINKO BOVCON

DOBRO JE, ČE VESTE

V NAŠI DRŽAVI SE NI DOVOLJ ZDRAVNIKOV, če upoštevamo, koliko znaša povprečno število prebivalcev na enega zdravnika. Samo povprečje pa pove premalo, saj zdravniki niso enakomerno porazdeljeni po državi in posameznih republikah. Leta 1950 je bilo v Jugoslaviji 5428 zdravnikov, predlanskim pa 22227. Zdaj znaša povprečje na zdravnika (s stomatologi, zobozdravniki vred) 915 prebivalcev, pred dvajsetimi leti pa je bilo 3010 prebivalcev. Najugodnejše razmerje med številom zdravnikov in prebivalcev je v Sloveniji: po en zdravnik na 729 prebivalcev, medtem ko je povprečje v Bosni in Hercegovini 1595 prebivalcev, v Makedoniji 996, v Crni gori 1266, v Srbiji 833 in na Hrvaškem 795.

MAMILA SE SKRIVAJO TUDI V MNOGIH ZDRAVILIH. Na simpoziju farmacevtov iz vse države v Primoženu so strokovnjaki ugotavljali, kako nevarna je prosta prodaja nekaterih zdravil. Zahtevali so tudi, naj bi morljivi poplunoma izločili iz medicine, saj je dandanes dovolj drugih pripravkov, ki pa nimajo škodljivega učinka. Med drugim so opozarjali zlasti, kako nevarna je prosta prodaja kodeina. Uživanje kodeina, ki ga zdravniki predpisujejo bolnikom s hudim kašljem, ima enak učinek kakor uporaba drugih mamil. Kodeinske tablete pa so v prosti prodaji in med mladino se je ponekod razpaslo uživanje kodeina. Deset tablet kodeina ima učinek ene tablete morfija. V nekaterih lekarnah dajejo kupcem le po nekaj tablet, toda uživalci mamil obredejo vse lekarne po vrsti in še pošiljajo svoje pomočnike na lov za tabletami.

NAJSILOVITEJŠA BURJA NA SVETU — V VIPAVSKI DOLINI. Japonski vremenoslovci so se mudili pol leta v naših krajih, večinoma v Kvarnerskem zalivu in v Vipavski dolini ter na Krasu. Ob odhodu so povedali, da so bili pri nas zelo zadovoljni, ker so lahko delali v ugodnih razmerah, ugotovili pa so tudi marsikaj pomembnega. Tudi preproste ljudi bo zanimala njihova ugotovitev, da v Vipavski dolini piha najmočnejša burja na svetu. Zato bo prof. Janakito predlagal posebne naprave za raziskovanje vpliva vetra na krajevne razmere pri nas.

PREBIVALCI NA JUŽNEM KONCU JUŽNE AMERIKE — so bili Dalmatinci. To naselje je sploh najjužnejše ne le v Ameriki, marveč na svetu. Ustanovili so ga izseljenci z dalmatinskih otokov v prejšnjem stoletju na Onjeni zemlji, kakšnih 140 km od Rta Horna. Tja jih je pripravil tedanji lov za zlatom. Naselili so se v zalivu Navarino in naselje se imenuje prav tako. Pozneje so se tja začeli priseljevati tudi domačini, Čileanci. Kraj ni kdo ve kako prijazen — precej hladno in vetrovno je. Zato so se hrvaške družine postopoma začele seliti v druge kraje v Čilu. Hrvatov je razmeroma mnogo v tej južnoameriški deželi.

ŽELEZNISKO OMREŽJE V NAŠI DRŽAVI MERI ZDAJ OKROG 10.500 KM, kar je razmeroma malo v primeri s površino in zemljepisnim položajem naše države. Po vojni smo zgradili 2133 km prog, v delu pa je še najdaljša — Beograd—Bar. Nove proge so le za nekaj časa podaljšale skupno dolžino jugoslovanskega železniskega omrežja, ker so železniška podjetja hkrati tudi začela opuščati manj donosne, stranske proge. Medtem ko je bilo leta 1959 v prometu 11.882 km železniskega omrežja, ga je bilo lani približno za 1300 km manj.

ALI NAJ NADALJE ZATIRAJO MRAVLJE ALI PA JIH NAJ ZACNEJO — GOJITI? — se vprašujejo v Ameriki. Na nekaterih področjih v ZDA so se namreč tako razpasle rdeče mravlje velikanke, tako da povzročajo veliko škodo v kmetijstvu. Med raziskovanjem, kako bi jih najuspešneje zatirali, so ugotovili, da strupena kislina, ki se z njo mravlje brani, vsebuje izvrsten antibiotik, ki zaustavlja razmnoževanje več vrst bolezenskih klic (bakterij). Farmacevtska industrija, se že zanima, ali bi ne bilo mogoče gojiti mravlje za pridobivanje antibiotika.

ELEKTRO KRANJ,

Kranj s svojimi delovnimi enotami:

Distributivno enoto Kranj,

Distributivno enoto Zirovnica,

Proizvodno enoto Kranj in Upravo

se priporoča svojim odjemalcem.

z okusi pomaranč, malin, jagod, češenj, limon

V prvomajski številki našega lista smo pod naslovom »OF in rojstvo slovenske državnosti« pisali o 3. plenumu Osvobodilne fronte, ki se je konstituiral v Slovenski narodno-osvobodilni odbor in izdal štiri odloke — revolucionarne zakone, kar je prva velika državnotržiščna manifestacija slovenske državnosti. Ta plenum je bil 16. septembra 1941 v stanovanju pisatelja Josipa Ribičiča v nekdanji Dobrilovi 22, sedaj Finžgarjevi 6 na Mirju v Ljubljani. Danes prinašamo fotografijo vile, kjer so tedaj stanovali Ribičičevi. Ob tem moramo zapisati, da je ta hiša znana tudi po drugih pomembnih dogodkih in ustanovah za naš osvobodilni boj. Dne 1. novembra 1941 je bil tu tudi naslednji 4. plenum OF oziroma druga seja Slovenskega narodnoosvobodilnega odbora, na kateri so predstavniki ustanovnih in pridruženih skupin Osvobodilne fronte sprejeli dokončno redakcijo temeljnih točk Osvobodilne fronte, ki predstavljajo pravzaprav slovenski nacionalni program, tega pa je Osvobodilna fronta tudi v celoti uresničila. Dalje je bil v tej hiši bunker, kjer je pod vodstvom Mitje Ribičiča delovala ilegalna ciklostilna tehnika, vanj pa se je zatekal tudi vošev Jure Ribičič. Res škoda, da na tako pomembni stavbi ni ustreznega zgodovinskega obeležja.

Fotoreporterska služba med NOB

Prof. Alfred Kos: ,Tu je album nepozabnih spominov'

To je njegov svet, tih in miren za težkimi vrati, oblažen z debelimi preprogami in poln knjig. Njegove poteze so neme, kot je nemo življenje zlatih ribic v velikem sobnem akvariju, ki mu pravkar menja vodo. Tudi botanika, kemija in zoologija sta del njegovega sveta. Ne tako majhen, da bi bilo mogoče nanj pozabiti, in ne tako velik, da bi ne mogli govoriti o čem drugem.

Oziram se naokrog in poskušam izslediti nekaj, kar bi mi dalo vedeti, da sem prišel prav. S pogledom preiščem stene visokega kabineta. Nobene fotografije, nikjer fotoaparata, razen... Profesor Alfred Kos prinese na mizo velik in težak spominski album. V njem ni družinskih spominov, ne tistih iz ot-

in ljubljansko mladino. Posebno močno se je zarisal v spomin Alfreda Kosa 30. november, dan združenja Srbov, Hrvatov in Slovencev. Prav on je bil tisti, ki je dal pred cerkvijo sv. Marka znak, naj zvonovi razglasijo veliko novico.

Z maturo in nazivom profesorja v žepu se je Alfred Kos najprej napotil v Slovenj Gradec, kjer se je zagrizel v kruh prosvetnega delavca. Mladostno zagnan je pri volitvah glasoval za socialističnega poslanca, in že se je moral preseliti v ravninsko Vojvodino. Leta 1938 je postal ravnatelj šole v Radgoni.

Ulica heroja Staneta v Mariboru se je že potopila v večerni mrak, ko sva obrnila prvo stran obsežnega albuma:

Radgona je bila prvi kraj v naši domovini, kamor so leta 1941 vdrla okupatorji. Nemški škornji so kot vihar prinesli na podplatih gorje in teror. Kmalu so se tudi na pragu šole zasvetili kljukasti križi. Nemške besede, namenjene ravnatelju šole, so bile jasne, odgovor ravnatelja Kosa je bil še jasnejši: »Gospodje, jaz sem Jugoslovian, kar bom tudi ostal, vi ste naši sovražniki in mi bomo ostali sovražniki!« Predrzniti ravnatelj je moral že naslednjega dne izročiti Nemcem ključke šolskega poslopja, njega pa so z družino zaprli v carinsko poslopje.

Bila je noč, ko so ga v skupini šestnajstih ljudi odpeljali prek Radenc v Varaždin, kjer so jih izročili ustašem. Potem so jih strpali v vagon, kjer so jih stražili nemški vojaki kot zdresirani psi. Vlak je zaropotal proti Zagrebu. V glavi profesorja Kosa se je utrnila misel, ki je bila iz trenutka v trenutek jasnejša in odločnejša. Pobegniti! Dogodki so se odvijali s fotografsko natančnostjo. Pobeg ujetnikov na zagrebški postaji je sijalno uspel. Takrat je bil 4. maj leta 1941. Profesor Kos je imel v Zagrebu vrsto dobrih znancev, ki so mu takoj priskrbeli italijanski potni list, s katerim sta se z ženo vrnila prek Karlovca nazaj v Ljubljano. Žena je odšla v Slovenj Gradec, sam pa se je povezal prek dr. Vita Kraigherja z OF.

»Nekega dne dobim dopis iz Visokega komisariata v Ljubljani, naj se javim na banovini zaradi službe na črnomaljski šoli...«, pripoveduje profesor Kos. »Dr. Kraigher mi je dopovedoval, da je v Ljubljani dovolj aktivistov in da bom v Črnomlju še kako potreben. No, pa sem konec novembra 1941 zapustil Ljubljano.«

Dr. Kraigher je že v Ljubljani poskrbel, da se je lahko tovariš Kos takoj ob prihodu povezal z naprednim gibanjem v Črnomlju. Po nekaj dneh poučevanja na šoli, kjer so ga kolegi gledali s precejšnjim nezaupanjem — prišel je pač z italijanskim odlokom — mu je uspelo navezati stike s tovarišem Hočevarjem, okrožnim sekretarjem OF za Belo krajino. Kakorkoli že, začelo se je novo poglavje njegovega življenja. Na Ljubljano so ga spominjale samo še številne fotografije italijanskih vojakov, ki so se poskušali zamažati v srce revolucionarne Slovenije.

V Beli krajini je bilo že tedaj čutiti tisto prvo belokranjsko pomlad po letu 1941, ki je nastopila s kapitulacijo Badoglieve vlade. Fotografije, ki jih je posnela fotografska kamera Alfreda Kosa, so za to najlepši dokaz. Ko je Bela krajina leta 1943 zadihala življenje osvobojenega ozemlja in je bila v Črnomlju ustanovljena Fotosekcija propagandne komisije pri predsedstvu SNOS pod vodstvom Franja Veselke, je našel v njej mesto tudi profesor Kos.

Ni težko ugotoviti, kaj je bilo tisto, kar je družilo skupino desetih ljudi v trdno organizacijo, ki si je zadala nalogo beležiti in ohraniti vse, kar se je v tistem času in okolju dogajalo. Spomini na razposajeno mladost, ko so z namišljenimi fotoaparati slikali kokoši po dvoriščih, in na mladeniško zagnanost v letih revolucionarnih dogodkov leta 1915, so postali megleni. Zdaj so se tu v Črnomlju sestali zreli možje, da bi zliili svoja hotenja in amaterske sposobnosti v veliko preizkušnjo, ki jo je zahteval čas, ki je postal in ostal zgodovina.

»V fotosekciji smo delali, kar je bilo pač možno delati, zmogli pa smo takrat začuda vse. Spominjam se, v kakš-

nih nemogočih fotografskih razmerah sem slikal prvi sestanek AFŽ pa zbor vlade SNOS in proces belogardistov v Črnomlju. Nismo delali le s fotoaparati, delali smo z idealizmom in danes nerazumljivim poletom. Morda je prav to nadomestilo sicer tako nujno fotografske pripomočke. Kdo ve? Še danes se velikokrat spomnim kolega Franja Veselke, ki je bil z velikim organizatorskim posluhom in starim kolesom srce naše fotosekcije. Znajdi se — je bilo naše pravilo! Potrebno je bilo poiskati vse mogoče načine, da smo prišli do osnovnega fotografskega materiala. Ugodja, kot je počitek, skoraj nismo poznali. Sicer pa, kdo je lahko o tem delu povedal več kot prav tovariš Veselko?»

Dne 22. oktobra 1943 so v Črnomelj vdrli Nemci, ki so potem osem dni zganjali nad ljudmi strašno nasilje. Vse znake partizanskega življenja je bilo treba kar se da hitro zabrisati. Iz toplih in prijaznih hiš se je bilo treba preseliti v gozdove ali mrzle zidanice.

Partizani se umikajo iz vasi. Tudi Alfred Kos, čeprav z visoko vročino, se je poslovil od črnomaljskih hiš in se zatekel v eno izmed zidanic v hribih. Belokranjci so bili res prijazni ljudje, toda kadar se je zvedelo, da so Nemci v bližini, le ni bilo varno v hiši gostiti partizana. Umaknil se je v gozd, da bi poiskal tovariše partizane. Ura je bila dan in dan je bil večnost, bolečina v glavi pa se je raznesla po vsem telesu. Vso dolgo noč so noge tipale v temo, in ko so ob prvem jutranjem svitu oči spoznale, da je prav tam, od koder se je prejšnjega dne podal na pot, ga je prevzela groza. Nemška hajka je bila v polnem zamahu. Zdel je oropan poslednjih telesnih moči v grmovju za cesto, po kateri so hrumeli težki nemški tanki in za njimi dolge kolone vojaških vozil. In vendar ga je še prešinila misel: ko bi imel zdajle fotoaparat. Večer je že bil, ko je poslednji motorist izginil za ovinkom in se je tovarišu Kosu končno uspelo prebiti prek ceste, kjer je po nekaj minutah naletel na skupino tovarišev. Ko so osmega dne Nemci zapustili Črnomelj, je partizansko življenje spet steklo naprej.

»Dne 27. marca 1945 sem se moral posloviti od tovarišev, ki so odšli z glavnim štabom proti Primorski«, pripoveduje tovariš Kos. »Moja pot je držala proti Zadru. Ko sem se tistega dne pozdravil z dr. Kraigherjem, so bile njegove zadnje besede: pa kmalu na svidenje v Ljubljani!«

V Zadru je prišel z letalom. »Vidite, te fotografije so nastale na poti v Zadar, te na naslednjih straneh pa prikazujejo zadnje napeto obdobje leta 1945...«, pripoveduje tovariš Kos, ko lista po tem albumu spominov.

V Starem Kaležu so ustanovili višjo

gimnazijo za otroke slovenskih beguncev, na kateri je profesor Kos poučeval biologijo. Šola je bila res ustanovljena, pogojev za delo pa ni bilo. Niti najbolj osnovnih šolskih potrebščin ni bilo. V meglenem jutru je Alfred Kos prisedel k ribiču v barko, ki je zaplula proti Splitu. »Tovariš«, je govoril splitskim profesorjem in mladincem, »ustanovili smo šolo za slovenske begunce, radi bi učili... odstopite nam samo del vašega svinčnika, nekaj listov iz vaših zvezkov in le nekaj kosov krede.« Ko se je naslednjega dne barka vračala proti Zadru, je bila polna dragocenega materiala in v očeh profesorja Kosa je bilo videti solze hvaležnosti in navdušenja.

Ladja, polna Slovencev, reže 9. maja 1945 svobodne valove Jadranskega morja in 10. maja jih pozdravi svobodna Ljubljana!

Ob prihodu v Ljubljano je bilo seveda treba delo nadaljevati. Tovariši, ki so se v obdobju NOB ukvarjali s fotoreportersko službo, so prinesli s seboj izredno veliko fotografskih zapisov, ki jih je bilo treba urediti, dokumentirati in arhivirati. V svobodnem času in prostoru so pokazale fotografije, posnete v najtežjih dneh, še večjo moč in pomen, postale so spomenik in dokumentacija časa.

»Po pravici vam povem,« govori tovariš Kos, »da bi bil raje ostal pri tistem delu kot pa v prosveti. Toda po vojni so prosvetne delavce zelo potrebovali in tako sem se ponovno zapisal šolskemu katedru. Oktobra 1945 sem začel poučevati na gimnaziji v Celju, pa spet v Slovenj Gradcu in končno dočakal pokoj v Mariboru.«

Zapustil sem Ulico heroja Staneta v Mariboru... Ko sem zavil v Gosposko ulico, kjer so bučno odmevali zvoki angleških popevk, sem se spomnil besed Alfreda Kosa: »Ne vem, zakaj imajo ljudje dandanes tako radi vse tisto kar je tuje?« Med stenami visokega kabineta, na debelih preprogah in gosto napolnjenih knjižnih policah, v ribjem akvariju, v zraku in besedah pa je bilo pri Alfredu Kosu čutiti ljubezen do nepotvrjene narave in resnice, do življenja in domovine. Sicer pa — saj je bil partizanski fotoreporter!

SILVO TERŠEK

Pred razstavnim prostorom razstave delavnic VII. korpusa v Črnomlju 4. III. 1942. Foto: ALFRED KOS

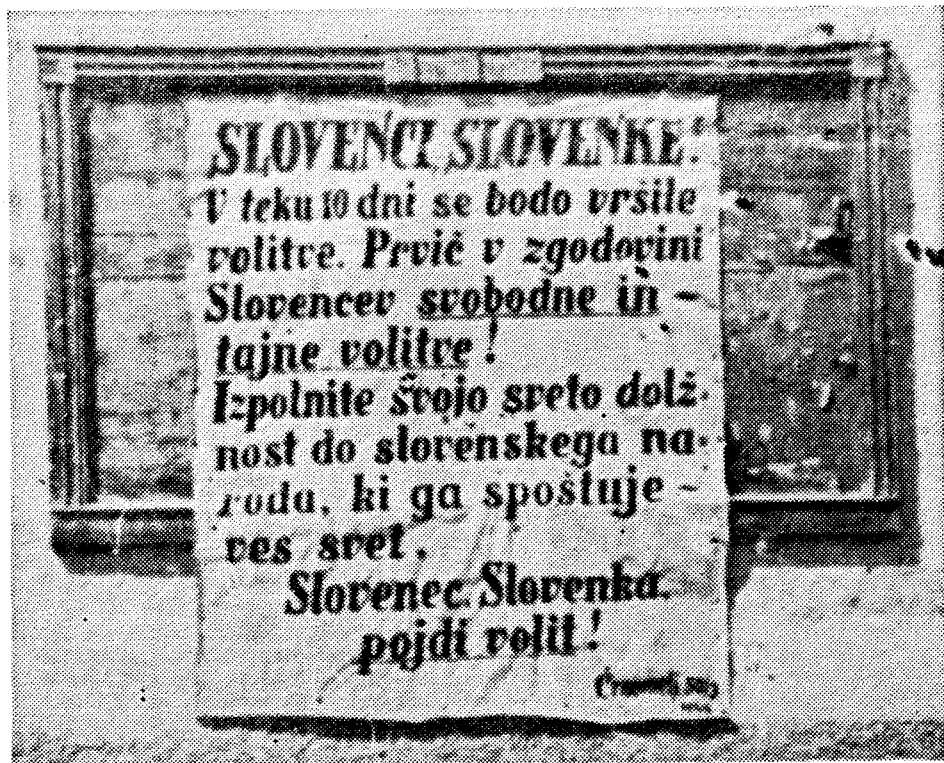
roških let in ne onih, ki bi jih zapolnili vnuki. In vendar je album poln spominov, trajnih in nepozabnih. Govorijo o malem človeku, ki je na fotografski papir zabeležil veliki čas.

Alfred Kos se je rodil v istrskem mestu Matavunu 22. decembra leta 1899. Oče je bil v carinski službi in zaradi tega se je družina selila iz kraja v kraj. Iz Matavuna so prišli v Koper in pozneje v Gorico, kjer je hodil Alfred v gimnazijo. Starši so ga vzgajali na star način uradniške družine, ki je fantu več prepovedovala, kot pa mu nudila samostojnosti. Leta 1915 so se starši preselili v Brežice, Alfred pa je nadaljeval s študijem na ljubljanskem učiteljsku, da bi tako čimprej prišel do svojega kosa kruha.

S fotografijo se je začel ukvarjati že v dijaških letih in leta 1917 si je za 80 kron kupil prvi fotoaparat.

Takrat je stanoval v Ljubljani pri isti gospodinji kot Ivan Cankar. Oba sta prav rada zahajala v kavarno Tabor, kjer se je Ivan Cankar navduševal ob burnih pogovorih, Alfred Kos pa ob biljardu. Seveda mladi Alfred motivov za svoj fotoaparat ni iskal v kavarni, pač pa se je kar rad odpravil na Savo, kjer je sproščal svoje fotografske strasti.

Leto 1917/18 je bilo razburkano leto. Avstrija je začela propadati in v Sloveniji je zavrelo. Mladina pa, kot vedno, je bila avantgarda revolucionarnega trenja. Alfred se je s starši preselil v Zagreb, študiral pa je še vedno v Ljubljani. Kaj kmalu so ga nagovorili, da je postal nekaka povezava med zagrebško

Vabilo na prve svobodne volitve v zgodovini Slovencev v Črnomlju 30. III. 1944. (Foto: ALFRED KOS)

OBISK

Večerilo se je. V daljavi sem videl vas. Vse je bilo tiho, le tu in tam je nočno tišino pretrgal lajež psa. Stisnil sem puško in počasi zagazil v dolino. Sneg je škripal pod nogami in hladilo me je. Misli so mi pohitele k materi — tja sem se bil namenil ta večer. Že dolgo je nisem videl. Najbrž misli, da sem padel, ker ji nisem poslal nobenega poročila. Blizal sem se hišam. Previdno sem pokukal izza vogala, da ne bi nalezl na kakšno nemško patroljo. Ko sem videl, da ni nič sumljivega, sem se splazil med hišami do domačega poslopja. V izbi je še gorela luč. Šel sem v hlev in vzel lestev. Mati je bila namreč v drugem nadstropju. Skrtanje lestve je prebudilo sosedo, ki je začela robantiti in groziti, da bo poklicala Svabe. Ko se je končno le pomirila, sem splezal do domačega okna. Potrkal sem nanj. Nič. Potrkal sem močneje. Zaslišal sem tiho drsenje in okno se je naranalo odprlo.

»Kdo je?« sem zaslišal materin glas.

»Jaz, tvoj sin — partizan!«

»Nimam sina — partizana!« je odgovorila, misleč, da jo Nemci zunaj preizkušajo.

»Jaz sem, Jože!« sem ponovil.

Spoznala me je, mi pomagala skozi okno in me objela z vso ljubeznijo, ki jo je premogla. »Nič se mi nisi javil!« me je oštela. Hitro mi je pripravila nekaj za pod zob, kajti bil sem pošteno lačen. Nenadoma sem zaslišal korake. Pogledal sem skozi okno — nemška patrolja. Hitro sem splezal po lestvi in skočil za bližnjo jablano. Koraki so se vse bolj bližali. Šele tedaj sem opazil, da sem pozabil odstraniti lestev. Srce mi je začelo razbijati. V puško sem potisnil naboj in bil pripravljen na vse. Čul sem nemško govorico. Samo da bi materi ničesar ne storihi, sem si zaželel. Stisnil sem puško k sebi in nameril na vodnika patrolje. Koraki so se polagoma začeli oddaljevati. Nič niso opazili, sem se oddahnil. Nato sem splezal nazaj v izbo. Potolažil sem prestrašeno mater. Še malo sva poklepetala in prišel je čas slovesa. Mati me je objela in poljubila. Oči so se ji orosile. Da ne bi tudi sam zajokal, sem ji hitro podal roko in se odpravil v temno noč.

Zapisano po pripovedi bivšega borca.
RAJKO CEH

HVALA!

Pionirji osnovne šole Tolmin pripravljamo ob 30-letnici ustanovitve OF zbornik, v katerem bomo zbirali podatke o važnejših dogodkih med NOB v našem kraju. Zato smo naprosili nekatere tovariše, ki so aktivno sodelovali v narodnoosvobodilnem boju, naj nas obiščejo in pripovedujejo o tistih dneh. Radi so prišli! Pripovedovali so nam o kurirjih in njihovih nalogah, o bitkah, akcijah in napadih v našem kraju ter o pobijanju talcev in trpljenju naših ljudi po taboriščih. Ob njihovem pripovedovanju smo še posebno občutili, kako nam je danes lepo, ker živimo v miru. Tovariši! Pavli Leban iz Podljudin in tovarišem Francu Brešanu-Oriju, Mirku Filiju in Viktorju Manfredi iz Tolmina se za pomoč pristrčno zahvaljujemo.

PIONIRJI OSNOVNE SOLE
TOLMIN

Nagrajeni prispevek

IZ MAMINEGA DNEVNIKA

13. I. 1945

Nemci so obkolili vas. Enega partizana so ujeli in drugega, ki je hotel zbežati, ustrelili. Odpeljali so tudi mojega očeta.

14. I. 1945

Oče je v zaporu v Sevnici. Komaj sem preprosila stražarje, da sem ga smela obiskati. Oba sva jokala. Če joka tak moč, kot je moj oče, mora biti res hudo. Nehote sem se spomnila na rdeče plakate, ki jih je že toliko po naših zidovih. Kaj, če bo nekega dne med drugimi zapisano tudi ime mojega očeta...? Tako hudo mi je Šele sedaj, ko trepetam za njegovo življenje, vem, kako rada ga imam. In mama se mi smili. Tako tiha je postala in venomer nekaj premišljuje.

15. I. 1945

Odpeljali so ga v zbirno taborišče v Brežice.

26. I. 1945

Nekajkrat sem ga tudi tam obiskala. Nič ne vem, kaj bo z njim. Tako slab je. Poprej ni imel sivega lasu. Zdaj pa mu jih je v dveh tednih kar polovica osivela. S palico vodi po zaporu. Doma mu je ni bilo treba nositi. Vse te dni že lažem. Očetu pravim, da je doma vse v najlepšem redu, da se mama dobro drži in da ni preveč žalostna. Mami govorim, da očetu ni hudo in da bo kmalu prišel domov. Jaz pa dobro vem, kako je. Povsod se pozna, da ni gospodarja v hiši, da se je mama postarala za nekaj let in da oče ne bo več dolgo zdržal. Koliko ponižanj sem doživela v teh dneh! Posebno takrat, ko sem na gestapu prosila, če lahko obiščem očeta. Kdaj bo konec? Mislim, da sem nekeje brala, da bolečina rodu plemenitost. Zdaj vidim, da je to res. Ker sama trpim, razumem tudi trpljenje drugih. Pomagam vsem in povsod!

29. I. 1945

Očeta ni več v Brežicah. Nihče mi noče povedati, kam so ga odpeljali. Pred nekaj dnevi, ko sem bila zadnjikrat pri njem, je bil resno bolan. Komaj je prilezel do ograje in mi skozi mrežo podal roko. Cisto rumen je bil v obraz. Tega nisem povedala mami in tudi zdaj si ne upam. Ali bo vzdržal? Prej sem mu večkrat na teden nesla hrano od doma, zdaj pa ne vem, kam bi jo. Komaj skrivam solze. Toliko jih je, a vem, da ne smem jokati. Izogibljem se mame, da je ne bi še bolj žalostila. Čutim, da se iz istega razloga tudi ona izogiba mene.

25. II. 1945

Opazovala sem mlado ukrajinsko dekle. V Sevnici jih je bilo veliko. Vsako jutro so jih slabo oblečene in obute v lesene cosle gnali kopat strelske jarko. Danes, ko je nedelja, so jim dovolili malo počitka. V roki je držala šopek mačic in prvega pomladanskega cvetja. Zamišljeno je gledala v daljavo. Gotovo se je spominjala matere, domače hiše in širnih polj, kjer se bo tudi kmalu prebudila pomlad. Čutila sem, da mi je to dekle kot sestra. Ona trpi, jaz trpim. Kje je oče? Je še živ?

15. III. 1945

Kako je zdaj lepo! Ze dva dni ne vem, kaj bi od veselja. Spet imam očeta. Bil je v mariborskih zaporih, pa se mu je ob bombardiranju posrečilo pobegniti. Bled in suh je, a živ! Na kmetih nismo navedeni na zunaj kazati neznosti. A ko sem ga zagledala, sem planila k njemu, ga objela in prvič,

odkar se spominjam, poljubila. Vsi trije smo jokali od veselja. Če bi me danes nekdo vprašal, kaj je sreča, bi rekla: »Sreča je to, da ti ni treba več misliti, da oče nekje od glada umira, da ga pre-

tepa, ampak, da je doma in da ga vidim, kadar hočem!« In še to je sreča, da bo zdaj kmalu pomlad, tista prava, svobodna in naša.

IVANKA PILTAVER

OB KONCU VOJNE

»Sneg je tiste dni pokrival vse vrtače...« se spominja aktivist Anton Zafred. V Beogradu so se partizani in rdečearmejci v hudih spopadih bili za slehermo ped zemlje in tudi iz Londona so prihajala poročila o pouličnih spopadih. Vaščani Stare Sušice so namreč redno poslušali radijska poročila in o poteku dogodkov sproti obveščali partizane. »S prijateljem Francem Dolganom sva takrat poslušala radio pri Karlini Novak v Dolnji Košani.« Okoli 23. ure sta zapustila gostoljubno hišo in se odpravila v Gornjo Košano k Suštarjevim. Noč je bila jasna in svetla. Anton Zafred je predlagal, naj bi pri Suštarjevih prenočila, saj ju je že zalotila policijska ura. Tako sta Gornjo Košano zapustila šele drugi dan proti večeru in v domačo vas prišla šele z dnem.

Kmalu po njunem prihodu so prišli iz Povirja pri Sežani Nemci in povsem nepričakovano obkolili vas. Anton Zafred in Franc Dolgan sta se s še nekaterimi sodelavci zadrževala v kuhinji vaše gostilne. Za beg je bilo prepozno, saj so Nemci že vstopali v hišo. Med došlimi je bil tudi neki Slovenec. »Ali je tod kaj tistih hudih partizanov?« je vprašal. Zafred se je hitro znašel in odgovoril: »Ne, kar brez skrbi ga pijte, tu ni nikogar!« Dolgan je imel srečo, da je malo pred tem ponj prišla tašča in ga odpelala domov v bunker, kjer so se partizani vedno skrivali. Tudi partizan Miro Dolgan, ki je bil v trgovini z gospodarjem in bratom, gozdnim inženirjem, se je kar imenitno zmažal. Ker sta njegova sobesednika dobro govorila nemški, sta nepovabljeni goste nekako premotila. On je medtem šel mirno po lestev, splezal v gospodarsko poslopje in se skril med seno. Straža mu ni nič rekla. Nemci so bili namreč prepričani, da je gostilničarjev sin. Alfred Zafred pa je vzel v kuhinji velik lonec s prevezo, da gre kravo molst. Nato je mimo glavne straže smuknil h kmetu, kjer se je že skrival njegov prijatelj Franc Dolgan.

Gospodina gostilničarka jih je sicer hotela že prej skriti v sobo pod stopnicami saj je skozi okno videla prihajajoče Nemce. Bili so prehitri, da bi to namero tudi izvedla. »To nas je rešilo, saj so Nemci ravno v tisti prostor nanesli slame in tam prenočili!« Zgodaj zjutraj so zapustili vas in tako so bili naši znanci rešeni. Danes že pokojni inž. Dolgan je Nemce pospremil iz vasi. Se prej pa je nemškega oficirja vprašal, kaj neki jih je privedlo sem. Ta mu je mimogrede povedal, da so tržaški bogataši prispevali sedem milijonov lir, da bi Vipavo, Kras in Brkine očistili »partizanstva«.

Ko so Nemci zapustili vas, so se razdelili v dve skupini:

Prva skupina je ujela kurirja

IX. korpusa in ga odpeljala s seboj. Jože mu je bilo ume in doma je bil nekje z Bleda. Tudi štiri bunkerje — v enem izmed njih so ujeli kurirja — so zažgali. Zaplenili so lonec masti, ki je bil namenjen partizanom. Kurirja so nato odgnali do Leopolda Dekleva — Zagarja pod Bujami. Tam so ga vprašali, kdo mu je dal kos kruha, ki ga je imel pri sebi. Jože je znal nemški in se je kar spretno zagovarjal. (Pri zasliševanju je bil navzoč tudi Leopold Dekleva, ki je Antonu Zafredu vse natanko povedal.) Kurir Jože je moral nositi dva nahrbtnika tja do Suhorja. Pot je bila strma in mučna. V enem nahrbtniku je bila verjetno tista mast. Ko so prišli na Suhorje, ga je oficir pri tamkajšnji kapelici ustrelil. Jože ni bil tisti dan edina žrtev saj so Nemci ubili še štiri ali šest partizanov.

Druga skupina Nemcev se je napotila čez brda v smeri, kjer je bil bunker starega borca in člana organizacije TIGR Franca Zafreda. Z njim je bil takrat v bunkerju tudi Ivan Peranič Ravno takrat je legel v robidovje in se rešil. Franca pa so Nemci presenetili in ga ubili. Potem so mu vzeli čevlje in kapo ter vse skupaj pri nesli k Leopoldu Deklevi. Bežal je, pa smo ga ustrelili, so govorili. Žalostna je bila smrt borca in velikega rodoljuba Franca Zafreda, ki je bil zaprt v zaporu Coroneo ter interniran na otoku Termiti. Njegova hčerka Neva je bila tiste dni novembra 1944 stara komaj štirideset dni...

ILONKA CELHAR

ANICA

Mamica mi je povedala:

Takrat so se komaj preselili v novo hišo. Na sosednjem hribu nad Trebnjem je bila sovražna postojanka. Neke noči od sobote na nedeljo so zaslišali streljanje. Partizani so napadli sovražnika. Mama je z otroki zbežala v klet, kjer so imeli urejeno ležišče za primer napada. Borba je trajala vso noč. Sovražniki so imeli precej izgub. Toda najhujšo novico so naši zvedeli šele drugega dne zjutraj.

Pri sosedovih so imeli tri deklce. Anica je bila stara sedem let. Z mojo mamico sta takrat hodili v drugi razred. Vse tri deklice so sedele v sobi za mizo. Kroglja iz sovražnikove puške je priletela skozi okno sosednje sobe, prebila vrata in se od klopi pri peči odbila v Aničine prsi. Sedemletna deklica je bila na mestu mrtva.

Za Anico je žalovala vsa vas. Moja mamica se je vedno spominjala, čutim, da je ne bo nikoli pozabila.

MILOŠ BRINOVEC

KRAMLJANJE

Draga Milena!

Letos januarja sem vam v uredništvu obljubila, da se bom v prihodnje pogosteje oglašala na mladinski strani »TV — 15«. Obljube nisem držala. Tako dobro mi je de la vaša beseda in vaša vzpodbuda! Velikokrat se vas spominjam in upam, da mi boste oprostili to večmesečno molčanje. Medtem pa nisem držala rok križem. Od tistih dni se je v šoli zvrstilo že več proslav, tekmo vanj in športnih prireditev. Z eno besedo: tam, kjer je 1400 učenk in učencev, se vedno kaj dogaja. Posebno tisti, ki sodelujemo pri enem ali več krožkih, imamo vedno dovolj dela. Potem je tu še učenje, ki ne sme trpeti zaradi drugih udejstevovanj in tako ostane za pisanje bore malo časa.

Da sem napisala to pismo, me je spodbudilo srečanje s tovarišem Mihom Marinkom. Bil je prejšnji mesec ob predaji kurirčkove torbice. Pionirji so pripravili recitacije, pevski zbor pa je zapel nekaj pesmi. Nič nam niso povedali, kdo nas bo obiskal! Bila sem v avli šole, ko zaslišim: »Kje je Vesna?« Poklicala me je ena izmed tovarišic, s katero sem potem odšla v zbornico. Tam so mi dali na lističu napisan pozdravni govor, ki sem se ga morala v naglici naučiti na pamet. Potem sem pozdravila tovariša Marinka in prebrala tudi spis, namenjen tovarišu Titu za rojstni dan. Članica krožka za ročnodela dela mu je izročila izvezen prtiček, jaz pa šolsko glasilo. Po proslavi sem kot novinarka Pionirskega tednika intervjuvala visokega gosta. Rad je ustregel moji prošnji in tudi jaz nisem bila prav nič v zadregi. Veste, jaz sem si tako osebnost predstavljala izvršeno nad navadno pionirko. A ni bil nič važen in tako prijetno se mi je nasmehnil. Tovariš Miha Marinko se je vpisal še v knjigo častnih gostov in se poslovil. Tega srečanja ne bom nikoli pozabila!

Prav lepo vas pozdravlja!
Vesna Vreš.
Izseljeniška 6.
Slovenska Bistrica

Draga Vesna!

Za vas, mlade novih pokolenj, so padale žrtve NOB in vaša je njihova dragocena dediščina. Poiščite jo in negujte, da bo živela v vas in z vami. Ne pozabi mojih besed in vedi, da ga ni med starimi revolucionarji, ki bi na vprašanje ne odgovorili s prijazno besedo. Srečanje z Miho Marinkom je tokrat rodilo le zanimivo pismo, drugič pričakujem daljši zapis.

Lepo pozdravljena!

MILENA

Draga urednica!

Ker sem zvedela, da je vdova Marija Zafred občutljiva — v prometni nesreči je izgubila tudi hčerko — je nisem hotela razžalostiti z obujanjem spominov. Odšla sem raje k njenemu sosedu in po njegovem pripovedovanju zapisala poslano zgodbo. Priznati moram, da sem bila zelo presenečena, ko mi je tako natanko opisal tiste dni. Sestavek je dolg, a nisem mogla drugače. Ob slovesu mi je tovariš Zafred obljubil, da mi bo povedal še marsikaj zanimivega.

Ilonka Celhar
Prestranek 18.
p. Prestranek

Draga Ilonka!

Takšni ste, kakršni morate biti. Če sem k temu pripomogla vsaj majhen delček, sem zadovoljna, in oprostite mi, da se tako dolgo nisem oglašila. Pa te nisem pozabila, ne tebe in ne najinega prvega srečanja tam na poti proti Velenju.

Lepo pozdravljena!

MILENA

BESEDE IN DEJANJA

Deficitno pokojninsko zavarovanje

Letošnje prvo trimesečje je socialno zavarovanje Srbije zaključilo z izgubo. Izdatki pokojninskega zavarovanja na ožjem področju republike so namreč bili za približno 104 milijone novih dinarjev višji od dohodkov v istem času.

Politika ekspres, 13. V. 1971

Potrebne so globlje spremembe

»Z vseh strani slišimo o dogovorih o reorganizaciji federacije ter o prenašanju mnogih kompetenc na republike. Moje mnenje je, da morajo biti te spremembe globlje, da namreč enega »gospodarja« ne bi nadomestili z drugim. Kajti sicer bi nam bilo vseeno, v katero »blagajno« bo odšel dinar iz tovarne, če na njegovo porabo ne bomo imeli večjega vpliva,« je dejal delavec iz tovarne »Dilj« v Vinkovcih na plenumu sindikata Hrvatske, ko je razpravljal o bistvu razbremenitve gospodarstva.

Delo, 12. maj 1971

Res samopostrežba!

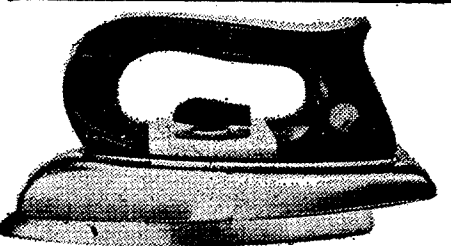
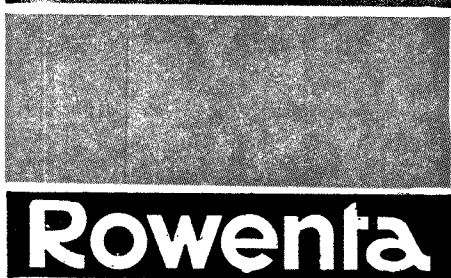
Kupci, ki so v nedeljo zjutraj v Gornji Radgoni prišli v samopostrežno trgovino trgovskega podjetja Sloga na Partizanski cesti, so bili zelo presenečeni. Šlo je res za samopostrežnico v pravem pomenu besede. Potrošniki so si pridno nalagali izbrano blago v košarice, ko pa so prišli do blagajne, so opazili, da ni v trgovini niti enega trgovca. Ker je bila zadeva le malce nenavadna, so poklicali miličnike. Ti so brž ugotovili, da so uslužbenci trgovino v soboto zvečer kratko malo pozabili zakleniti. Vstopil je lahko torej vsakdo, kdor je hotel. Kaže pa, da občani Gornje Radgone te enkratne prilike niso zlorabili.

Večer, 14. V. 1971

Brez kvalifikacije...

Na delovnih mestih, za katera je potrebna fakulteta, je tretjina zaposlenih brez potrebne kvalifikacije, na delovnih mestih, za katera je potrebna višja šola, je neustreznih skoraj 60 odst. zaposlenih, medtem ko imajo polovico delovnih mest za kvalificirane delavce »v rokah« nekvalificirani delavci.

Tovariš, 10. V. 1971

CENIK MALIH OGLASOV

Poizvedbe, vabila, objave, obvestila zahvale in podobno — do 10 vrstic — 10 dinarjev. Če znaša besedilo več kot 10 vrstic, stane vsaka nadaljnja vrstica 1,50 din.
Objave s komercialno vsebino: do 10 vrstic 30 dinarjev vsaka nadaljnja vrstica 5 dinarjev.
Pravni nasveti so za naročnike brezplačni, drugim zaračunavamo dejanske stroške, a največ do 15 dinarjev.
Osmrtnice (kratke nekrologe) objavljamo brezplačno, njihovih tekstov in pripadajočih fotografij ne honoriramo in ne vračamo.

Dreyfusova afera (5)

Novi »dokazi« so načelniki glavnega štaba kratko in malo prevzeli, nadležnega polkovnika Picquarta pa so seznebili tako, da so ga premestili v Tunizijo. Picquart se je zbal za svoje življenje in pred odhodom v Tunizijo je zapustil nekemu odvetniku pismo, ki je razkrivalo resnico. Čez leto dni je odvetnik pokazal tisto pismo podpredsedniku senata Scheurer-Kestnerju in ta je po tistem postal eden najpomembnejših in najbolj zagriženih bojevnikov za obnovitev procesa.

Vendar smo še v letu 1896, ko je Alfredu Dreyfusu bolj slabo kazalo, njegova soproga je na nasvet prijateljev pisala papežu Leonu XIII pismo v latinščini. Prosila je za usmilenje in posredovanje, odgovora pa ni dobila. nje, odgovora pa ni dobila. Lucie Dreyfus je že skoraj obupala, njen svak Mathieu, ki mu je tako vneto pomagal pisatelj Bernard Lazare, pa je še naprej navezoval stike z novinarji, intelektuali in politiki. Ni se ustrašil, če so mu zaloputnili vrata pred nosom in če je bilo le malo takšnih ljudi, ki bi bili pripravljeni kaj storiti za Alfreda Dreyfusa.

Med slednje je sodil podpredsednik senata Scheurer-Kestner, ki je bil Alžajčan in se je imel za nekakšnega moralnega zaščitnika svojih rojakov: Mathieuja je sprejel, ker se je »usmilil« njegovih nenehnih romarskih poti. Senator se je pozneje sicer odtujil Dreyfusovim sorodnikom in Bernardu Lazaru, ker je hotel pravično presoditi o zadevi, toda seme dvoma, ki ga je v njegovega duha zasejal Mathieu, je obrodilo sadove.

Naključje je hotelo, da je neki oficir, ki je bil sodeloval v preiskavi zoper kapetana Dreyfusa, izjavil v senatorjevi navzočnosti, da si je bil Dreyfus kupil v Parizu hišo, vredno dvesto tisoč frankov. Scheurer-Kestner je vedel, da je to kosmata laž, zato je skušal ugotoviti, odkod govorice na Dreyfusov rovaš. Tako se je naposled srečal z odvetnikom, kateremu je bil polkovnik Picquart zapustil že omenjeno pismo.

Senator je prebral dokument, še prej pa je moral obljubiti, da skrivnosti ne izda. Bil je tako razburjen, da se je nemudoma odpravil v svojo pisarno in napisal dokument, ki se je začeljal takole:

»Pariz, 13. julija 1897 — Resnica o Dreyfusovi aferi je takšna. Ko so ga obsodili, so bili vsi — sodniki in vojaški funkcionarji z vojnega ministrstva — prepričani o njegovi krivdi. Danes je narobe. Prvi dvomijo, drugi pa — med njimi je tudi vojni minister — vedo, da je Dreyfus nedolžen... Ne le, da na vojnem ministrstvu vedo, da je Dreyfus nedolžen; vedo celo za krivca... piše se Esterhazy...«

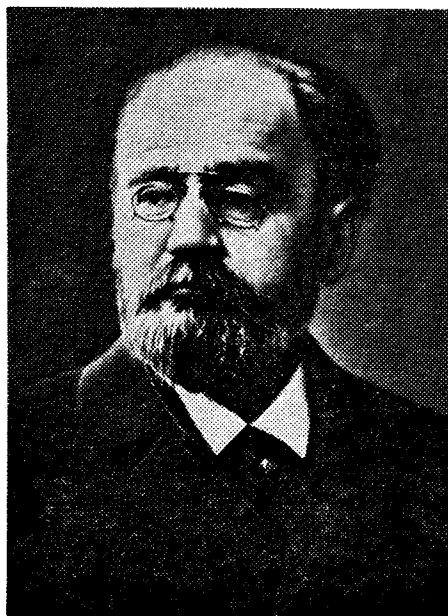
Dasiravno je bil Scheurer-Kestner obljubil, da bo varoval skrivnost je že drugega dne začel kampanjo za Dreyfusovo rehabilitacijo: rekel je celo, da ve za ime resničnega krivca, vendar tega

Šestega junija na Polževo!

V nedeljo, 6. junija, bodo na Polževem nad Višnjo goro proslavljali 30-letnico vstaje slovenskega naroda. Sestali se bodo borci in aktivisti NOV grosupeljskega in stiškega okrožja.

To proslavo, ki se začne 6. VI. 1971 ob 10. uri, prirejajo občinska konferenca SZDL, občinski odbor ZZB NOV in druge družbenopolitične organizacije občine Grosuplje.

Na dnevnem redu te proslave je sprejem patrolj, pozdrav udeležencev in kratak prikaz zgodovinskih dogodkov ter podelitev domoljubne listine aktivistom OF. Temu sledi slavnostni govor predsednika skupščine SR Slovenije Sergeja Kraigherja ter nastop moških in mladinskih pevskih zborov ob spremeljavi miličniške godbe.

Emile Zola

ni hotel povedati, ker je upal, da bo to storil sam Picquart ali pa polkovnikov odvetnik. Toda ravno zaradi tega so bili njegovi ognjevitvi govori neprepričljivi, nedokazani, nepodprti. Bilo je še huje: vsakokrat, ko se je Scheurer-Kestner poslovil od kakšnega ministra in celo od predsednika republike (tedaj je to dolžnost opravljal Félix Faure), je izgubil nekaj ugleda. Visoki funkcionarji so bili resnično presenečeni, da je podpredsednik senata nasled »manevrom« Dreyfusovih sorodnikov in prijateljev.

V protizidovskih krogih so že začeli govoriti, da obstaja nekakšna organizacija, ki naj bi spodbudila in financirala kampanjo za obnovitev procesa. Navzlic temu je podpredsednik senata pridobil za Dreyfusovo stvar politika Clemenceauja, univerzitetnega profesorja Monoda in pisatelja Emila Zolaja.

Odločilni korak je bil storjen, ko so časopisi objavili faksimile slovitega »bordereauja« in nekega Dreyfusovega pisma. Neki bankir je namreč opazil, da je rokopis v »bordereauju« ravno takšen kot rokopis neke njegove stranke. Poklical je k sebi Mathieuja Dreyfusa, ter mu pokazal nekaj pisem, ki jih je prav gotovo napisala ista roka kot »bordereau«.

Mathieu Dreyfus je pogledal podpis ter prvič prebral priimek človeka, ki bi moral biti na Hudičevih otokih namesto njegovega brata: Esterhazy. Pohitel je k Scheurer-Kestnerju in upal, da bo priimek človeka, ki ga je zapisal polkovnik Picquart, isti. Res je bilo tako. Tedaj je Mathieu Dreyfus menil, da ima v rokah dokočni dokaz za bratovo nedolžnost. Res je imel dokaz, toda resnična Dreyfusova afera se je s tem šele začela.

Dne 15. novembra 1897 je Mathieu Dreyfus pisal vojnemu ministru generalu Billotu ter mu sporočil priimek resničnega krivca: »Čast mi je sporočiti vam, da je pisec »bordereauja« grof Walsin-Esterhazy, pehotni major.« Potem je senzacionalno novico sporočil časopisom. Ministrstvo je ukazalo preiskavo.

Toda list »La libre parole« je nemudoma prešel v nasprotni napad ter obtožil polkovnika Picquarta, češ da je skoval mračno zaroto zoper Esterhazyja. Tudi Major Henry se je vmešal: Esterhazyju je nemudoma poslal fotokopijo dokumenta, v katerem je pisalo o »stistem lopovu D...« in ki bi sicer moral ostati v tajnosti, saj je bil na skrivaj dostavljen tudi sodnikom, ki so sodili Alfredu Dreyfusu.

Esterhazy je tako dobil nepričakovano in močno pomoč in predsedniku republike je napisal besno pismo, v katerem je grozil, da se bo obrnil na nemškega cesarja, s katerim je bil baže v sorodu, če ne bo takoj opran madež, ki je umazal njegovo ime. Major Henry ga je potolažil s tem, da je dal narediti nov ponaredek: nastal je »dokument«, narejen po tistem, ki je bil prišel v roke polkovniku Picquartu, vendar tokrat v njem ni bilo priimka Esterhazy. Zraven tega je Henry poslal Picquartu celo vrsto ponarejenih pisem, ki so jih sveda prestregli, preden so prišla do naslovnika, in ki naj bi dokazovala, da je Picquart nič prida in pokvarjen človek.

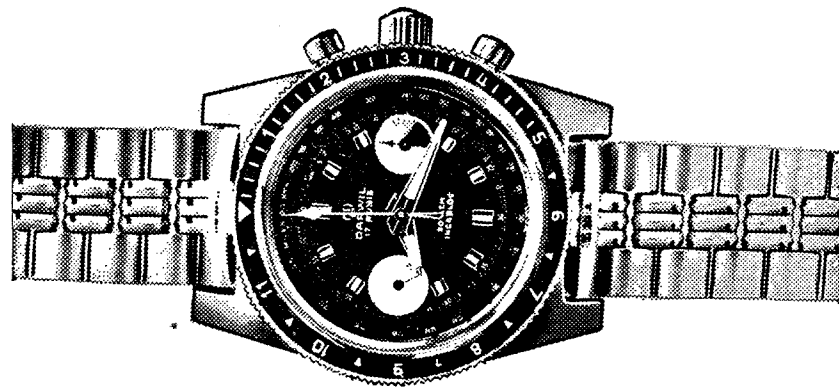
Esterhazy je bil zadovoljen, vrnil je fotokopijo, ki jo je dobil od Henryja, vendar pa je še naprej zahteval preiskavo, ki naj bi dokazala, da je popolnoma nedolžen. General De Pellieux, ki je vodil preiskavo, se je uklonil njegovi volji, nato pa tako kot nekoč Mercier vnaprej vplival na sodnike. Predlagal je namreč, naj bi Picquarta vrgli iz kontraspionajne službe: tako bi bilo vsem jasno, da je rovaril v Esterhazyjevo škodo. Tako je Esterhazy postal v očeh javnosti pravi pravcati mučenik in žrtev umazane »hebrejske« spletke.

Nadaljevanje prihodnjic

Biseri
proizvodnje

DARWIL

V vseh je vgrajen specialni mehanizem izredne preciznosti. Najnovejši urah DARWIL — vgrajen DARBLOCK, ki ščiti vsako DARWIL uro proti udarcem in pretresom. DARWIL Superavtomatik SNOW STAR cronometer je pojem elegancije in točnosti. DARWIL LORD 71 Special Flat DARBLOCK. DARWIL LADY 71 DARBLOCK: ženska moda 1970. GENERALNO ŠVICARSKO ZASTOPŠTVO

NUDIMO PO SVETOVNIH KONKURENČNIH CENAH NAJVEČJO. IZBIRO NAKITA IZ 14, 18 IN 22 KARATNEGA KONTROLIRANEGA ZLATA.

Prodaja s posebno garancijo! Na zalogi vedno 600 modelov ur DARWIL in ARETTA. Ure znamke DARWIL in ARETTA lahko kupite tudi v specializiranih trgovinah in veletrgovinah v Jugoslaviji. Servisi so v vseh večjih mestih Jugoslavije. DARWIL — TRST, PIAZZA S. ANTONIO NUOVO 4/I-II

Lady 71

Lord 71